

Kabier Mendiguren Elizegi: "Biluzia ez da erabatekoa, ez da striptease izan"

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

Mixel Intxauspe

Sagardo Garaia

BEREZIA

Posterra

eta

Gida

EUSKAL DEPARTAMENDUA

"KONTSEILU NAGUSIAK ERABAKI DEZALA"

Martin Ibarbia

Zinema industrialaren faltan ETB izan daiteke plataforma"

ametzagaiña

t a l d e a

ADUR
SOFTWARE
PRODUKZIOAK

KOMUNIKAZIOA
&
GRAFIKAGINTZA

PRENTSA
ETA
ARGITALPENAK

SOFTWARE
BALIABIDEAK

komunikazioaren alorrean
teknologia ikertu eta
produktuak garatu

Ikerkuntza
+ garapena

Internet

multimedia

ZIRKUITU IBILBIDEA, 1-2 PABILOIAK 20160 LASARTE-ORIA (GIPUZKOA)

TEL.: 943 37 18 49 - FAXA: 943 37 27 72

WEB: **WWW.AMETZA.COM** - POSTA ELEKTRONIKOA: **AMETZA@AMETZA.COM**

Argazkia: Alberto Elósegui
Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ **Mixel Intxauspe:** «Kontseilu Nagusiak ebatz beza departamenduaren aferan» 9

■ **Martin Ibarbia:** «Zinema industriaren faltan ETB izan daiteke plataforma» 18

■ **Sagarra berezia:** Sagar edabe egarritz 23

■ **X. Mendiguren:** «Biluzia ez da erabatekoa, ez da 'S striptease' izan» 40

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. <i>Asisko Urmeneta</i>	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarriketa: Mixel Intxauspe.	
<i>Mikel Asurmendi</i>	9

EKONOMIA

Euskal Herriko ekonomia Europakoa baino gehiago haziko da. <i>Daniel Udalaiz</i>	12
--	----

EUSKARA

Giharrek ere euskaraz astintzen ikasi behar da. <i>Izaskun Jauregi</i>	16
--	----

GIZARTEA

Elkarriketa: Martin Ibarbia.	
<i>Beñat Doxandabaratz</i>	26
Sagarra berezia: Sagar edabe egarritz.	
<i>L.A. E.E. O.I. I.J. A.O.</i>	23

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	34
Elkarriketa: Kontrairo.	
<i>Ruben Sánchez Bakaikoa</i>	36
«Gure Mendea»: Zeruko ARGIAren umore izpiak.	
<i>Nagore Irazustabarrena</i>	38
Elkarriketa: Xabier Mendiguren Elizegi.	
<i>Mikel Asurmendi</i>	40

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	44
Agenda	47
Irrati-Telebista. <i>Beñat Doxandabaratz</i>	48
Bizia	51
Ihesi	53
Denborapasak	56

IRITZIAK

Politika: <i>Xabier Gurrutxaga</i>	8
Kultura: <i>Miel Anjel Elustondo</i>	43
Azkena: <i>Joxemari Iturrialde</i>	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

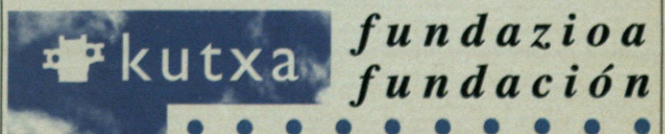

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitaipenaren editorea laguntzaile

En la edición de esta publicación colabora:

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.

Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
Baleren Bakaikoa.

Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
Zapirain.

Maketazioa: Berdaitz Goia.

Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.

Administrazioa: Marijo Aierza.

Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
Urruzmendi.

Hedapena: Ixabel Bereziartua.

Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
Soraluze, Bego Zuza.

Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.

Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122
Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.
eskuina. 31001 Iruñea.

Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetzak sariak:

Hego Euskal Herria...15.600 pta./93,76 euro

Ipar Euskal Herria...746 lib./113,73 euro

Espainia...15.600 pta./93,76 euro

Beste atzerriak...20.100 pta./120,8 euro

Airez...31.450 pta./189,02 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Enkartauok ere demokraziari zaputzu

Fernando Martínez Ruedak eskribatu eta Bizkaiko Batzar Nagusiek (?) Enkartazioetako Museoarekin bateo orain urte gutti publikatu *Abellanedako* (sic) *Batzar Nagusiak* izeneko liburuan gauza jakingarriak zaizkigu jasotzen, eta jakingarrietakoak bi dira.

Batetik, Enkartazioek autonomia zabala —ezin zabalagoa— ukan zuten Bizkaia barnean. Honen erakusgarri gisa, zera diosku Martínez Ruedak: enkartauak Aro Modernotik barna ardura eman zutela aditzaeratik Bizkaitik bereizi *erakunde politiko* osoki autonomia eta *probintzia* —hots, gobernu berekia zeukan lurraldea— zirela.

Bertzetik, Enkartazioetako parte zenbait Bizkaian sartzearen kontra izan ziren eta XIX. mende hatsea arte ez ziren Enkartazioak oro Bizkaian behin betiko integratu. Hona bere hartan ekarriak Ruedaren zenbait hitz honetaz, mendebaleko eskuaraz nonbait: «Enkarterriak (sic) ibilbide berezia izan eben Lurraldeko erakundeen barruan sartzeko, sartzearen aurkako eritxiak izan ziralako eta batu be berandu batu ziralako Jaurerriagaz. XVII. eta XVIII. mendeetan zehar probintzi agintearen esparrua be zehatzuz joan zan. Jaurerri osorako erakundeak —Gernikako Batzarrak eta Aldundia— indartuz joan ziran eta gero eta agintaritz handiagoa jaso eben Bizkaia osatzen eben zatienganako. Puntu horretan be Enkarterriak jarrera sendoa azaldu eben eskualdearen jatorrizko erakundeen alde eta Gernikako Batzarraren eta Aldundiaren indar hartze horren aurka».

Ber maneran, aiantzia da jendea 1931n Enkartazioetako Autonomia Estatutu baten egitasmoa izan zela, nazionalista baskoek eta tradizionalista espainoliek onartu Lizarrako ber urteko Estatutu Baskoaren kontrakoa eta Enkartazioei bere kasa gobernatzeko eskubidea aitortzen ziena (Espainiako Estatuaren bar-

nean ondikoz). Lei beza interesatuak Jesús eta Txomin Etxebarria Mironesen *Tradiciones y costumbres de las Encartaciones* obra ezin konparatuzkoa.

Ene nahiera ez da Historiaz luzexko mintzatzea. Halaber, proselito bokazionerik ez dauat. Hortakotz, beude hor Historiaren ixtorio hauek. Badaukat, aldiz, bi-hiru sujetez ele egiteko intenzioa. Izan ere, zer proiektu politiko digute enkartauoi opatzen demokrata baskoek —PNV, EA eta EHkoek, alegia?— Zein dira Enkartazioez dituzten gardi eta iduria? Nago gure herriaz deus ez dutela garbi, zeren ezagutu ere ez baitute ezagutzen. Gutiziatzen dut nehoiz nehondikako aitzin iritzi gaberik eta begiak tinketz irekiak dituztela Otegi, Ibarretxe, Egibar eta holakoxe demokratek gure lurraldean barrera bidaldiren baten egin dezaten. Orduan lirakeke jabetuko hemen Olentzerorik ez dela zertan ezarri (eta berorren paratzaile handienak enkartauak berak direla jakin badakit: Konplexudun alaenak!), geure tradizioa eta aztura berekiak ditugula —Kantabrikoetatik hurran daudenak—, gure herrian toponimo erromantzeko aunitz daudela eta bertze hainbat kontuz. Anartean aho betean behar dugu ukan enkartauok zer den demokrazia baskoak oferendatzen diguna: gure kultura eta nortasun funtsean erromantzekoaren xehakatzeko edo deboilatze irrazional eta net erdeinagarria.

Bertze alde, bitxia da nola lehen Bizkaiairekin nolerebait gudukatuak ziren enkartauak oraingoa nagusiki PNV bozkatzaren duten eta baskotzat daukaten bere burua. Nafarrei gauza bertsua zaike agitu. Lehen erresuma independente izan eta berorren fabore eta Gaztelari aitzin borrokatetik orain espainolizale izaitera ditugu iraganak. Baina Historia kontraerreak dute obratzen.

**JUAN LUIS FERNANDEZ
GETXO (BIZKAIA)**

Hiruko Txikian

EZ GINELA HEIN BEREKOAK

Josep Piqué, Aznarren magnetoskopia publiko horrek hitzaldi batean esan omen die gazte unibertsitarioei: «iraultzaileak bai baina ez komunistak. Ni nahikoa arina izan baitnintzen gaztetan nere burua komunismoarekin nahastean». Ez da Piqué jauna izan burgeskume bakarria frankismoaren garaian, proletarioarekin maiteminduen plantak egiten ibilitakoa. Dozenaka ezagutu izan ditugu. Artaldeko ardi beltzak, famili xuriko gorriak. Orduan ere, nahiz eta guk ez hain garbi izan, modek zuten agintzen. Eta batzuk udako oporretan bezala, ausartenek unibertsitatetan eszedentzia es-

katuta, lantokietako esperientziak zituzten gogoko, langileak iraultzarako prestatuntza lanetan abiarazteko heurrek berek asmatutako master kreatibo-alternatibotzat hartu baitzituzten. Beraz, etxe oneko pikuak ugariak ziren «korrekto»ena horixe zuten garai haietan. Izan ere, damutzean, beti zuten aitaren etxeko ateko giltza eskuragarri, eta gure familikoak izan zitekeen neskamea berriz, beren zerbitzurako prest. Geroan hauen bilobek gureak goberna ez ditzaten da nere kezka, heuren buruetan susmatu arte gaindituko ez dudana. Are, goazen

♦ **JOXE MARI OSTOLAZA**

T E R M O

TXANPONA

“GARAIA”

«Garaia» Mondragon Korporazio Kooperatiboak (MCC) abiaraziko duen egitasmo bat da. Zortzi urtetan ikerketa eta hezkuntza sare handi bat eratu nahi du, enpresa eta ezagutza munduaren mesederako. Arrasaten garatuko den ekimenak 1.300 lanpostu sortuko ditu eta eraikuntzak altxatzea bakarrik 5.000 milioi pezeta (200 milioi libera) baino gehiago kostako da. Proiektu berritzaile honi gure oniritzia erakutsi behar diogu. Etorkizunari aurre hartzen ari zaiolako. Gure enpresen ikerketa eta aurrerapen teknologikoa dakarrelako. Euskal enpresentzat leku bat bilatzen ari delako. 50eko hamarkadan Mondragon Taldea sortu eta honen ideologo J.M. Arizmendiarrieta apaizaren ildo sozialari jarraitzen diolako. Finantza eta burtsa munduan espekulatu beharrean, bere baliabide eta etekinak euskal gizartearen onerako gestioztatzen dituelako. Honegatik guztiagatik, euskal administrazioaren, enpresen eta gizartearen beraren eginbeharra da proiektua babestea, baita diru bidez ere. Gisa honetako proiektuek ere Euskal Herriko ekonomia, gizartea eta nazioa eraikitzen laguntzen dute.

♦ DANIEL UDALAITZ

NAHASMENA BILBON

BILBOKO manifestazioa ez da izan Lizarra-Garaziko indarren orain arteko lorpenik esanguratsuen, ezta gutxiago ere. Aitzitik, Akordioak bere baitan duen noraezaren adierazle bikaina izan zen. Manifestazioa zela eta, PP eta PSE-EEK arrazoa, puntu batean behintzat: «nahasmenaren adierazle» zela zioten. Manifestazio bietako leloek euskal gizarteke gehiengo zabala ordezkatzeko zuten, zalantza barik, baina gauzak egiteko modua ez da izan jendea erakartzeko amurik goxoena. Maltutun handiagoko behar da, duela ez asko hainbeste esaten zen moduan, «gerri mugimendu» handiagoko. Hauteskundeak iragan arte gutxienez, tentsioak gora egingo bide du euskal gizartearen. Lizarrakoek kontrolatu beharko dute hain ahalegin handiarekin lortu zen akordioa idazkian bakarrik gera ez dadin».

IÑAKI ARIETALEANIZEN GOSE GREBA MUGA LARRIETAN

AURRERA jarraitzen dute euskal presoan aldeko ekimen desberdin eta ugariak. Horien artean da EHko 28 alkatek Altsasun egindako barrauldia. Presoen gose grebak ere bere horretan dirau eta Martutenen dagoen Iñaki Arietaleaniz bergararraren egoera nabarmenitzen da: iragan igandean jadanik 46 egun bete zituen gose greban eta 22 kilo baino gehiago galdu ditu. Josetxo Arizkuren ‘Kantauri’-ren ondoren, gose greban egun gehien egin dituen preso da eta gose grebarekin jarraituz gero bere osasun egoera larria bilaka daiteke batetik bestera. Larunbat honetan, hilak 22, bestalde, Iruñean egingo da presoek Euskal Herrian bizi den prozesuan parte hartzeko duten eskubidearen aldeko manifestazioa. Hilaren 27rako, bestalde, EHk greba orokorrerako deialdia egin du.

DATORREN 29AN EAJ-REN EBB BERRIA EZAGUTUKO DA

DATORREN urtarrilaren 29an egingo den

EAJren Asanblea Nazionean izendatuko dira Euskadi Buru Batzarreko (EBB) kide berriak. Estatutuen aldaketa dela eta EBBk hamalau kide izango ditu aurrerantzean eta Ipar Buru Batzarreko (IBB) lehendakaria ere automatikoki sartuko da EBBn. Zortzi kide zuzenean hautatzen ditu militantziak eta beste seiak karguen araberrakoak dira. Hegoaldeko lau herrialdeetan batzarrek Xabier Arzalluz aho batez hautatu dute EBBeko lehendakartzarako. Beste hiru pertsona ere lau herrialdeetan hautatu dituzte: Joseba Egibar, Gorka Agirre eta Josune Aristondo. Beste lau pertsonak hiru herrialderen sostengua lortu dute: Jose Maria Zalbidegoitia, Javier Atutxa eta Xabier Agirre. Hautaketa zuzeneko azken pertsona Jose Antonio Rubalkaba izan daiteke. Horrez gain, lau herrialdeetako lehendakariak izango lirateke eta Fernando Almandoz IBBeko lehendakari gisa.

B A H E A

- Carlos Herrera kazetaria, Espainiako Radio Nacionalean: «Atzoko egunean eztabaida gogor izan zen Rafael Vera Estatu Segurtasunerako Idazkari ohia eta Iñigo Iruin filoterroristaren artean».
- Jesus Lezaun apaiza Setienen ordezkatzeari buruz: «Erroma horrelakoa da, beti ematen amore indarraren aurrean, bera ere indarra delako. Goi mailako interesak (kasu honetan Espainia eta Vatikanokoak), beste edozelako arrazoiri gailentzen zaizkio, nahiz eta, kasu

GATAZKAK BIDERATZEKO ELKARRIREN HEZKUNTZ PROIEKTUA

HIRU Txandatan deitzen da Elkarri mugimenduak pertsona eta giza taldeen arteko gatazkak bideratzeko argitara eman berri duen hezkuntz proiektua. Hiru helburu ditu proiektuak: elkarriketarena dela gatazkei irtenbidea emateko modurik eraginkorrena; izpiritu kritikoa lantzea; eta talde batean gura dena esateko askatasuna sentiaraztea. Besteak beste, Bilboko Udala, Eusko Jaurlaritza eta Ikastolen Federazioko laguntza eta sostengua izan du Elkarri proiektua bideratzeko.

IRUÑEKO AKORDIOA

EA eta ERCK iragan astean sinatu zuten Iruñeko Akordioa, itunari izena ematen dion hirian bertan. Honen bitartez alderdi biek, Katalunia eta Euskal Herriari autodeterminazioa ezagut dakien

URIARTE SETIENEN ORDEZ

Vaticanok Jose Maria Setien Donostiako gotzaina bere zereginetatik alboratzeak era guztietako interpretazio eta erreakzioak piztu ditu. Eremu abertzalea baino zabalagoa den gizarte eremutik Setienen lana eta pertsona goraiatu da. PPK eta PSOEk beren poza adierazi dute, oro har. Koherentzia, zintzotasuna, konprometua eta maila intelektual aparta izan dira Setieni luzatu dizkieten adjetibo nagusiak. Aurrerantzean ere gizon garrantzitsua izango dela aitortu dute gehientsuenek. Juan Mari Uriarte ordezkioak, bestalde, bakegintzan ari zatearen helburua azpimarratu du. Ez du lan samurra izango bere zereginetan, mundu guztia kontent izatea mundu onetako gauza gaitzenetakoa da eta.

elkarlanean jardungo dute Espainiako Diputatu Ganbaran eta Senatuan. Horrez gain, bake prozesuan «negoiazioa bultzatzeari uko egiten dion» gobernurik ez dutela sostengatuko jakinarazi zuten. Espainian «bigarren trantsizio baten beharra» eta «bide baketsuen» erabili beharra azpimarratu zituzten.

■ EA eta ERCren prentsaurrekoa Iruñean.

■ J.A. Urrutikoetxea.

IZPIAK

Jose Antonio Urrutikoetxea EHko parlamentaria aske utzi zuten iragan ostiralean, aurretik Frantzia zigortutako delitu berberengatik ezin delako Espainian epaitua izan. Urrutikoetxeak hamar urte egin zituen Frantziako espetxeetan, gero Espainiaratua izan zen eta lau urte egin ditu espetxean. 1998ko ekaineko hauteskundeetan Eusko Legebiltzarrerako EHko parlamentari gisa hautatua atera zen. Horrela, bada, EHk ez du jadanik parlamentari presorik.

Ibarretxe lehendakaria iragan ostiralean bildu zen Nicolas Redondo Terreros buruzagi sozialistarekin. Ondorengo egunetan bilduko da Carlos Iturgaitz eta Pablo Mosquerarekin.

■ Ibarretxe lehendakaria.

onetan bezala, arrazoi hori euskal herritar askoren fedea izan».

● Juan Alberto Belloch, PSOEko diputatua: «Oso berri ona da eta erabaki politiko handia izan da Setienek dimisioa eta Uriarteren izendapena».

● Carlos Iturgaitz EAEko PPko buruzagia Uriarte Gotzainari buruz: «Fedearen bideetatik eraman gaitzala, ez politikarenetatik, Setienek bezala».

● Josep Carod Rovira, ERCKo idazkari nagusia: «Oso ona da Lizarrako alderdiak bakearen alde manifestatzea, horrek eraikuntza nazionala ekarriko duelako».

Inboluzio politikoa

Iazko irailean ETA erakundeak su-etena aldarrikatzeko argitara eman zuen agirian bazeuden niregan harrera berezi bat sortu zuten bi puntu. Bi puntu hoiek osatzen zuten, nire ustez, erabaki garrantzitsu haren justifikazio ideologiko eta politikoa. Hau da, ETAk tregua deklaratzeko gizarteari eta partikularzki ezker abertzaleari ezagutarazi zizkion arrazoiak. Bere arrazoiak, noski. Alde batetik, erakunde armatuak egindako gogoetaren eta hausnarketaren ondorioz, komenigarria da azpimarratzea, ETAk ez zion su-etena eskaintzen Estatuari, baizik eta euskal gizarteari eta, batez ere, abertzaletasunari (EAJ-PNVri bati bat) egiten zion eskaintza. Bestalde, eta hau da sakoneko gogoeta politikoa, erakunde armatuak, agiriaren arabera, uste du EAJ-PNV, ELA eta EAren partetik jarrera politikoa aldaketa sakon bat dagoela edo egon daitekeela, eta horrek bide ematen diola pentsatzea ETAk bere estrategian aldaketa mamitsuak egin beharko dituela. Aldaketa estrategiko horren ondorioak nabarmenak dira. Lehenik, badirudi ETAk sinetsi egiten duela egungo autogobernua alde batera utziz soberaniara eramango gaituen gehiengo sozial eta politikoa konprometitu bat dagoela Euskal Herrian (duela hogeitau batzuk egindako hanka sartzeak zuzentzeko asmoa eta konpromisoa deitzen dio ETAk) eta ondorioz, badirudi baita ere, ETAk barneratu egiten duela kontestu horretan borroka armatuaren beharra gutxitu egiten dela. Alegia, gizarteari uzten diola lekua eta borrokaren protagonismoa politikagintzari dagokiola eta ez jarduera militarari. Bigarren eta aurreko gogoeta horren eraginez, esan behar da, pasa diren urte guzti hauetan defenditutako ETA eta Estatuaren arteko negoziaketan oinarritutako estrategia guztiz baztertuta eta eraldatuta gelditzen dela. Hau da, prozesu berriaren gidaritzaz jada ez luke —hausnarketa horren arabera— ETAk izan behar, euskal gizarteak baizik, eta honen baitan indar abertzaleek osatutako blokeak.

BEGI BISTAKOA DA, ez su-etenen aldarrikapenean, ezta geroztik ere, tregua esplikatze egin diren adierazpenetan, sekulan ez dela esan ETArekin aldetik zeintzuk izan ziren erabaki hura hartzeko pisu gehien izan zuten arrazoiak. Ez da gure aldetik asko sakondu behar jakiteko ETArekin baitan borroka armatuaren krisia jada sortua zegoela ordurako. Garai baten «liquidacionismo» deitzen genuena, alegia. Beste modu batera esanda, astakeria handi eta sufrimendu latzaren poderioz ETako arduradun nagusiak ere ohartu ziren borroka armatuak, borroka politikoko tresna bezala, eman zuela eman beharreko guzia eta aurrerantzean euskal

politikagintzan eszenatoki berriak sorrarazteko ez zela indar eragile positiboa. Hainbeste urte pasa ondoren, betirako erretiratzea duintasunez jantzi behar zen, eta eginkizun horretan zeregin handia zuen Lizarrako akordioak, eta batez ere, EAJ-PNVren jarrera politikoa. Nahiz eta Estatuak belarrik jartzea ez den lortu, Autonomia Estatuak izandako abertzaletasun politikoa eta sindikala bide onera ekartzeko balio izan duela behintzat, eta horrek azken hogeitau urte hauetako ezker abertzalearen balantze politikoa itxura duin bat emateko balio dezake.

Hasiera-hasieratik pentsatu izan dut ETAk egin zuen gogoeta borroka armatua betirako uztearena izan zela, eta erabakia ere, ziurrenik, neurri handi batean oso bideratua zegoela ildo bere horretan. Beste gauza bat da erabaki hori formalki hartzearena eta publikoki adieraztea. Hori beste kontu bat da, zeren garai batean

Txiki Benegasek esan ohi zuen bezala «si algún día toman la decisión de dejarlo, habrá que ver cómo se viste el muñeco». Kasu honetan, badirudi erabakiaren eszenifikazioa ETAk prozesu politikoa garapenera lotu diola, eta, beraz, eskema hori aldatzen ez den neurrian, erakunde armatuaren desagertzea inkognita baten munduan mantenduko da.

HAMABOST HILABETE

igaro ditugu, eta ezin esan gauzak zeudenean jarraitzen dutenik. Inongo dudarik gabe, nahiz eta hamalau hilabeteko bake otorgatuaz asko gozatu, esan behar dugu atzera pauso nabarmenak ikusi ditugula, eta batez ere, batzuen bilakaera politikoa eta ideologikoa eten handi bat eman dela, eta larriago dena, inboluzio prozesu batean murgildu direla. Eten eta inboluzio horren adierazle dira su-etena apurtzeko erabakia, espainiar hauteskudeen aurrean ETAk eta HBko zenbait sektorek ezarri duten abstentzioaren aldeko zentzurik gabeko jarrera hori, eta hilabete guzti hauetan modu lotsagabe eta etengabean ezagutu dugun kale istiluen presentzia instrumental.

Jarrera eta erabaki hoiek ez dute zerikusirik iazko irailean su-etenen aldarrikapena egiteko erabili ziren arrazoi eta gogoetekin, baina benetan larriak su-etena bertan behera uzteko argitaratu zituzten arrazoiak dira. Alegia, eta arrazoi hauen artean nagusiki EAJ-PNVren epelkeria irekitako prozesu politikoa aurrean. Jakin bagenekien, ETAk beti pentsatu izan duela borroka armatuak Estatuaren aurkako estrategia zuela bere funtzio nagusia; orain berriz, deskubritu dugu zenbait abertzale epel «bide onera» ekartzeko ere agian serbi dezakeela. Hala uste dute behintzat su-etena utzi dutenek. Hamaika ikusteko jaio ginen-eta ●

Xabier Gurrutxaga
Abokatua

*“Nahiz eta hamalau hilabeteko
bake otorgatuaz asko gozatu, esan
behar dugu atzera pauso
nabarmenak ikusi ditugula, eta
batez ere, batzuen bilakaera
politiko eta ideologikoa eten
handi bat eman dela, eta larriago
dena, inboluzio prozesu batean
murgildu direla”*

M I X E L I N T X A U S P E

Ipar Euskal Herriko politikaren baitezpadako erreferente da Mixel Intxauspe. RPR bere alderdiaz, Euskal Departamenduaren aferaz, Iparraldeko autobide proiektuaz, eta Hegoaldeko egoera politikoaz ere hitz egin dugu Asanblea Nazionaleko diputatu honekin.

«KONTSEILU NAGUSIAK EBATZ BEZA DEPARTAMENDUAREN AFERAN»

Michele Alliot-Marie RPRko (Errepublikaren Aldeko Batasuna) presidente berria da. RPRren krisia gainditzeko pertsona al da zure ustez?

Bai, noski. Krisia gainditzeko bidean jarri du RPR. Hasteko, alderdia Charles Pasquaren aldera lerratu zedin saihestu du. Pasquak lideratzen duen sektoreak aski arrakasta handia erdietsi zuen alderdiaren aurreko bozketan. Militanteen partehartzea inoiz baino apalagoa izan zen gainera. Aldiz, azken bozka hauek militantzia osoari interesatu izan zaizkio. Bozemaleen kopurua 60.000 militantetik 80.000 militantera pasa dira. Estatu osoan goititu da militantziaren partehartzea. Horrek, berez, erakusten du Alliot—Marieren garrantzia. Figaro magazineko inkesta lekuko: frantses populazioak UDFko François Bayrouren liderrari baino 5-6 puntu gehiago ematen dizkio Alliot-Marieri. RPR alderdiak espazio eta eragina berreskuratu du zentristekiko. Pasqua irabazle gerta izan balitz ez litzateke berdina izanen, noski.

■ Eskuina «Askotariko ezkerre»ren alternatiba eta gobernura itzultzeko gauza izanen da orain?

Kontua da, eskuina ere askotarikoa bilakatu dela. Anizkuna jo daiteke eskuina ere. Adibidez, frantses eskuina irekiagoa da espainol eskuina baino. Dena den, eskuin-zentroaren bilakabidea presidentziarako hauteskundeetan ageriko da; 2002an. Datorren urtean udal bozkek burutuko dira, eta ondoren Asanblea Nazionalearako nahiz Presindentziarako hauteskundeak. Artean, biziki garrantzitsua izanen da hil honen bukaeran RPRren

BOB EDWE

■ «Euskal Departamendua poliki-poliki lantzeko afera dela erran dit Lionel Jospinek».

Kontseilu Nazionala. Berean hartuko diren erabakien ondorioz, berregituratua izanen baita alderdia.

■ Ehunen Deiaiko ordezkariak Parisen egon ziren Euskal Departamenduaren aferaz mintzatzeko. Zu ez zinen ados

biliko zituela uste nuen: «Eratu behar dugu lan talde bat edota afera emeki aztertuko dugu» erranez jardungo zuela Gobernuak. Baloiak kanpora botatzen hasiko zela, alegia. Gobernuari gauza bat eskertu behar zaio bederen. Hots, departamenduaren afe-
ran «ez dagoela deusik», argi eta garbi erraitea.

■ Mixel Intxauspe Euskal Departamenduaren alde dago egun, baina 1982an aurka zegoela gogoratzen du askok.

Baiki. Eta erran dezaket zergatik nintzen kontra. Lehenik, egoera ez zen alde, eta Ipar Euskal Herriko herritarrak ez ziren alde. Bigarrenik, orduan autonomia-erregimenak ezarri berriak ziren Espainia aldean, eta egoera ez zen egonkorra Euska-

□ **“Ehunen Deiak Parisera eginiko bisita uste baino positiboagoa izan da; Gobernua bederen garbi mintzatu da”**

joatearekin. Zer diozu ondorioez?

Ez nintzen ados bisitaren prozedurarekin. Izan duten harrera espero zena izan da. Hala ere, aitortu behar dut uste nuen baina positiboagoa izan dela bisita. Gobernuak betiko hitzak eta jokamoldea era-

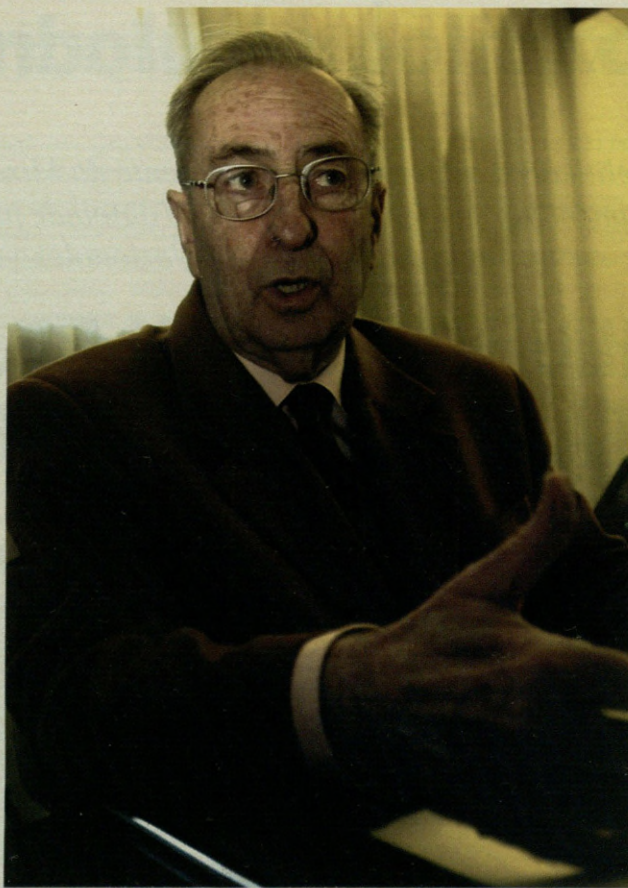
din. ETA orain baino askozaz indartsuago zegoen eta, batez ere, Hego Euskal Herrian ez genituen mintzakideak. 1982az geroztik, EAEn Carlos Garaikoetxea lehenik eta Jose Antonio Ardanza ondoren, eta Nafarroako Erkidegoan Juan Cruz Alli izan genituen mintzakideak. 1986an, Jose Antonio Ardanzak Baionan egin zuen deklarazioa oso garrantzitsua izan zen: «*Gu guztiok anaiak gara, baina nork bere arazoa bizi du eta nor bere buruaz arduratu behar da*». 1982an, Euskal Departamenduaren aldeko ordezkariak Barne Ministeriora joan zenean, Gaston Deferre zen barne ministroa. Hegoaldean ez zen giro, han bizi zen egoerak eragina izugarria zuen hemen. Bestalde, guk geure arazo finantzarioak genituen. Pirinio Atlantikoak Departamendua gure errepideen sarea berregiteko engeiatua zen. Euskal Departamendu bat sortuz gero ezin izango genion orduko garapenari inola ere aitz egin. Arrazoi politikoak nahiz finantzarioak zeuden beraz.

■ **Batzuentzat zu giltzarria izan zara Euskal Departamendua afera desblokeatzeko, beste batzuentzat berriz oztopo bat. Ez al da berandu etorri zure aldektasuna?**

Nik departamenduaren afera bultzatu nuenean, herritarrak interesatuak ziren engoitik. Erreferendum bat egin nuen, Pirinio Garaian, Biarnon eta Ipar Euskal Herrian. Batez beste, populazioaren % 60 agertu zen alde. 1994an, garaia proposa iritsia zela ikusi nuenean landu nuen nire proiektua. Ordea, bakarrik izan nintzen 'Bigorre-Béarn-Pays Basque' Erregio proiektua aurkeztzen. Afera desblokeatu nuen hartara. Orain arte proiektu bat aurkeztu duen bakarra ni izan naiz. Beti pentsatu dut oso zaila dela Euskal Departamenduaren aferan guk euskaldunok bakarrik aitzina egitea. Kontentzitatea nago lehenbizi erregio berri bat sortu behar dela, eta horren bidez errexxiako soluzionatuko dugula berebiziko afera hau.

■ **Zure proposamenak ez zuen aurrera egin, ordea. Zergatik?**

Proposamenak aitzina egiteko aukera handiak zituen. Asanblea Na-

■ «Alliot-Marie-ren hautaketa onuragarria da RPRrentzat. Alderdia Pasquaren aldera lerratzea saihestu baitu».

zionaleko batzorde berezitik pasatzea lortu nuen lehenik, eta inor ez zen aurka jarri. Edouard Balladour lehen ministroari azaldu nion afera, baita Charles Pasquari barne ministroari ere. Ez zuten ezetz erran. Azken unera arte dena normaltasun osoz joan zen. Proposamena aitzina ari zela ikusirik,

AZERI ZAHARRA POLITIKAGINTZAN

1925eko azaroaren 5ean sortu zen garaztar hau. Alta, politika aktiboan darrai. Nafartzat jotzen du bere burua, baina ez da hegoaldeko nabarristen gisakotzat kontsideratzen. Bera ez omen da Euskadiren kontra. Bere ustez Juan Cruz Alli eta Jose Antonio Ardanza oso politiko erabakiorrak izan dira euskal auziaren bideraketan. Ez zaio bidezkoa iruditzen Donostiatik Donibane-Garaziraino erosoago bidaiatzea Iruñeatik baino.

François Bayrouk beldurra izan zuen nonbait. Bere diputatu taldea bildu zuen eta hark bota zuen atzera nire ekimena. Alta, hauxe gogoratu nahi dut: gaur egun Euskal Departamenduaren aldeko askok ez zidan batere lagundu orduan. Ez abertzaleek ez gainontzekoek.

■ **Egun zerk edo nork posibilita dezake Euskal Departamendu bat. Alliot-Marie ez da pertsona hori.**

Ez. Ez dut uste. Nahiz eta bere hautes-barrutiko auzapezen gehienak departamenduaren alde diren. Bere ustea da kostaparteko udalerriek aginduko ote duten barnealdeko udalerrien gaintetik. Ni ez naiz ados. Kontua da Michel Poulou bere ordezkoa aldekoa dela. Eta gauza bera gertatzen da Nicole Peryren kasuan, alde da, baina bere ordezkoa eta orain diputatua den Jean Espilondo kontra da. Honekin erran nahi dut, alderdi guztietan alde eta kontra gaudela. Zaila da alderdi bat bere osotasunean alde jartzea, nonbait.

■ **Ehunen Deiakoez erresistentzia edo desobedientzia zibila eragiteko unea dela diote. Akort zara?**

Ez. Renaud Delizagaraik lideratzen duen taldeak proposatzen duen erresistentzia zibilak ez du aitzina egingen. Erresistentzia zibilak aitzina egiteko auzapezek jarrera eta parte aktiboa hartu beharko dute.

Bide zaila dute herriko auzapezek. Ni lege barruan jotzearen aldekoa naiz.

■ **Lege bidez ba al dago aitzina egitea?** Nire irudiko bai. Jean-Pierre Chevenement-en Quernan barne ministrordeak erran digunez, badago departamendu bat eratzeke aukera. 1945eko lege ordenuaren arabera, eta 1972ko beste lege batek osatua. Lege honek dioenez, afera honen aldeko inizatiba etor daiteke goitik edo behetik. Agidanez, goitik ez dator deus, alegia Matignonetik ez dator deus, —Chevenementek ezetz baitio, eta Nicole Peryk ez du kemenik aitzina egiteko—. Era bakarra da Kontseilu Nagusiak aferan parte zuzena hartzea. PSko bi idazkariak Departamenduan, Frantxua Maitia eta Biarnoko bere homologoa, alde daude. Egia da ba-

daudela PSko beste batzuk aurka daudenak, hala Jean Espilondo nola André Labarrere. Kontseilu Nagusiko 16 kontseilari sozialistak dira; ia-ia herena. Kontseilu Nagusian gehiengoa erdiestea da aitzina egiteko bide bakarra.

■ Kontseilu Nagusia alde paratzen bada Parisek onartuko al du?

Bai noski. Une horretatik aitzina ekimena behetik gora etorriko da, eta dena aldatu. Korsikan halaxe izan zen departamendu berria sortu zenean. Eta Reunion uhartean halatsu izanen da. Betiere eskaera Kontseilu Nagusitik badator. Legea betetzen duen prozedura

hau, behetik gora doana, libreagoa da goitik behera datorrena baino. Afera Parisek ebatzia ere, Paueko Kontseilu Nagusiak onartu behar du azkenik.

■ Euskal Departamendua estatu afera ere bada. Ez duzu uste?

Bai. Erabat lotua delako nazioarteko egoerari. Estatu frantsesa eta espainolaren artean ebatzi behar den arazoa ere bada. Chevenementek nahiz Jospinek aferaren inguruan egin izan dituzten deklarazioak Madrilen eginak izan dira beti. Beraz, dudarik gabe, bi estatuen egoerari lotua dago. Jacques Chirac da Madrili aferaz galdatu dion bakarra, baina Madrilik ez du erantzun. Agen hirian hitz egin zuen aferaz azkenekoz, eta Jospinekin hitz egin behar zuela erran ere. Ni Jospinekin mintzatu izan naiz gaiaz, eta gaia poliki landu behar dela erran zidan. Ez zidan ezezkoa eman. Frantses Gobernuak Hegoaldearen bilakabideari so dago oraingoz.

■ Bestalde. Baiona eta Iruñea lotuko lukeen autobidearen aferan, Izpegitik pasatuko litzatekeen proiektuaren aldekoa zara.

Estudioen arabera hiru pasabideak aurrikusiak dira: Izpegi, Aldude eta Orreaga-koak. Nik Izpegitik letorkeena ikusten dut interesgarrien. Bordelera doan trenbide gunearrekin lotzen duen proiektua. Soluzioak gainera mistoa izan behar du: trenbidea eta errepidea. Kontuen arabera, frantsesentzat Izpegitik pasatuko zena da merkeena. Aldudekoa edota Orreagakoak garestiagoak dira, eta ingurugirako kaltegarriagoak. Beste aukera bat ere badago: Otsagitik Larraine mendiaren barna. Isaba, Salazar, Erronkari alde horretatik letor-

■ «Galant auzapeza ni baino azeriagoa da. Autobidearen afera bere interes politikorako profitatu du».

keen bidea. Bailarok isolatuak dira eta polulazioa galtzen ari da. Zuberotarrentzat aukera interesgarri litzateke. Nire irudiko, bi arrazoi nagusitzen dira proiektuan: ingurugiroa eta kostua.

■ Proiektua Nafarroa Beheretik al-denduz, bertako laborarien alde paratu zara. Mixel Intxauspe azeria agertu da berriz. LEIAk (Lekuko Ekonomia eta Ingurumenaren Alde) Garazin izaniko manifestazioak eragin zuen horretan?

Ez. Nire aukera oso zehatza da: merkeena baita nafarrentzat nahiz frantsesen-

■ “Renaud Delizagarairen taldeak proposatzen duen erresistentzia zibilak ez du aitzina egiteko posibilitaterik”

tzat. LEIA elkarte aipatu duzu, eta bere sortzaileetakoa den Jean-Michel Garat ni baino azeriagoa agertu da aferan. Bera baita Baigorriko kantonamendurako hautagaia datorren Kontseilu Nagusirako. LEIA mugimenduari esker bera agertu da bailarako laborarien defendatzaile nagusia. Aukera profitatu du, niri esker gainera. Berak badaki autobidea ez dela Garazitik pasako. Manifestazioa egin aitzin berak bazekien hori, eta mundu guztiak ere bai. Bildu ginen biok eta erran nion aferara daraman Kontseiluko Nagusiko batzordearen ebazpena zein den. Hots, sinatua dago ez dela nahitaez Nafarroa Beheretik pasatuko. «Hori idazki bat besterik ez da, ez didazu sinatuko ordea», erran zidan. Nik sinatu nion. Hala ere, berak bildu zuen LEIAren batzordea eta manifestazioa burutu zen. Manifestazioaren xedea bere aldeko politika egitea izan da.

■ BAM Aglomerazio Erkidegoa osatu da. Proiektuak barnealdea lagunduko du garatzen edo areago isolatzen?

Kostapartea areago indartsua bilakatzen ari da. Haiek diotenez gurekin kontaktatzen dute, alta, oraingoz haiek baino ez dira biltzen. Oraindik ez digute inolako bilkurara deitu. Kostaparteko udalerriek ez dute barnealdearekin kontaktatzen, funtsean, eta Aglomerazio Erkidego izugarria muntatze horrekin arazoak hor dirau. Horregatik beharrezkoa dugu Iruñetik eta Izpegitik barna etorriko litzatekeen errepide horrekin lotzea. BAM Aglomerazio

honekin nahiz Iruñerriekin lotzeko manera praktikoena hori da. Iruñea eta Baiona guztzat 45 minututan egon daitezke. Guretzat interesatea da, baita hegonafrak gurekin eta BAMEkin lotzeko ere.

■ Azkenik. Zein da Lizarra-Garazi eta ETAREN su-etenaren ondotiko garaia irburuzko iritzia?

Ez dugu sekula jakinen zergatik 17 hilabeteko su-etenaren epean ez duen afera bideratu Jose Mariak Aznarrek. Jakin ahal izango bagenitu zeintzuk izan diren arrazoiak ETAK su-etena eteteko... Aznarrek ez du esanen, besteek ere ez. Alta, arrazoia jakitea inportantea da. Lizarra-Garazik bakea nahi du, eta gainontzekoek ere bai. Bakoitzak bere erara, jakina. Artean, auzia niretzat misterio bat da. Mundu

guztia animatua zegoen ETAREN gelditzearekin. ETAK su-eten bat eman izana harri-garria izan zen denontzako. Mugimendu terroristak oso zaila dira neurtzen, eta neurri hori hartzea urrats alimalea izan zen. 17 hilabetez hilketarik ez izateak egoera on bat posibilitatu izan du.

■ Aznarrek ez du auzia bideratu nahi?

Aznarrek ez du bideratu nahi izan, edo ez du auzia bideratzea erdietsi. Aznar estatu-politikaria da, eta menturaz, ETAREN exigentziak gehiegizkoak izan dira. Bali-teke espainiar nazioaren batasuna kolokan ikusi izana. Agian, joan dira aurrera, eta Aznar ohartu da ezin duela ezer egin uneon. Datozen bozkei begira sustengu handiago ziurtatu nahi izan du apika. Nire ustez ETAREN arazoa konpontzen ez den bitartean sozialistak ez dira gobernura itzuliko; ez dute Aznar boteretik botako ●

◆ MIKEL ASURMENDI

2000ko urte berri hau eta datozenak ekonomi hazkunderakoak izango dira Euskal Herrian eta Ekonomi Lankidetzaren eta Garapenerako Erakundeak (OCDE) herrialdeetan. Zalantzan dago hala ere, gora egingo duen enpleguaren kalitatea nolakoa izango den.

EUSKAL HERRIKOA EUROPAKOA BAINO GEHIAGO HAZIKO DA

■ Industri eta eraikuntza sektoreko soldadak % 4 inguru igoko dira 2000. urtean, Antxon Perez Calleja ekonomilariaren ustez.

Euskal Herriak Europako batezbestekoaren gainetik hazten jarraituko du, nahiz eta modu ezberdinean hazi iparrean eta hegoan. Hala ageri da egin diren ekonomia aurreikuspenen azterketa publiko nahiz pribatueta. Badirudi Hego Euskal Herrian % 3,5 inguruko hazkundera izango dela, bai EAEn eta bai Nafarroan. Baina, ez dirudi Iparraldean inolaz ere maila horretan ibiliko denik, nahiz eta ez dugun nahiko datu zehatz horri buruz. Nolanahi ere, Frantzia-

ko Estaturako % 2,8ko hazkundera aurrerakusten da, hau da, Hego Euskal Herriari dagokiona baino gutxiago. EAeri dagokionez, hazkundera 2000. urtetik aurrera ere jarraituko duela esaten duenik ere bada, eta 2002. urtera bitartean % 3,7ko hazkundera finkatuko dela. Baina ez da argitzen, ordea, gora egingo duen enpleguaren kalitatea nolakoa izango den datozen urteotan, orain artean nahiko behin-behinekoa izan delarik.

Badirudi Hego Euskal Herriak ondo

gainditu duela bere lehen proba gogorra, azken hogeita hamar urteetako krisirik larrienari aurre egin behar izan badio ere. Eta bere ekonomia indartsuak jarraipena ziurtatzen duela esan daiteke, adituen iritziz, gehiegi berotzearen arriskua ere nabaria izan arren. Aztertzaile guztiek diotenez, kanpoko merkatuek lokomotora lana egingo dutela dirudi. Nolanahi ere, esan beharra dago azterketa guztiak, enpresa pribatuek nahiz erakunde publikoek egindakoak, gaur egungo esparru politiko eta juridikoa-

■ Espainia eta Frantziako Estatuen ekonomia % 3,3 eta % 2,8 haziko da

Espainia eta Frantziako Estatuen Barne Produktu Gordina (BPG) edo, gauza bera dena, ekonomia % 3,3 eta % 2,8 haziko da, hurrenez hurren, Banco Bilbao Vizcaya Argentariaren Azterketa Zerbitzuak 2000. urterako argitara emandako aurreikuspenen arabera. Halaber, Espainiako Estatuko Kontsumo Prezioen Indizea (KPI) % 2,5era iritsiko da eta Frantziako Estatukoa % 0,9koa izango da. Gogoan izan beharra dago euskal finantza-entitatearen zerbitzu horrek ospe eta izen handia duela bere azterketen zorroztasunagatik, ia beti errealitatearekin bat etorri ohi direlako.

2000. urterako aurreikuspenen arabera, Espainiako Estatuan industri produkzioak «berrindartze arin» bat izango du, kanpoko eskariaren neurri bateko hobekuntzari esker; eta eraikuntza eta zerbitzu sektoreen hazkundea baretu egingo da. Horrela, industriako produkzioa 1999ko % 1,8tik aurtengo % 2,4ra igoko da, eraikuntza % 10,7tik % 7,3ra jaitsiko da, eta zerbitzuek ere behera egingo dute, % 3,6tik % 2,9ra. Banco Bilbao Vizcaya Argentariaren «Situación» aldizkariaren azken

zenbakiak biltzen ditu arestian aipatu datuok.

BBVAREN Azterketa Zerbitzu horren iritziz, hazkunde ekonomikoa % 3,7koa izan da 1999an, industriaren gorakada jaitسي egin delako aurreko urtearekiko —% 1,8 % 4,8ren orde—; era horretan eraikuntzaren eta zerbitzuen jardura hobetzearekin orekatuz.

Nazioarte mailan, BBVAREN Azterketa Zerbitzuak nabarmentzen duenez,

Ekonomi Lankidetzeta eta Garapenerako Erakundeko (OCDE) herrialdeen jardura geldotu egingo da, 1999ko % 2,8tik 2000n izango duten % 2,6ra igaroz. Hain zuzen ere, Frantziako Estatuak, Iparralde horren menpe dagoelarik, Europako batezbestekoaren gainetik hazkundea izango du, % 2,8koa. Ipar Ameriketako ekonomia, euskal finantza taldeak dioenez, % 3,8tik % 3ra eroriko da ●

AURREIKUSPEN MAKROEKONOMIKOAK

HERRIALDEA	BPG (Barne Produktu Gordina)				KPI (Kontsumo Prezioen Indizea)			
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
► EEBB	4.5	4.3	3.8	3.0	2.3	1.6	2.2	2.7
► Japonia	0.8	-2.9	0.6	0.2	1.5	0.6	-0.4	-0.2
► EB-11	2.2	2.7	2.1	2.6	1.6	1.1	1.1	1.5
► Alemania	1.5	1.9	1.2	2.1	1.9	0.9	0.6	1.3
► Frantzia	2.0	3.4	2.6	2.8	1.2	0.6	0.5	0.9
► Italia	1.5	1.3	1.1	2.0	2.0	2.0	1.7	2.2
► Espainia	3.8	4.0	3.7	3.3	2.0	1.8	2.3	2.5
► Portugal	3.5	3.5	3.0	2.9	2.3	2.8	2.3	2.5
► Herbehereak	3.8	3.7	3.0	3.3	2.2	2.0	2.2	2.1
► Erresuma Batua	3.5	2.1	1.6	2.2	2.8	2.7	2.3	2.3
► Suitza	1.7	2.1	1.3	1.9	0.5	0.0	0.7	1.1

Iturria: BBVA

ren araberakoak direla, eta, beraz, EAeri, Nafarroari edo Iparraldeari dagozkiola soilik. Horregatik, ez da erraza Euskal Herri osoari dagokion azterketa ekonomikozehatz eta zorrotza egitea.

KANPOKO SEKTOREA IZANGO DA SEKTORE ERAGILEA.

Euskal ekonomia Espainiako ekonomiaren neurri bertuan ari dela hazten esan genezake (% 3,5ean), nahiz eta jasan behar izan den nazioarteko krisialdiak eragin handiagoa izan gurea bezalako kanpora begirako ekonomia batean. Antxon Perez Calleja euskal ekonomilariaren ustez, euskal ekonomiak azken hogeita hamar urteetan be-

rreskuratu egin du galdua zuen ekimena; kanpora atera da, izugarri inbertitu du eta bere produktibitatea Europakoaren batezbestekoaren oso hurbil dago gaur egun. Industri tradizionalaren hondamendiak

■ Datozen urteetan, langabeziak jarraituko duen arren, kanpoko eskulana beharrezkoa izango da

krisialdi handia ekarri zuen eta biztanleko errentaren beherakada ikaragarria eragin (Europako batezbesteko errenta den % 110etik % 80raino), baina krisialdi horren ondoren, 90eko hamarkadako indarberritzeak «suntsitutako industria-ehuna-

ren berreraikuntza ekarri du, eta hori benetako balentria historikoa da, batez ere kontuan izanik Espainiako sindikaturik onenak, industria-lur garestienak, presio fiskalik handiena eta azpiegitura arloko hutsune larriak ditugula, indarkeriaren gaia aipatu gabe», gaineratu du aipatu ekonomilariak.

Berak dioenez, azken urte hauek testuinguruarekiko garapen koherente baten erdua zehazteko balio izan dute: espezializazioa, barne merkatuarekiko menpekotasun gutxiago, inbertsioa eta berrikuntza teknologian, enpresen nazioarteratzea eta abar. Testuinguru honetan, eta enpresa eta erakundearen alioan hainbat hutsune eta gabezia izan

arren, euskal ekonomilari honek 2000. urterako egiten dituen aurreikuspenak jarraipenaren bidetik doaz.

Bere iritziz, interes-tasek gorakada arin bat izango dute, puntu erdi bat gutxienez. Industri eta eraikuntzako soldatak % 4 inguru igoko dira. Defizit publikoak jaisiten jarraituko du (BPGren % 0,8 ingurura). Petrolioaren prezioa, Espainiako Bankuaren arabera, upeleko 18 dolar ingurutik ez da mugituko, eta horrek inflazio-tentsioa baretu egingo du, baina ez gehiegi, % 2raino. Nolanahi ere, batzuk dioteenez, upelaren prezioa 30 dolarretaraino igoko da, eta % 2,5eko inflazioa aurreikusten dute gutxienez. Europa, batez beste, % 3 haziko litzateke.

Maila makroekonomikoan aurreikuspen hauek betetzen badira, Perez Callejaren ustez, hazkundea % 3,7 inguruan fin-

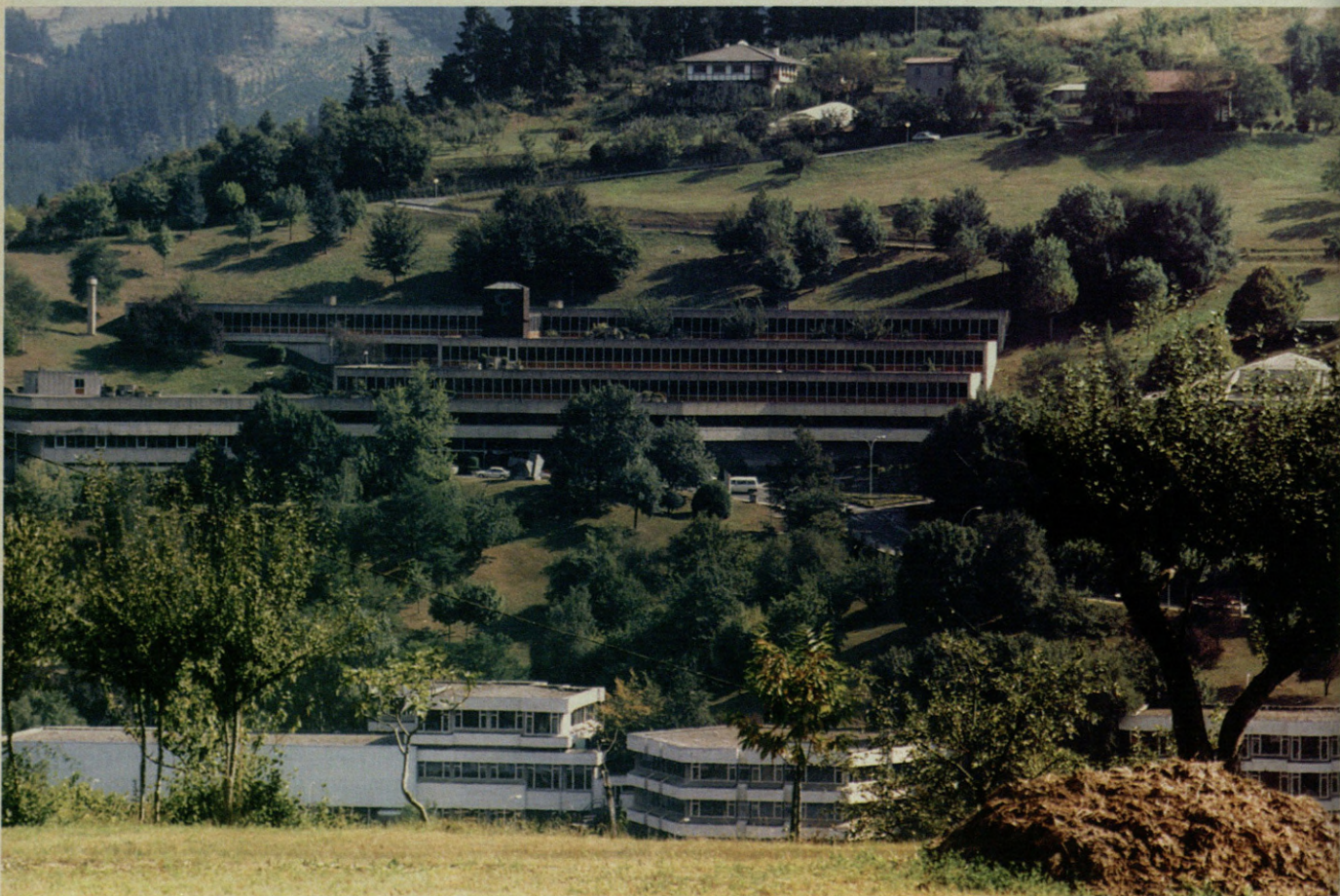

■ 2000. urterako aurreikuspenen arabera, zerbitzuen sektoreak, eraikuntzarenak bezala, behera egingo du, % 3,6tik %2,9ra.

katuko da 2002. urtea bitartean. Hazkunde hori barneko merkatuan baino gehiago esportazioetan oinarritzea litzateke onena. Beraz, berak dioenez, kanpoko sektorea izango da sektore eragilea. Dagoeneko, esportazioek berrindartze nabarmena izan

dute 1999ko lehen hiru hiruhilekoetan (-% 2,8, % 3,2, % 5,9). Zalantzagarriago da, ordea, kontsumoa, baretzearena, soldatek gora egingo baitute eta interes-tasak txikiegiak dira. Enpleguak goraka jarraituko du, nahiz eta gehien bat hiruugarren sektorean izan. Enpresariak diru gutxiago irabaziko dute aurten, soldaten eta interes-tasen igoeragatik, baina inbertsio gehiago finantzatu ahal izateko nahikoa izango da.

Euskal ekonomilari honen txostenak eskulanaren gabezia aztertzen du, oraindik ere % 15eko langabezia egon arren. Berak dioenez, arazo hori geroz eta larriagoa izango da. Aurrerantzean, urtean 15.000 haurreko belaunaldiak izanik, enpresen funtzionamendua, neurri handi batean, kanpotik, hau da, Afrikako iparraldetik edo Europako ekialdetik, etorritako langileak

■ Mondragon Korporazio Kooperatiboa (MCC) da euskal ekonomiaren motoreetako bat; irudian, Euskadiko Kutzaren egoitza.

■ Munduko ekonomia hazi egingo da 2020. urtera arte

Ekonomi Lankidetza eta Garapenerako Erakundeko (OCDE) txostenak bat datoz euskal erakunde guztiekin 2000. urte honetako hazkundearen aurreikuspenetan. Baina nazioarteko erakunde honen aurreikuspenak askoz ere harantzago doaz. Munduko ekonomiak hazten jarraituko du 2020. urtera bitartean. Ekonomi Lankidetza eta Garapenerako Erakundeak munduko herrialde aberatsenak biltzen ditu. Mundu mailako sistema kapitalistaren azterketa eta honen propaganda egiteaz arduratzen den nazioarteko erakundea da. Beraz, haren irizkiak ondo oinarriturik daude, baina ez digu garbi esaten hazkunde ekonomiko horrek herrialde pobreenen hobekuntza ere ekarriko duen ala ez, nahiz eta jakin badakigun pobreenak izaten jarraituko dutela eta bertako lehengaiek herrialde aberatsenen esplotazioa jasan beharko dutela.

Aurreikuspen hauek OCDEk Sarean (Interneten) jarritako «The future of the global economy» (Ekonomia globalaren etorkizuna) izeneko azterketan ageri dira. Lan horretan munduko hazkundearen hedapena iragartzen du, eta % 3tik gorakoa izango dela eta mendearen lehen bi hamarkadak hartuko dituela. Beste garai batzuetan ez bezala, badirudi hobekuntza mundu osora zabalduko dela, nahiz eta maila ezberdinean izan, eta horri esker desorekak txikiagoak izango direla.

Txostenaren egileek Kondratief zikloen metodologia ekonomikoa berreskuratu dute. Honela deitzen zaie iraupen luzeko ekonomia-zikloei, 40 urtetik 60ra bitartekoei, Errusiako Nikolai Kondratief ekonomilariaren ohorez, bera izan baitzen ekonomiaren uhin luze horiek aztertu zituen le-

henengoa. Kanpoko merkataritzaren, prezioen eta makroekonomiako beste aldagai batzuen bilakaeraren ondorioz, orain artean lau Kondratief ziklo bereizten ziren: 1790etik 1850era (guztira 60 urtekoa, 24 urteko hedapena eta 36 urteko atzerapena), 1850etik 1896ra (guztira 46 urtekoa, 23 urteko hedapena eta 23 urteko atzerapena), 1896tik 1940ra (guztira 40 urtekoa, 20 urteko hedapena eta 20

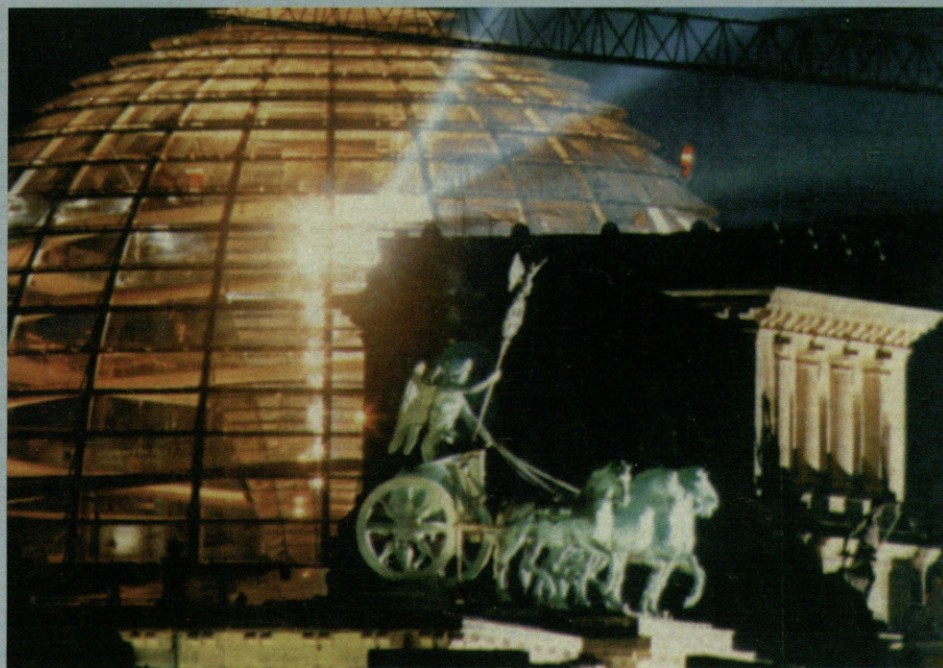
urteko atzerapena), eta laugarrena 1941ean abiatzen dena, 32 urteko hedapena izan duena (1973ra arte) eta duela gutxi arte atzerapenaldi bat izan duena. OCDEren ustez, orain, 2000. urtean, beste ekonomi ziklo bati ekingo zaio.

OCDEren azterketak munduan bost esparru handi hartzen ditu kontuan: Estatu Batuak, Europako Batasuna, Japo-

nia, azaleratzen ari diren herrialdeak eta herrialde pobreak. Estatu Batuei buruz dio hazkundeko bederatzigarren urteari ekingo diola. Europako Batasunak aurreko urteetan baino hazkunde handiagoa izango omen du, batez ere Alemaniak abiatu duen gorakada indartsuagatik. Europaren barruan, Espainiak Estatuari beste herrialdeena baino hazkunde handiagoa aurreikusten zaio. Japonian datuak kontrajarriagoak gertatzen dira, azken bi hiru hilekoe-tan geldotasun adierazgarri berriak sumatu baitira. Azaleratzen ari diren herrialdeetarako aurreikuspenaren arabera,

azken hilabeteetan jasan behar izan duten atzerapen sakonaren ondoren, bere onera etortzen hasiko dira, eta ihes egindako kapitala berriro itzultzen hasiko da. Azkenik, herrialde pobreei dagokienez, txostenaren arabera, beren lehen jardunbidea kanpo-zorra barkatzearen ingurukoa litzateke, hazkundearen eragozle baita ●

■ OCDEren txostenak ez du argi esaten hazkundeak herrialde pobreenen hobekuntza ekarriko duen ala ez

■ Alemaniaren gorakadari (argazkian, Berlin) esker, EBk hazkunde handia izango ei du.

integratzeko eta prestatzeko gaitasunari baldintzaturik egongo da.

Azkenik, Antxon Perez Callejaren txostenak dioenez, enpresak beren historiako unerik onenean daude, eta hori era-

gile askoren ondorio da. Lehenik, 1992ko krisialdiaren beraren ondorioz, enpresen % 20 suntsitu zuelako eta iraun zutenen plantila erabat murriztu zuelako, batez ere industrian. Gainera, hobekuntza hori sis-

tematikoki kanpoko kontratazioa erabiltzeari ere atxiki behar zaio, hau da, espezializazioaren erabilerari, eta baita nazioarteratzeari ere ●

◆ DANIEL UDALAITZ

Euskara eta kirola uztartzeko beharraz Debarroan ohartu ziren 1993an. Handik sortutako «Kirola Euskaraz» egitasmoak egun Jaurlaritzaren eta Diputazioen babesarekin eta euskarazko kirol materiala, monitoreen ikastaroak eta federazioekiko harremana bultzatu nahi ditu.

GIHARRAK ERE EUSKARAZ ASTINTZEN IKASI BEHAR DA

DEBARROTIK HARUNTZAGO. Egitasmoa ordea, Debarroko mugaz gaindi hedatu beharko litzatekela konturatu ziren. Hainbat hartuemanen ondoren, «Kirola Euskaraz»ek egun Eusko Jaurlaritza, Soin Hezkuntzako Euskal Erakundea, Gipuzkoako, Arabako eta Bizkaiko Foru Aldundiak eta Debarroko Euskara eta Kirol Zerbitzuaren babesarekin du. Baina Gipuzkoan soilik jartzen da praktikan.

Hiru dira egitasmoaren helburu nagusiak: euskarazko material didaktikoaren sorkuntza eta argitaratzea da horietako bat. Eta hemen kokatzen da «Egin kirola euskaraz» lelopean Gipuzkoako Foru Aldundiak egindako prestakuntza gaien bilduma. Helburu nagusia kirolaren inguruan sortutako euskarazko materiala bildu (ez bakarrik Debarroan egindakoa, baita beste eragile batzuk burututakoa) eta jendearek ezagutaraztea da. Lelo horren pean iaz egin zen lehenengo bilduma, bertan, euskaraz eginiko kirol materialen izenburu, egile, eta beste hainbat ezaugarri bilduz. Aurten goan zerrenda hori eguneratzeaz gain, gaitz horiek non lortu daitezkeen gehitu dute. Gainera, lehenengo aldiz, Durangoko Liburu eta Disko Azokan stand propioa izan dute, bertan kirolaren inguruko euskarazko material guztia bilduz.

Udaberri edo uda aldera Interneten web orri bat jarriko dute. «Egin kirola euskaraz» lelopean bildutako materialaren katalogoa ikusgai izango da bertan. Gainera beka deialdietan eta ikastaroetan izena emateko aukera ere eskainiko du. Euskarazko kirol materiala saltzeko beste gune bat izango da berau, jadanik Debarroan eta Anoetan daudenei gaituz.

■ «Egin kirola euskaraz»ek euskarazko kirol materiala bildu eta ezagutarazi nahi du.

Euskara Biziberritzeko Planak lehentasunezko zatia da kirol arloa. Baina Debarroko Euskara eta Kirol Zerbitzua 1993 inguruan ohartu zen kirola eta euskararen inguruko premiaz. Bi ziren kezka nagusiak: kirol material gutxi zegoela euskaraz eta monitoreen euskarazko prestakuntza baten beharra zegoela. Hortik abiatuta sortu zen «Kirola Euskaraz» egitasmoa. Deba baitarako udalen diruarekin hasi ziren lanean, euskarazko ikastaroak antolatuz eta kirol

liburuen itzulpenak eginez. Lehenengo liburu baten itzulpena egin zen —«Futbol entrenatzaileak», gero liburu bat argitaratu zen —«Kirol entrenamenduaren oinarriak»— eta, azkenik, liburuak baino fitxa didaktikoak praktikoagoak zirela ohartu ziren. Fitxa didaktikoak kirol hastapenerako oinarritzko materiala biltzen duten eraztundun karpetak dira, bertan, progresio didaktikoak, ariketak eta jokuak jasotzen direlarik. Material guztia urtero egiten den Beka Deialdiaren ondoren argitaratzen da.

Euskara sailaren babeslea:

GOITIK HASITA. Baina «Kirola Euskaraz» egitasmo orokorrak, euskarazko material didaktikoaren sorkuntza gain, beste bi gai bultzatu nahi ditu. Kirol arloan eus-

karaz aritzeko nahi eta nahiezkua da monitorean prestakuntza euskaraz egitea. Horrela, goitik beherako katean, euskara erabili ahal izateko gero. Horretarako ikastaroak antolatzen dira. Batzuk titulu ofiziala dute, besteek ez, ordea. Ikastaro hauek bailara mailan eskaini ohi dira. Hala ere, badago Euskal Herri osorako antolatzen den Udako Kirol Eskola. Lehenengo bi urtetan, Deba Bailaran antolatu bazen ere, iaz lehengo aldiz, Bidasoa Beheran egin zen. Udako Eskola honetan hiruzpalau kirol mota aukeratzen dira eta iraupen laburreko eta oinarriko ikastaroak ematen dira. Deialdia irekia da, EAE osoan zabalitzen da, nahiz eta bailarako jendea hurbildu batez ere. Horrez gain, iazko udazkenean hasi eta aurtengo udaberria arte, lehenengoz sentsibilizazio ikastaroak burutzen ari dira Debarroan. Futbola, pilota eta eskubaloiren inguruko ikastaro espezifikoak eta kirol entrenamentua eta gestioa hobetzeko ikastaro orokorrak eskaintzen dira bertan. Hauekin, kirol arloan dagoen euskararekiko sentsibilizazioa areagotu nahi da.

Bailaretan eman izan diren ikastaro hauek ordea, sarri federazioen oztupoekin aurkitu dira, goitik beherako katea moztuz. Hori dela eta, «Kirola Euskaraz» en hirugarren helburua federazioekin hartuemanak estutzea da. 1998an aurrera pauso bat eman zen ildo honetatik, Gipuzkoako Foru Aldundiak hizkuntz zerbitzu bat eskaini baitzien federazioei. Ondorioz, Anoetako Kirol Etxean euskararen inguruan federazio guztiek izan zitzaizkion beharrei erantzuteko pertsona bat egokitu zen. Zalantzak erantzun, itzulpenak egin, testuak egokitu... dira pertsona honen zeregin nagusiak. Hortik aurrera federazioekin hitzarmenak egin nahi dira.

Burututako ekintzen ondorioz «Kirola Euskaraz» egitasmoari buruzko informazioa zabaldu egin da. Bidea egokia da beraz, baina Nekane Jauregi, Gipuzkoako Foru Aldundiko Euskara Normalkuntzako Teknikariaren hitzetan, «*bultzada handiagoa eman behar zaio. Hainbeste jende mugitzen du kirolak ezen zaila dela guztietara iristea*». Programa adibidez, erren gelditu da komunikabideen arloan. Aurre-pausoak neurtuz, eskolako kirolean aurreratu da gehien. Kirol federatuarekin alderatuz adibidez, bertako sentsibilizazio maila handiagoa da, «*eskoletan A eredu desagertzeko zorian dagoenean, ez baitu zentzurik erdaraz kirola egitea*» ●

◆ IZASKUN JAUREGI

Arturoren kaiera

EUSKALGINTZAREN KONGRESUA

Presoen eskubideen eta prozesu politikoaren alde duela bi aste Iruñean baraualdian egondako euskaltzale taldeak proposamen bat luzatu zuen: Euskalgintzaren Kongresu handi bat antolatzea. Euren ustez, «*premia handia sentitzen da euskalgintzan, barne-eztabaida lantzeko eta euskalgintzaren etorkizunaz euskalgintzatik bertatik gogoeta egiteko*». Kontseiluaren gidaritza eta kudeaketaz gauzatuko litzateke eta hainbat gai aztertuko lirateke. Euren ustez, urtebeteko epea egokia izan daiteke kongresuaren antolakuntza bideratzeko.

ALEGAZIOAK HILAREN 31 ARTE

«Bai Euskarari» Akordioaren Plan Estrategikoaren diseinua iragan abenduan amaitu zen. Orain fase erabakigarria ireki da partehartzaile guztientzat, hemendik aurrera sinatzaileek finkatutako konpromiso horietatik zeintzuk jarriko dituzten martxan erabaki behar baitute. Hori dela eta, epe bat ireki zen planari alegazioak egiteko. Epea 15era bitartekoa zen, baina hilaren 31 arte luzatzea erabaki dute, hartara eragile guztien ekarpenak jaso eta behin betiko txostena osatzeko.

ERTZAINEN % 24,6 DA EUSKALDUNA

Ertzaintzako 7.224 kideetatik 1.777k euskara maila altua du, hots, % 24,6k. Maila ertaina dutenak ordea % 40ra iristen dira. Hala ere, ertzainen % 20k (1.513) baino ez dezake elkarriketa bat arazorik gabe jarraitu. Eusko Jaurlaritzako Barne Sailak jakinarazitako datuak dira hauek. Bestalde, Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak (CGPJ) EAEko epaile euskaldunen datuak eman ditu ezagutzera. Honen arabera, dauden 180 epaileetatik 12k soilik hitz egin eta idatz dezakete euskaraz (% 6).

ANTON ARTIÑANO ZENDU DA

Anton Artiñano mediku eta euskaltzalea hil zen iragan astean. 1976an Ulibarri euskaltegia sortu zuen Bilbon. Euskal kulturaren mezenas gisa jotzen ahalegindu zen Artiñano, eta azken urteotan Krutwigen egitasmoen bultzatzaile izan zen.

U r r e a

■ Nafarroako Unibertsitate Publikoan (NUP) euskaraz ikasteko duten eskubidea aldarrikatzeko protesta ekitaldia egin zuten pasa den astean bertako lau ikasleek. Larunbatean, eta gai honen haritik, Euskal Adarrak I. Batzar Nazionala burutu zuen Iruñean. Bertan unibertsitatearen euskalduntzearen inguruan lortu beharreko helburuak zehaztu zituzten.

■ Egunotako hotzak direla kausa, pasa den asteazkenean Bilboko Zubi Zurin irrist egiteko zegoen arriskuaz ohartarazten zuen seinalea paratu zuen udalak. «Atención. Suelo deslizante. Lurrak irizten du. Kontuz» zioen. Kasu honetan itzulpen literala egitea besterik ez zuten —zoru labainkorra—, baina esaldia egiten saiatu eta bertan tronpatu. Beste hainbatetan bezala.

I k a t z a

M A R T I N | I B A R B I A

“ZINEMA INDUSTRIARIK EZEAN, ETB IZAN DAITEKE PLATAFORMA”

Iazko Nafarroa Oinezen gaude, Iruñean. Kanpoan euria erasoka, giza uholdearen erdian gizon bat zira batekin ikusi nuen jendeari argibideak ematen; Martin Ibarbia zen (Beasain, 1943). ETBko sortzaileetako bat, telebista ekoizlea eta Euskadiko Filmategiko burua. Gizon engaiatua dugu Martin, grinaz eta ilusioz gainezka heltzen baitio edozein egitasmori. Telebistan egindako lanak ditugu horren adierazle. Inor gutxik daki ordea, beragatik ez balitz euskararen aldeko jaiak ez ziratekeela inoiz ospatuko. Hori jakinda, goiz hartako bere jarduna are sinbolikoagoa bihurtzen da. Beti aurrera begira dagoen gizona izanik, berandu baino lehen gauzatu nahiko lituzkeen proiektu berrietan murgildua dabil. Bere bila bazabiltza eta beste inon ez badago, joan igerilekura, han topatuko baituzu luze batzuk eginez.

Badira pertsona batzuk aldi berean hainbat saltsatan sartuta egon daitezkeenak, nahastu gabe, gainera. Martin du gu horietako bat. Bere ibilbidean frogatu duen bezalaxe, norberaren ametsak egia bilaka daitezkeela sinestea lema bizigarria da mundu honetarako. Hotel batean elkartuta, kafea eta kroissant bana hartu eta lasaiki mintzatu gara. Ekoizle izateak egin zaitu ezagun, nahiz eta beste hainbat arlotan ere buru belarri sartu zaren. Zerk bultzatu zintuen ekoizle izatera?

Berandu samar hasi nintzen, 1985ean, ETB utzi eta gero. Eresoinka enpresan aritu nintzen bi urtez produkzio arduran gisa. Eta 1988an Orio ekoiztetxea sortu nuen, neure aspaldiko asmoa betetz. Aurretik, gure betiko ametsa bete genuen ETB martxan jarrita. Eusko Jaurlaritza sortu berria zela, 1981ean, Ramon Labaienek deitu zidan Beasaingo udalera, non alkateordea nintzen, ETB sortzeko proposamena luzatuz. Nik berehala eman nuen baiezkua. Ikus entzunezko gaietan nire burua ikusi nahi nuen. Lau pertsona mahai batean bilduta eta elkarri begira abiatu ginen. Joxe Joakin Azurtza, Eugenio Iriondo, Josu Zufiaur eta ni neu. Hik ba al dakik nola egiten den telebista bat? Gero Hamburgoko ikastaroa egin zen profesionalak trebatzeko. Baita bikoizketa eskolak ere Bilbo eta Donostian. Autonomia estatutua patrikan hartuta joaten ginen lekuetara, Xabier Mendigurenek ingelestu egin zigun, gainera. 1982, une historikoa izan zen, abenduaren 31 hura, lehengo emisioa egiterakoan ez baikenekien zerbait ikusiko ote zen. Eugenio Iriondo Aoiz mendira igo eta hor egon zen antena eskuetan hartuta, sei gradu zero azpitik egiten zuela. Hogeitasegundu falta zirela, ingeniari batek esan zigun ez zela ezertxo ere ikusiko. Guk behatzak gurutzatu eta zapla! emisioa atera egin zen. Berealdiko poza gurea. Oraindik

oroitzen naiz, Maria Jose Intxausti eta Eleone Lizarralde aurkeztuta, marrazki bizi-dunak eta «Pospoloak saltzen zituen neskatoka» telefilma eskaini genuela. Iurretako estudiantoak kristalik ez zuenez, egiten zuen hotzarekin jateko genituen langosti-noak izoztu egin ziren.

■ ETB abiatuz geroztik beraz, zein izan zen zure ardura 1985a arte?

■ «Urtetan, Jaurlaritzaren politika, eskuzabala izan arren, norabiderik gabekoa gertatu da. Orain, aldatzeko bidean dira».

Saio ez informatiboak hartu nituen nire gain. Harro sentitzen naiz besteak beste, Txirri, Mirri eta Txiribitonon saioak abiarazi izanaz. Momentu izugarri politak bizi izan genituen, ilusioz beteak, nahiz eta gu zangotrabatzen ere saiatu ziren. Hain zuzen, gutako batzuk lanera joan ginen bitar-

tean, bestetzek politikak gordina egitera joan ziren. Eta badakizu, lanean murgiltzean ez genuen gure eserlekua gordetzen jakin. Garai hartan zuzendaritzak zeraman bidea ez nuen egokia ikusi eta ETB utzi egin nuen.

■ Zure irudiko, zuzendaritza berria lanean hasi delarik, lehengo ajeak konpontzeko bidean jarri al dituzte?

Nabari da zuzendaritza berriaren etorrera; onerako izan da, zalantzarik gabe. Kostatu egingo zaio, aje eta ohitura txar asko dagoelako, baina baikor naiz. Hasteko, laguntza behar du, bai gure partetik, baita politikarien partetik ere. Diru gehiago behar du digitalizazioak, merkatuak berak dakartzan aldaketei aurre egin ahal izateko. Ibarretxe lehenakaria eta legebiltzarrekoei ulertarazi behar zaie ezin dela hain telebista merke bat mantendu. Bestalde, ETBk ezin du audientziaren morroi izan. Euskarazko kateak bereziki. Oinarrizko diren printzipio batzuk berreskuratu behar dira, alegia, zeintzuk dira telebista publiko baten eginkizunak? Euskarazko kate bakarra egonik, ahalik eta produktu duinena egin behar da, gure jendearen gose eta egarria asetuko duena. Kalitatea da gure lehia bakarra. Nire ustez, kirolaren presentzia gehiegizkoa da.

■ ETB-1eko audientzia malkilatzen duen kirol uholde hori gutxituz gero, zerekin osatuko zenuke programazioa? Itxura batean, Miramonen mila metro karratuko plato berria eraiki nahi dute fikzioa egin ahal izateko.

Euskaldunon benetako iraultza, txikia izanda ere, gure hezkuntza sistema propioa abiaraztea izan da. Horrek sortzen du jende hezia, ikusle potentziala. ETBk hortaz, euskarazko fikzioaren aldeko apustu sendoa egin beharko luke, goitik behera, gainera. Badakit hitz honi beldur diola askok. Goenkale ez baita nahikoa. Egin du bere bidea, eta txalogarria da. Baina ezin gaitezke hor geratu, langa gorago jarri beharra dago. Eskarmentuak

esaten dit euskaraz egindako dramatiko bat mila lehiaketa edo *talk-show* baino askoz barrurago sartzen dela, eragina askoz handiagoa da pertsonarengan.

Fikzioa gehituko balitz, benetan diotsut, aurrerapauso izugarria emango genuke, bai euskararen aldetik, bai jendearen harrerari dagokionez. Badakit informatiboak funtsezkoak direla eta programazioa betetzeko bestelako elementuak behar direla, jakina. Tarteka denok jaten dugu *fast food* telebistan, baina gu oso kapazak gara beste platerak egiteko. Kalitateak ez du derrigor garestia izan behar, planteamendu txukun bat egitean dago koska. Berezko begirada batetik. Hori da nik aldarrikatzen dudana. Fikzioa platoan eta kalean egin daiteke, bere zabaltasun osoan, TV movie-ak, mini serieak edo telesailak direla. Plato hori egiten bada, nola eta zerekin bete asmatu behar da.

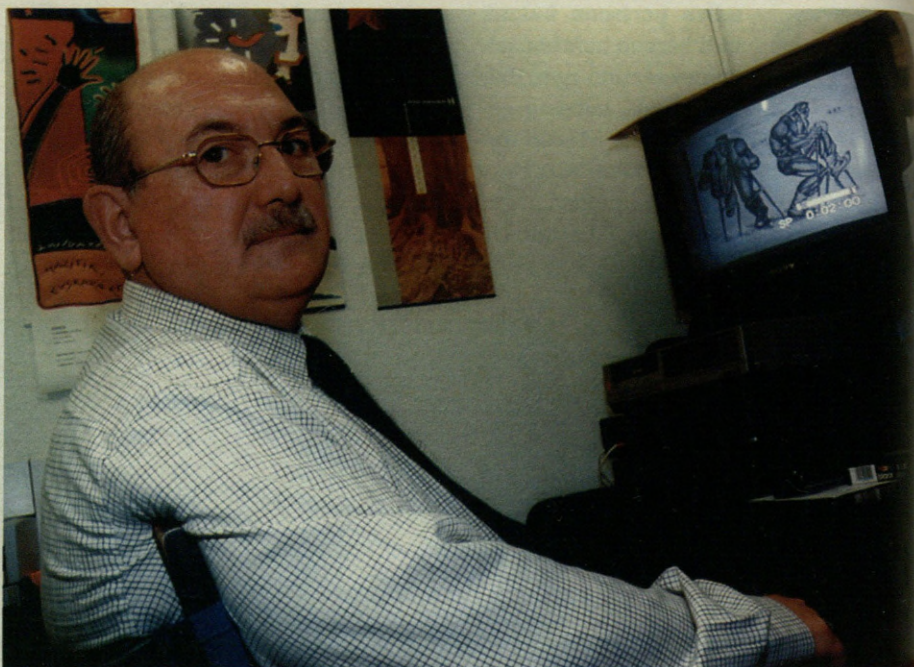
■ **Agian, proposamen hori ongi iruditzen ahal zaio ETBri, baina hori Jaur-laritzaren esku dagoela esan dezake.**

Bai, noski. Jaur-laritzak apustu zehatz bat egin beharko luke dramatikoak ekoizte aldera. Zinema industria baten faltan gainera, ETBren plataformaz balia daiteke. Urtetan, Jaur-laritzaren politika, eskuza-bala izan arren, norabiderik gabekoa gertatu da. Orain, elkarte profesionalekin tratuari ari dira lankidetzat batera iristeko.

■ **Europako zinegileek eskaera bat luzatu dute Europako Parlamentuan, zinemarekin, Mc Donnell Douglas eta Boegin konpainiak itota desagertzear zegoen «Air bus» konpainiarekin bezalaxe joka dezaten. Zenbat itxoin beharko dugu zinemari industriaren labela eman diezaioten? Dirulaguntzak ez baitira aski industria bat eraikitzeko.**

Nik zinema artea dela ez nuke premisa modura hartuko. Industria bat garatzeko ahalmena baldin badaukagu, gero etorriko da artea. Egongo al lirateke euskal idazle famatuak aurretik ikastolek, euskal eskolek eta Euskaltzaindiak sormen hori bultzatu izan ez balute? Ez dut uste. Bada, beste hainbeste gertatuko da ikus-entzunezkoekin. Ibilbide horretan, berriro diot, ezinbestekoa da ETB, bera izan dadila gure eskola eta Jaur-laritz berriz, gure Euskaltzaindia. Gainontzekook, profesionalak izan behar dugu.

■ **Horri lotua, gurean, nahiz eta industria zantzurik ez dagoen, beste inon baino profesional gehiago ateratzen da,**

■ «ETB-1en lehia bakarria kalitatean izan beharko luke, euskaraz kate bakarria baitago».

edozein arlotan gainera. Talentu hori ukanda, nola baliatu horretaz?

Perretxikoak bezala sortu dira bai, boro-rondate, gogo eta talentuarekin; tamalez, Madrila alde egin beharrean daude. Hango industriak berak egiten du galbahe lana. Hainbeste euskaldun filmaketetan ikustez harro sentitzen banaiz ere, ezin gara horrekin konformatu. Badakigu merkaturatu Estatu Batuetako estudioek hartua dagoela, baina ezin da dena merkatuaren arabera neurtu. Soilik horri begira egongo bagina, Euskal Herrian ere pertsiana jaitsi beharko genuke. Gure herriak sobera erakutsi du bere

arauak euskaraz ezin dituenetz bete, ETBri dagokio euskarazko ekoizpenei irtenbidea ematea.

■ **Kilometroak, Nafarroa Oinez, Araba Euskaraz, Ibilaldia, Herri Urrats, neurri handi batean zure ekimenaren ondorio izan dira. «Hitzaro» saioa halaber, urtetan izan da euskararen inguruan egiten den ororen lekuko. Ezagutza bermatua dagoela, orain erabilera da hurrengo erronka, makurrena seguruena.**

Bai horixe. Erabilera da kosta ahala kosta bultzatu behar duguna. Gizarte honek kanpoko eragile anitz ditu euskararen erabilera baldintzatzen dutenak. Edozein adituk dio euskaldunon-gan dagoela euskararen geroa, ez araudietan, ez ikastoletan, ez inon. Hori dela eta, «Hitzaro» saioan ahalegin berezi bat egingo dugu

jendea euskaraz mintza dadin, jakitea ez dela nahikoa ikustaraziz. Gainera, zeinen ondo sentitzen den bat euskaraz hitz egiten!

■ **Berriki Euskadiko Filmatetikoz le-mazain bilakatu zara, zein da aurrean duzun eginkizun nagusia?**

Ba, helburu bakarria dugu aurrez aurre: Euskadiko Filmatetia behin-betiko normalizatzea, alegia. Lau zorok sortu genuen, Euskal Herria hustutzen ari zela somatu genuelako. Materiala biltzen hasi ginen eta gure etxeetan gordetzen. Orain, 21 urte bete dituela, bere zilegitasuna erakunde gisa ez du inork zalantzan jartzen, bai materiala gordetzeko, bai gauzak antolatzeke. Zori-

■ **“ETBra batzuk lanera joan ginen bitartean, beste batzuk politika egitera; horrela galdu genuen eserlekua”**

ahalmena.

Akatsak akats, dozena erdi bat lagun lan egiteko gogoz elkartuz gero, ziurtat jo zerbait ona aterako dutela, herri izugarri langilea gara-eta. Horra hor, Elgoibar inguruko «makina herramienta», zer esanik ez Mondragon Korporazio Kooperatiboa bezalako enpresa bat, mundu osoko unibertsitatetan eredutzat jartzen dutena. Hori guztia hor egonda, zergatik ezin dut amestu ikus-entzunezkoen arloan MCC antzeko zerbait egitearekin? Behin industria hori martxan jarrita, sortuko da gure Woody Allen bat. Eta euskaraz egin nahi bada, areto komertzialek eskatzen dituzten

txarrez, oraindik ere, urtero esku hutsik eta eskale baten gisara joan behar izan dugu erakundeetara. Egoera hori ezin da jada onartu. Filmategia herri honen ikus-entzunezko memoria da, eta beraz, aurrekontu finkoa ezinbestekoa da azpiegitura bat taxutu dezagun. Hori da nire betebeharra. Momentu honetan, esateko moduan naiz, oso litekeena dela Jaurilaritzarekin hitzarmen bat lortzea, non filmategia erabat instituzionalizatu egingo litzatekeen, egitura eta antolakuntza sendo bati bide emanaz. Egoitza handiago batera ere joango ginateke.

■ Esaera batek dio hobe dela damutzea egin duzunaz, egin ez duzunaz baino.

Zuk egindako gauzen artean, ba al da damutzen zaren zerbait?

Beti daude gauzak berriro egin ahal izanez gero egingo ez zenituenak. Baina egia esanda, oso gauza gutxiez damutzen naiz, eta garrantzirik gabekoak denak. Nire buruarekin nahiko konforme bizi naiz. Era berean, txarra ahazten saiatzen naiz, momentuan mina sentitzen baduzu ere, perspektiban jarritz gero, ez diot halako larritasunik ikusten. Esaterako, ezkondu nintzenetik 28 urte igaro direla, istiluak eta momentu txarrak ere pasatu izan ditut, baina askoz oparoagoak dira momentu onak. Bi seme zoragarri izan ditut berare-

■ **“ETBn fikzioa gehituko balitz, aurrerapauso izugarria emango genuke, hala hizkuntzan nola harreran”**

■ «ETBk euskarazko fikzioaren aldeko apustu sendoa egin beharko luke».

Hamarrekoa

AITONA JOXE MIEL

«Sozialista utopiko euskalduna, justizia zer den erakutsi zidana»

AITA

«Abertzalea eta askatasunaren kontzeptua erakutsi zidana»

MARTIN UGALDE

«Konpromisoa zer den irakatsi zidan»

JORGE OTEIZA

«Gure artistarik garrantzitsuenak da. Iraultza bat ekarri zuen»

PEDRO ALMODOVAR

«Inork ez bezala Espainiako herriko kultura xurgatu du filmetan, estilo kromatiko eta narratiboa sortuz»

MONTXO ARMENDARIZ

«Nire barruko fibra sentikorrena ukitzen daki. Euskaldunon begiratzeko modua, ('Un certain regard'), ageri da bere zineman»

PEDRO MIGUEL ETXENIKE

«Euskal Herrian geratu nahi izateak dena adierazten du bere kategoriaz»

JON JUARISTI

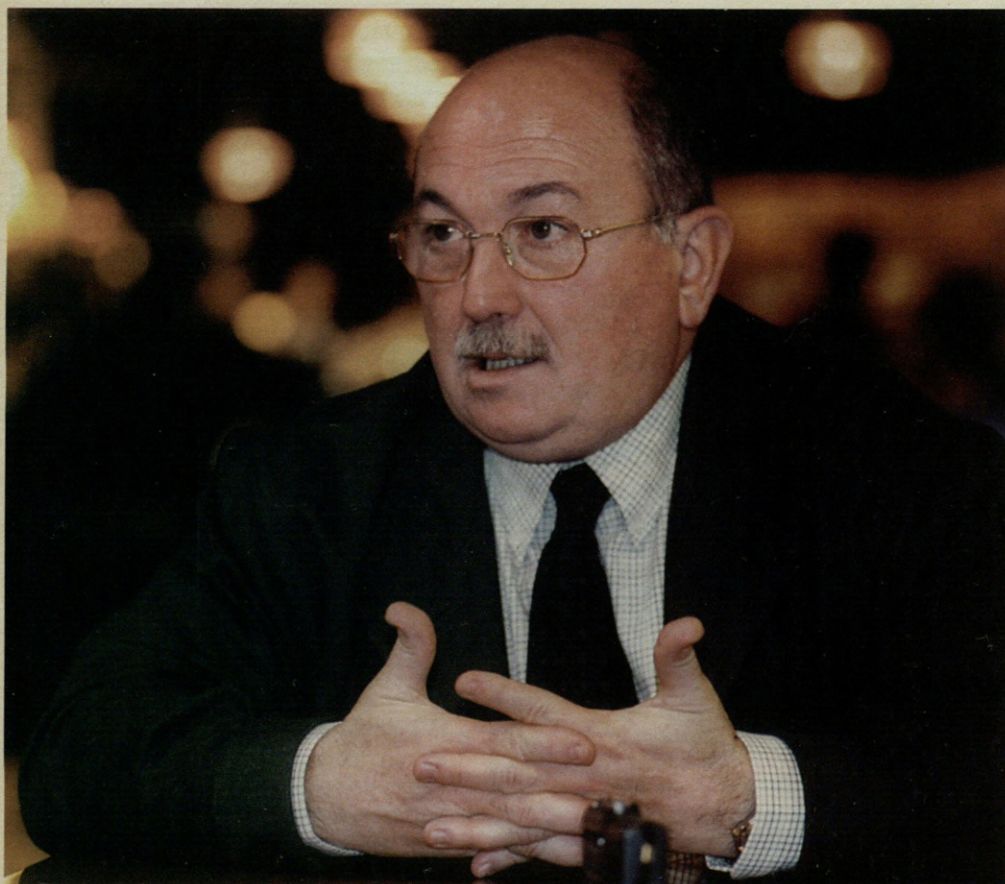
«Liburuak irakurrita, erraz antzematen da maitatzeko gaitasunik ez duela. Desamodio baten historia da berea»

MANU LEGINETXE

«Kazetaritzaren pertsonaia Barojanoa, egiaren bilaketan subjektiboa izan behar duzula dakiena»

JUANMA BAJO ULLOA

«Beste talentu zinematografikoa, zain gaude bere hurrengo filma noiz egingo ote duen»

ALBERTO ELOSEGI

■ «Zergatik ezin dut amestu ikus-entzunezkoetan MCC antzeko zerbaitearekin?».

kin. Nahiago dut lorpenei erreparatu porrotei baino. Horren haritik, eta beste maila batean, ET-Bko sortzaileen artean egoteak asko pozten nau oraindik ere, normalkuntzarako tresna nagusia baita gure herriarentzat.

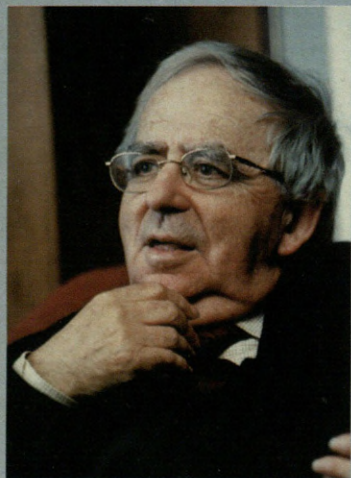
■ **Ameslari errealista zaitugula, zein da noizbait bete dadin nahiko zenukeen ametsa?**

Noizbait film bat egin ahal izatea da, dudarik gabe. Irlandarrek egiten duten moduan, Euskal Herrian girotutako istorioak, hemengo izaera eta kultura islatu arren, edozein tokitako ikuslea hunki lezaketenak. Orain arte, Gernikako bonbardaketa kontagai zuen «The spirit of the tree» filmean parte hartu nuen ekoizle gisa. Azken boladan, halaber, hor gabilta istorio bat serio idazten. Film laburrak egiten hasteko ere asmoa badugu Orio ekoiztean. Hori bai, errealitate gauzatzekotan, jendeak musu truk aritu beharko luke ●

◆ **BEÑAT DOXANDABARATZ**

T a n t o a

Zinearekin maiteminduta

■ **Ramon Labaien**

Eusko Jurlaritzako Kultura sailburu ohia.

Ezagutu nuen enteratu nintzenean bera zela Zestoako Zinemaldia zuzentzen, bultzatzen eta egiten ari zen gizona. Garai hartan, orain dela hogeit urte. 80ko maiatzean Eusko Jurlaritz sortu berria zen; kultura sailerako jendea bilatzen ari nintzen han-hemenka. Ideak ugari ziren, baina jende gutxi zegoen prestatua aurrean genituen erronketarako. Behar zen jende abertzalea, trebea eta euskalduna. Eta orain hogeit urte horrelako jendea aurkitzea benetan miraria zen.

Martin Ibarbia beasaindarra ikusentzunezkoen munduan zebilen, Zestoako Zinemaldiko arduraduna zen eta. Noski, «amateur» gisa ari zen garai hartan. Gero denborak erakutsi du benetan profesional ona izateko, lehenengo «amateur»a izan behar dela. «Amateur» hitz frantsesa da, eta esan nahi du amorantea edo zerbaite-tarako maitasun bat duen pertsona. Eta

Martin benetan zinemarekin maiteminduta zegoen.

Bai Martin eta beste jende asko horrela hasi zen lanean: maiteminduta zeudelako, abertzaleak zirelako eta garai hartan ilusio handia zegoelako Euskal Herrian, euskararen munduan eta nazio berri batean gauzak egiteko. Aukera hor zegoen eta gauzak egiteari ekin genion.

Martin Ibarbia Gasteizera ekartzea aukera bikaina izan zen. Gaur egun profesional ona da, noski, bizkarrezurrean beste hogeit urte dituelarik (eta hori ez da ona). Denbora ez da alferrik pasatzen. Gizon trebea eta nire ikuspegitik lagun ona. Eta hori da bizitza honetan gerta litekeen gauzarik ederrena: lanerako eza gututako pertsona hogeit urte beranduago lagun jarraitzea. Espero dezagun Euskal Herriko beste alorretan ere beste horrenbeste gertatzea ●

S a g a r r a

B e r e z i a

Sagar edabe egarriz

Upelen barneko lasto kolo-
reko edariari irteteko
ordua iritsi zaio. Sagar-
do garaia da eta edari
preziatuaren bila abiatuko da sagar-
dozalea; tartean behin sagardotegi-
ren batera, gazta eta bakailaoa edari
freskoaz bultzatzeko asmoz, eta upe-
letik gertu egon ezin denean, mahai
gaineko botilarekin konformatu behar.
Sagardoa edateko egin egin behar da
eta egiteko sagarrak behar. Nondik
datoz sagar horiek? Euskal Herriko
sagastietakoak al dira? Nork landa-
tzen eta zaintzen ditu sagarrondoak?
Zein sagar motari esker lortzen da
sagardo bikainena? Gipuzkoatik
hasita eskualdez eskualde galdera
hauei erantzuten saiatu gara.
Julian Bereziartua sendagileak berriz,
sagarraren, sagardoaren eta sagar
pattarraren osasun ezaugarriak aipa-
tu dizkigu. Hiru sukaldari ezagunek
sagar errezetak dakartzigute eta
sagardoa hizpide den hainbat bertso
eta istorio ere jaso dugu.

Mariano Nogueira

• Datu Orokorrak Gipuzkoa	24
• Datu Orokorrak Bizkaia, Nafarroa, Iparralde	27
• Osasuna	28
• Bitxikeriak	29
• Errezetak	31

Sagardoa, gipuzkoarren nortasuna

Sagardoa gipuzkoarrentzat nortasun agiria omen da. Probintzia hau da sagardo ekoizle nagusia. Foru Aldundia edari hau kontrolatu asmoz sagarrraren kanpainarekin hasi zen 80ko hamarkada hasieran. Erreportaje honetan Hondarribiko zentroan dauden sagar aukeratuak, sagarrondo jabeak eta sagardoaren balizko euskal jatorriaren agiria jorratu ditugu.

Lierni Arrieta
Onintza Irureta
Ainhoa Oiartzabal

Sagardoa bultzatzeko ahaleginean Gipuzkoako Foru Aldundia 1982-83an kanpaina batekin hasi zen. Sagardoaren oinarria jo zuten hasiera-hasieratik; sagarrrera, alegia. Lehen lana Gipuzkoako sagar motak errekuiperatzea izan zen, gero mota horiek Hondarribiko Zubieta Etxaldean txertatzeko eta baserritarrei banatzeko. Lau-bost urtez enologo bat aritu zen lanean Hondarribiko zentroan eta sagar motak analizatzen zituzten. Analisiei eskerrak konturatu ziren mota guztiak ez zirela onak sagardotarako. Beraz, batzuk baztertzen joan ziren eta onenekin (hamabiren bat edo) geratu ziren. Hala ere 40 bat mota gordetzen dituzte Hondarribiko zentroan. Gaur egun Gipuzkoako Diputazioak aukeratuta dauzkan sagar motak hauek dira: garratzetan geza miña eta mokoia; mikatz eta gazi-gozetan; errezilla, manttoni, txalaka, urtebi txikia eta urtebi haundia; gozo eta gezen artean; mozoloa eta pazuloa.

Diputazioak sagarrondo jabeek diru laguntzak eta informazioa eskaintzen die. Uneotan zazpi bulego dituzte Zarautz, Azpeitia, Elgoibar, Ordizia, Bergara, Tolosa eta Oiartzunen. Urteroko

laguntza hauek jaso ahal izateko baldintzak eta hainbat zehaztapen dituen liburuxka argitaratzen da. Liburuxkaren arabera, jabe bakoitzak gutxienez 100 sagarrondo landatu behar ditu. Derrigorrez, gutxienez bost sagar mota aukeratu behar dira,

ERREZIL SAGARRA.
Preziatuenetakoa.

bakoitzeko portzentajea % 20koa izanik. Errezil sagararren kasuan sagarrondoen % 25 izatea ere onartzen da, baserritarrek sagar hau baitute gogoko. Portzentaje horretatik gora ordean, ez du uzten Dipu-

Sagarrondoen jabe kaletarrak

BI JABE MOTA bereiziko lituzke Diputazioko teknikariak: baserritarrak eta kaletarrak edo zaletuak. Kaletarrek gaiari buruzko informazio gehiago dute, baserritar gazteek bezala. Adineko baserritarrek berriz, aurreko belaunaldikoena jaso dute eta klasikoak dira. Lehendik egin dena jarraitzen dute. Bestalde baserritar hauek ez daude sagarrondoei begira, sagastia eta belarra uztartzen dituzte askotan eta belarra jasotzeaz arduratzen dira eta ez sagastietaz. Ez dute zainketa berezirik egiten behinik behin. Sagastia ondoen zaletasuna duenak zaintzen du, baina dena dela, gehiegizko zainketak egiteak ez du merezi, ez baita errentagarria. Sagardotarako sagarrak saltzetik ez da inor bizi. Fruitu arboleak barazkiek baino prestaketa eta zainketa gehiago behar dute. Hazitik egindakoaren emaitza 8-10 urtera iritsiko da eta "nanoa" landatuz gero 3-4 urtera. Epe luzerako inbertsioa da. Garai batean baserritarrentzat etxerako sagardoa egiteko balio zuten sagastiek.

Ardo moten artean emakumeari gorria beltza baino gehiago gustatzen zaion bezala, sagardo gozoagoa nahiago du emakumeak

agiri bat

“Euskal Herrian sagar mota nahikoa izango bagenu sagardoa bertako sagarrekin egingo zen? Prezioaren arabera. Kanpokoak merkeagoak badira haiek erosiko dira. Bertakoek garestiagoak izateko arrazoiren bat izan behar dute; adibidez labela”

tazioak, bestela, baserritarrek errezil sagar onenak plazan salduko bailituzke eta kaxkarrenak sagardotarako utzi. Landareak Eusko Jaurlaritzak argitaratutako Mintegi Landareen Saltzaileen Erregistro Orokorrean inskribatuta dauden edozein mintegitan eros daitezke. Landareko 500 pezeta kobratzen da Fruitel-en (Fruitazainen elkargoa) erosiz gero, bestela 450 pezeta balio du landareak. Landareak erosteko eskaera berriz, Hondarribiko Zubieta Etxaldean egin behar da. Diputazioaren aldetik sagarrondoei jarraipen zehatza egiten zaie; batzuetan sagarrondoak landatu aurretik baserritarrak aukeratutako lursaila ikustera joaten dira teknikoak eta ondoren, sagastiak nola datozen kontrolatzen dute.

ZEIN DIRA SAGARRIK ONE-NAK?

Zein da Hondarribiko zentro honen funtzioa? Zentroa 1984an ireki zen. Honen helburua sagar motak ez galtzeko ahalegina egitea da. Hor dago "Album pomologico" izeneko liburuxka, mende hasierakoa (1918koa). Ardu-

NEURRI HANDI BATEAN EZ. Hemen ez dago nahikoa sagar mota eta kanpotik ekarri behar dira. Eta prezioaren arazoa ere hor dago. Diputazioko teknikari Ignacio Javier Larrañagaren iritziz, "sagar mota guztiak dira onak sagardotarako, bakoitzak berea defendatzen du...". Sagardogileak ordea, sagar garratzak, gaziak eta gozoak behar ditu. Larrañagak bere buruari zera galdetzen dio: "Euskal Herrian sagar mota nahikoa izango bagenu sagardoa bertako sagarrekin egingo zen?" Erantzuna zera da: prezioaren arabera. Kanpokoak merkeagoak badira haiek erosiko dira. Bertakoak garestiagoak izateko arrazoiren bat izan behar dute; adibidez euskal jatorriaren labela izatea, kalitatea, alegia. Uneotan ordea, ez dago labelik. Oso sagardo gutxi egiten dira jatorrian bertako sagarra erabiliz, ekoizle txikienek erabiltzen dute gehienetan bertako sagarra soilik. Ohikoena sagarren %25-40 bitartean (kopurua urtez urte aldatzen da) kanpokoak izatea da. Labelak errentagarritasunik ekarriko luke? Larrañagaren ustez bai. Nolako sagardoa egin definitu beharko litzateke. "Bestela, bertako sagarrarekin eginda dagoelako bakarrik bezeroak erosiko du?" Ez dago oso ziur Larrañaga. Labela lortzeko bide errazena ekoizle txikiek daukate, orain ere ia sagar kopuru guztia bertakoa erabiltzen dutelako.

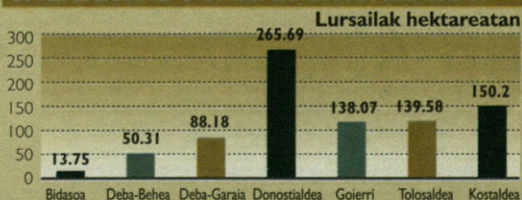
radunak hor agertzen diren sagar motak gordetzen ahalegintzen ez badira galtzen joango dira. Aukeraketa bat egin da, onenak hartu dira. Zein dira onenak? Gipuzkoako Diputazioko arduradun Ignacio Javier Larrañagak azaldu digunez bi irizpide jarraitu dira aukeraketa hori egiteko. Batetik, baserritarren nahia hartu da kontuan eta bestetik, sagardogilearena. Lehenengoak sagar mota oso emalea izatea nahi du, fruitua lehenbailehen heltzea, sagardo garaian etortzea, gaitzak ez harrapatzea, urtero ematea...

Sagardogileak berriz, nahiko zuku edukitzea nahi du, lehor xamarra

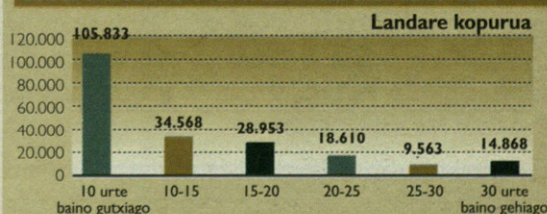
Gure sagardoaren funtsa euskal jatorrikoa al da?

SAGARRONDO SAILAK ESKUALDEKA

SAGARRONDO LANDAREAK ADINKA

SAGARDOTARAKO SAGARRONDOAK

► Ustiapen kopurua	2.219
► Lursail kopurua	3.686
► Azalera metro karratutan	7.926.281
► Sagarrondo kopurua	236.480
► Dolarea zuten ustiapenak	547
► Ustiapenak jabegoan	2.171
► Diru laguntzak jasotzen zituzten ustiapenak	1.032
	%24,7
	%97,8
	%46,5

Iturria: Gipuzkoako Foru Aldundiak 1991n egin zuen sagardotarako sagarrondoen azken errolda.

Ozpindutako sagardoa

SAGARDOA OZPINDU EGITEN DA edariak haizea hartu duelako edo elaborazioan zerbait gertatu zaiolako. Sagardoa "pikatu" egin dela esaten da horrelakoan. Lege aldetik gazitasunak muga bat dauka eta ozpindutako sagardoa ez da onartzen. Zenbaiten ustez ozpindutako hau sagardo ona da, baina legeriaren arabera hau ez da sagardo naturala, garraztasun neurria gehiegizkoa baitu. Dena den, Larrañagak ez du sinesten bezeroek ozpindutako sagardoa eskatuko dutenik, ez behintzat emakumeek eta gazteek. Horrelako gaizkiulertuak alboratzeko Larrañagak zera ikusten du irtenbide gisa: sagardoaren inguruan dagoen folklorea (txotx garaia...) alde batera utzi, hau da, bere tokia eman eta enologiaren aldetik gehiago aztertu edaria, ardoarekin egiten den bezala.

bada sagar kiloko litro gutxiago aterako baitu, ahal bada gazia, garratza izatea, urriaren erdialdetik abendua bitartean heltzea, azukrea, garraztasuna eta mingostasuna neurrian izatea... Baserritarren eta sagardogileen nahiak kontuan hartu behar dira, eta era berean, sagardotarako sagar onenak aukeratu behar dira eta ez da hain erraza dena ongi egitea. Adibidez, batzuetan sagarrondorik emarietsuena ez da sagardotarako onena,

ere baliagarriak izan zitezkeenak. Egoera hori ikusita baserritarrenak jo behar izan zuten galdutzat emandako arto motak errekuiperatzeko". Sagar motekin ez dute hori gertatzerik nahi, hau da, sagar motak babestuko dira ez beti osotasunean erabiltzeko baidzik eta geneak aprobetxatzeko.

Azken finean Gipuzkoako Foru Aldundiaren nahia ahalik eta sagardorik osasuntsuena eta edale-

baina baserritarrak hori landatu nahiko du.

Hondarribiko kontserbatorioan motak babes-ten direnez, urteren batean sagar mota berriren bat errekuiperatu nahi bada kontserbatoriotik har daiteke. Eta ez sagar mota osoa errekuiperatzeko bakarrik. Larrañagak adibide gisa amerikarrak artoarekin egingdakoa aipatzen digu: "Arto mota onenak aukeratu zituzten eta gainerako motak galtzen utzi. Galdu ziren mota haiek ordean, beharbada bazituzten gen interesgarri batzuk gaur egun

aren gustukuena egitea da. Osasun baldintzez eta bezeroez gain, sagarrondo jabeak eta sagardo ekoizleak hartu behar dira kontuan. Guztien interesak hartu behar dira kontuan, eta oinarri-oinarrian edari preziazua- ren funtsa babestu eta zaindu behar da: sagarra.

KALITATEA. Ez dago euskal sagardo labeldunik.

Gazia, gozoa, argia, iluna, horia...

SAGARDOAREN GUSTUAREN BILAKAERAN bi gai hartu behar dira kontuan: teknika eta moda. Duela urte batzuk bertako sagar oso gutxi zegoen eta Galiziatik ekartzen zen. Sagardoa gaziagoa eta kolore argiagokoa

Ignacio Javier Larrañagaren iritziz sagar motak bezeroaren eskakizunen arabera aukeratu beharko lirateke: "Ni beti garraztasunaren ezaugarriarekin borrokan ari naiz. Batzuek diotenez bezeroak edaria gorputzarekin nahi du eta nik galde-zen diet. Zein dira horiek? Bi tripa handi?". Emakumea gero eta bezero hobe izatea ere oso kontuan hartu beharrekoa dela dio Diputazioko teknikariak. Ardo moten artean emakumeari gorria beltza baino gehiago gustatzen zaion bezala, sagardo gozoagoa nahiago du emakumeak. Eta duela urte batzuk jatetxeetan-eta, emakumeak ez ziren hain ugari bezeroen artean, orain berriz bai. Orokorrean elikagai motak ere aldatu dira. Esate baterako lehengo ardoak gogor-rrak ziren, jateko gutxi zegoenean edari hau elikagai gisa baliatzen zen. Gaztarekin ere beste hainbeste gertatu da, orain suabeagoak ugaltu dira. Sagardoarekin gauza bera gertatu da.

ZAPOREA. Gorputza duena ala suabea?

ateratzen zen. Hemen lasto koloreko sagardoarekin ohituta geunden, ilunagoa. Azken finean kolorearena moda izan da. Orain ere Asturiasen era bateko sagardoa egiten da, hemengo gorputz gehiagokoa da eta Normandiakoak, esate batera-ko, ilunagoak dira.

Atera zukua sagarrari

Sagardoa gipuzkoarra soilik denik ezin esango dugu; Iparraldean, Nafarroan eta Bizkaian ere bizi da. Iparraldean sagarinoa edateko ohitura galdu zen eta baita sagarrondoak landatzekoa ere. Orain Sagartzea elkartea bertako sagar motak bildu eta fruitu honekin edari mota desberdinak egiten ari da. Nafarroan 23 sagarrondo ustiaketa daude, batez ere Baztan eta Basaburuan. Bizkaian Zallako zentroan 145 sagar mota aztertu nahi dituzte aurten.

Garai batean Iparraldeko landetxetan ohikoa zen sagarinoaren egitea. Nekazaritza intentsiboarekin etxe inguruko zuhaitzak desagertzen joan ziren eta berauekin sagarinoa egin eta edateko ohitura. Arnoaren industriak ere izan zuen zerikusirik. Gutxika-gutxika gelditzen ziren sagarrondoak zahartu eta mihurak hartu zituen. Zuhaitzak bota egiten ziren baina, ez zen berririk landatzen.

Arazo honetaz oharturik, duela hamar urte Sagartzea elkartekoek lanari ekin zioten. Etxaldez etxalde aitatxi eta amatxiei inkestak eginez 7 sagar mota bereiztu zituzten, bertakoak, Iparraldekoak. 1989. urtean sagarrondo hauek non atzematen ziren ikertzen hasi ziren. Hauetarik bi kasik desagertuak zirela konturatu ziren: eztika eta mamula. Lau edo bost soilik gelditzen ziren Iparralde osoan. Sagar hauek, lasto gainean lehortzen zituzten ia usteldu arte. Nahikoa informazio bildu ondoren, txertoak bildu, txertagaiak lurtean ezarri eta txertatzea izan da beraien lana lau bat urtetan zehar. Lan hau guztia mintegi industrial baten laguntzaz burutu dute. Beraiek, mintegira txertagaiak eraman ondoren bertatik urteko landareak erosi dituzte.

Lortutako 7 sagarrak ezaugarri desberdinak dituzte. Anisa, apez sagarra eta peatxa (udare sagarra Hegoaldean) jateko onak dira eta garraztasun pixka bat ere badute. Baita azukrea eta taninoak ere, sagardoa egiteko aproposak. Eztika eta mamula familia berekoak izanik bizi-ki gozoak dira. Mamula, bietan handiena da, ez da jate-

ko ona. Azal zuria eta taninoak ditu eta hirintsua da. Batez ere, Hazparne aldean agertzen da. Eztika aldiz, barnealdean Oztibarre eta Donibane-Garazi inguruan. Gor-

Zallako zentroan 145 sagar mota aztergai

BIZKAIKO NEKAZARI EREMURIK ZABALENA, zelai eta larreek osatzen dute eta neurri txikiago batean barazki eta frutarbonatek. Hauen barne sagarrondoek 450 Ha betetzen dituzte, nahiz eta hauek guztiak ez izan sagardotarako sagarrondoak.

Bizkaian sagardoa suspertzeko diru laguntza berezirik egon ez arren, bertako sagardotarako sagarrondoak berreskuratzeko lanean dabilta Zallako zentro esperimentalean. 1988an 30 sagar mota aztertu zituzten eta hauetatik lau aurreaukeratu: garratzen taldean, txistu sagarra eta ibarra; garratz-mingotsen artean aldiz, azpuru garratza eta urdin sagarra. Joan den urtean, Bizkaian barrena, 145 sagar mota

bildu zituzten, aurten aztertzeko esperoan. Sagar mota bakoitza aztertzeko garaian honoko ezaugarriak hartu dituzte kontuan: loraketa garaia, ekoizpena eta bi ezaugarri enologiko, mingostasuna (polifenolen bidez) eta garraztasuna (azidotasunaren bidez). Lan hauetaz gain Zallan soto esperimentala ere badute. Bertan, zizarretik sagardorainoko bidean izaten diren aldaketak aztertzen dituzte. Baita upeletik upelera dauden aldaketak ere.

Gipuzkoak sagardo ekoizpenari dagokionez nagusitasuna badu ere, Bizkaian lanean jarraitzen dute eta sagar moten aukeraketa, errekupeazio eta analisiaren aldetik ahalegin handia ari dira egiten.

din txuria, eri sagarra eta ondo motxa aldiz garratzak dira. Sagar mota hauek, beraien ezaugarrien arabera, proportzio desberdinetan landatuak daude.

SAGARNOA ETA SAGAR ZUKUA

Lapurdi eta Zuberoa artean 16.000 sagarrondo landatu dituzte 30 etxaldetan. Bi eskualde nagusitan aurkitzen dira, alde batetik Hazparne eta Bastida inguruan eta bestetik Oztibarre eta Garazin. Eskualde hauek nagusiak badira ere Lapurdi barruan Saran daude landaketak eta Zuberoan Irurin. Landaketa hauek 1993 eta 1996 urteen bitartean landatuak izan dira eta lehen uztalarrakzen honetan eman dute. Guztira, 15 tona sagar bildu dira.

Hasierako proiektuaren helburua sagarinoa egitea zen, baina sagar zukuak zuen eskaeraz oharturik, produktu hau ere merkaturatzea pentsatu zuten. Sagar zukuak erabat naturala da, sagar zukuak atera eta iragazi ondoren botiletan sartu eta pasteurizaturik saltzen dute. Ez zaio ez ur eta ez azukrerik gehitzen, hala ere, gozozoa da eta sagar zaporea du. Guztira, 500.000 edo 600.000 botila ekoizteko asmoa dago, hauetatik 100.000 sagar zukuak eta beste 400.000 sagarino ezti eta idorren artean. Sagario ezti, lehenxeago datozen apez eta peatxarekin egiten dute eta geroxeago zazpi sagar motak nahasturik idorra. Esan beharra dago Iparraldeko sagario idorra ez dela Hegoaldekoa bezain idorra. Iparraldean sagario gozoa nahiago izaten dute.

Hau guztia, elkarrekin Oztibarre haraneko Donaixti herrian duen Eztigar kooperatiban ekoizteko asmoa dute. Txertagaiak landatzeagatik

Lapurdi eta Zuberoa artean 16.000 sagarrondo landatu dituzte 30 etxaldetan. Bi eskualde nagusitan aurkitzen dira, alde batetik Hazparne eta Bastida inguruan eta bestetik Oztibarre eta Garazin.

jasotako diru laguntzei esker egin dute hau guztia, Iparraldean ez baitago diru laguntza berezirik sagarioaren egiteko. Beraien nahia denborarekin 3 lanpostu sortzea litzateke kooperatiba mantentzeko. Sagardogintza etxaldeetako jardueraren osagarria da, ez oinarritzkoa. Sagartzea

elkarrekin produktua Eztigar ziguilarekin merkaturatzen dira. Oraingoz, feria, merkatu eta euskal elkartetan erraz saltzen da ekoiztiko guztia. Etorkizunean sagario gehiago egingo dutenez, sormarka bat lortzeko nahia ere badute. Benetan, bertakoa baita edari fresko hau.

Sagartzea elkarrekin lana handia izan arren aipatzekoa da Hendaia Abadiako kontserbatorioa. 120 sagar mota daude gordeta, hauen artean batzuk Iparraldekoak. Horrela, sagar barietateak galtzeko arriskua saihesten ahalegintzen dira.

130.000 litro sagardo nafar

SAGARDOAREN KULTURA beste lekuetan bezain su-traitua ez egon arren, Nafarroan ere badago. Muga geografikoak baino gehiago eguraldiak mugatzen du. Nafarroan barna sagarrondo 23 ustiaketa daude, guztira 30 Ha osatuz. Baztan eta Basaburua haranetan gehientsuenak, nahiz eta arrastorik aurki dezakegun Lizarra inguruan. Nafarroan sagardotarako 17.750 sagarrondo daude kontrolatuta. 14.000 bat zuhaitz 2 urtetik 7 urte bitartekoak dira eta gainerakoak 10 urtetik gorakoak. Bailara hauetako baserrietan betidanik izan da sagardoaren usadioa. Gaur egun, ekoizpena emendatuz doa. Honek eraginda, sagarrondoa gehiago aztertzen ari dira. Donezteben eman zuten lehen pausoa, bertan sagarrondo batzuk selekzionatu eta aztertzen ari zirelarik, su-gorriak denak zimeldu zituen. Hala ere, ez

dute etsi eta lanean dihardute sagarrondoak berlandatuz. Azterketa hauek galtzeko zorian dauden sagar motak berreskuratzeko bidea irekitzen dute. Oraindik ere ikerketa hauek berriak direnez, sagardoa egiteko erabiltzen diren sagar motak Euskal Herri osoan berdintsuak dira.

NAFARROAKO SAGARRONDOAK

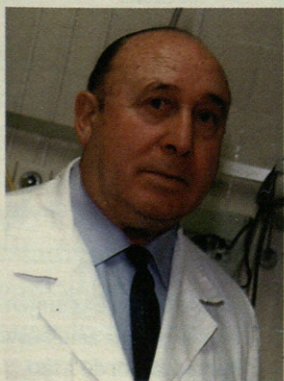
Eskualdeak	Ustiapenak	Azalera (m2)
► Basaburua	4	100.000
► Baztan	5	90.000
► Esteribar	2	30.000
► Bortziriak	4	20.000
► Larraun	2	20.000
► Malerreka	3	15.000
► Ultzama	2	15.000
► Deierri	1	10.000

Iturria: Nafarroako Biolur elkartea.

Beruete eta Baztanen sagasti berriak landatzeko asmoa dago. Nafarroako gobernua ez du diru laguntza berezirik eskaintzen sagardoa suspertzeko. Orain arte, Leader egitasmoari esker, zortzi ustiapenek jaso dute diru laguntza. Nekazaritzari zuzendutako diru laguntzei esker aurrera eraman dira proiektu ttipi hauek. Guztira, 130.000 litro sagardo emanen ditu Nafarroak urtean zehar.

Sendagileari galdezka

Sagarra argaltzeko fruta ona dela aipatu izan da, hortzak garbitzeko ere primerakoa dela baieztatzen da... Fruta ezagun honen ezaugarriez eta osasun berezitasunez Julian Bereziartua sendagileari galde egin diogu. Behin sagarrarekin abiatuta, sagar zukua, sagardoa eta sagardoz izeneko pattarraz hainbat argibide eman digu sendagileak. Sagar zukua osasun arazoak dituzten "txikiteroi" gomendatzen die eta 14 urtetik beherakoei sagardoa ez edateko aholkua eman digu. Sagar pattarra berriz ez dio inori gomendatzen.

Julian Bereziartua

Sagarra

MUNDUAN ZEHAR GEHIEN heltzen den fruta da sagarra, baina Euskal Herrian oso gurea dugu. Grezian, duela 5.000 urte, aski ezagunak ziren bere ezaugarriak. Gure artean sagar mota estimatuena errege-sagarra da, baina mota guztiek dute kontsumorako berezitasuna. Sagarraren azala iragazkaitza da eta horregatik, iraupen luzea du fruta honek. Bestalde, gure azala osasuntsua eta elastikoa mantentzeko, oso ona da sagarra. Ezagunak dira baita ere gaitasun diuretikoak; pixa gehiago eginarazteko, alegia. Pektinaz oso aberatsa da eta ondorioz, odoleko kolesterolaren neurria murrizteko produktu naturalen artean, lehen mailan dago. Sagarra denek jan dezakete: gaixoei, umeei eta zaharrek. Hortzak garbitzeko ere aproposa da: hortzak distirarazten ditu eta gainera ahoa usaingozatzen du.

Argaltzeko metodo guztietan gomendatzen dute sagarra jatea: urdailak zuku dena hartzen du eta oso beteta zauden sentazioarekin batera gosea gutxitzen du. Sagar ale bakoitzaren % 85 jangarria da; 100 gramok 50 kaloria ematen du, arrautza egosi baten erdiak adinaxe. Eta... gaur egun oso kontuan izateko beste datu bat: ale baten % 1,5, zuntza da eta hesteetako igarotzea errazten du. Gomendagarria litzateke azal eta guzti jatea, baina, pestizidaz tratatu dutela pentsatzen denean, ondo garbitu ondoren jan behar da edo bestela, zurituta edo azala kenduta.

Sagardoa

PRODUKTU HONETAZ ARITU BAINO LEHEN, aipa dezagun tabernetan gaur egun saltzen den "sagarra" izeneko edaria: sagarraren muztioa edo zukua da, hartzitu gabea eta usaingoatuta. Beraz, alkoholik ez du eta ondo iruditzen zait "txikiteroek" edatea, osasun arazoagatik, ardoa edo alkoholadun edariak hartzerik ez dutenek kale-giroan lagunekin ibiltzea utzi nahi ez badute. Sagardoa, gure kostaldeko lurraldeetan, alkoholadun edarien artean aitzindaria da. Alkoholadunen eta freskagarrien artean koka dezakegu. Urte asko dira Frantziako Duperron kardinalak esan zuela: "Frantziak euskaldunei zor die sagardoa prestatzeko trebetasuna".

Edari alai da, jostaria, gehiegizko asmorik gabea eta gaur egun oso modan dagoena. Hori bai: gazteentzat zaharrentzat baino gehiago. Arabako gure ardoek duten alkoholaren erdia du eta 14 urte baino gutxiagoko gaztetxoek ez lukete edan behar; beren gibela oraindik bere heldutasunera iritsi ez delako. Elikagai bezala, litroko 400 kaloria ditu, hau da, mokadu batez jaten diren lau pastelxoek adina. Sagardoaren historian, mendealdeko herrien artean aitzindaria da Euskal Herria.

Sagardoz

SAGARDOAREKIN EGINDAKO PATTARRA da, ardoarekin brandy-a egiten den bezalatsu. Ez gara aurrenak izan, ez eta originalak ere. Gai honetan, normandiarrek izan dira aitzindariak benetan. Bertan ezagutu ahal izan dut nola egiten duten.

Sendagile bezala, ezin diot inori gomendatu pattar honen zalea izatea. Baina bere adierazgarriak aipa ditzaket: usain leuna, sarkorra, fruta gustukoa eta bukaeran sagar usain gozoa. Koñak, whisky, vodka edo tekila batek adina alkohol du pattar honek.

Calvados izenaren jatorria nahiko bitxia da, guk ezagutzen dugun bezala. Esaten dutenez, "Armada Invencible" deitu zitzaioneko eta "Salvador" izena zuen itsasontzi batek, Normandiako itsasertzean hondoa jo zuen. "Salvador" izen hori, urteen poderioz, "Calvados" bilakatu zen eta orduz gero, izen horrekin ezagutzen dugu sagarra-ekin egiten den pattar hau. Gure artean, ez da denbora asko lantzen hasi zirela eta sagardoz izenez ari da bere bidea egiten.

SAGARDO kaxkarragatik kexatzen da bertsolaria bertsootan. Auspoa bildumako "Jan-edanaren bertsoak" libururitik hartutakoak dira. Aita Aranaren bilduman, lehen bertsoko zazpigarren lerroan hitz bat nekez uler daiteke (frioleran izan daiteke) eta hutsunea utzita dago. 1,2,6 eta 8. bertsoak dira hauek.

Orra bertso berriak euskera garbiyan, zer pasatutzen zaigun guri Donostiya'n, Ura saltzen digute sagardoteriyan, ez fio... leran ere, preziyo aundiyan, eran genezakenak merke iturriyan.

Donostiya'ko ur gezak ditut urrikari: kulparik gabetanik noiznai preso jarri. Gero andikan saldu jende tontuari, ez gera ibilliko altza ta erori, boltsak ezin beterik or dabilta larri.

Aurten esperatzen zan sagarra gogotik, gutxi dala diyote loretubagatik. Ez dirade asiko preziyo bajutik, alegiña saiatu nor bere aldetik, ardua merke bada ez diyoinportik.

Karga bat sagarrekiñ iru karga erari, baliyatzen dirala gauzak badiruri. Preziyua eragiten diyote urari, etxera karriatu diruba ugari, ez dira urrikitzen jende pobriari.

EGARRIA. Batzuetan beroa izango zen, besteetan bertsoan ordu asko jarraian aritu izana; kontua sagardoa eztarrian behera sentitzea zen.

gozatu eta hasi bertsotan

TXIRRITAK dirurik gabe
zegoela **Juan Mari sagardo-**
tegiko nagusia topatu zue-
nean honakoa bota zion:

Eskerrak eman bearko zaizkie
zeru-lurreko Jaunari,
pekatu aundiyan ez gaitezela
beran aurrera erori;
bero aundiya nola baidagon
arkitutzen naiz egarri,
baso bat sardo emaidazu,
Errukal zaitez, Juan Mari!

UDARREGIK Pello Errotari
botatako bertsoan nabari
daiteke sagardotegiek
“bertso eskola” gisa zuten
indarra:

Asiera eman du
Pello Errotariyak
errespuesta orain
Juan Joxe Udarregiyak.
Batek ainbat deretxo
daukagu guk biyak;
gure kolejiyuak
sagardotegiyak.

GAZTELUK Txirritari bota-
takoa:

Kabida ona dago
gure almazenetan,
Jaungoikoak graziya
eman digu ortan;
gizon azkarrak dira
estudiyoetan,
gure kolejiyuak
sagardo-tokietan.

LAZKAO TXIKIK sagardoak
bertsotan egiteko laguntzan
duela ez du zalantzarik:

Al dan ongien eman nai ditut
sagardoaren berriak,
nik bere baitan uste dedana
jakin dezala erriak.
Beste edari oberik ez du
gizonaren egarriak,
bedeinkatuak sagasti
eta sagardotegiak.

Garai batean sagardoa zan
bertsolarien edari,
lagunartean bildutakoan
edan oi zuten ugari.
Gero ixilik egon ezin da
asitzen ziran kantari,
edari onek berea baitu
alkartasun jator ori. (...)

GIROA. Bertsotarako eta kanturako aproposa.

Sendoa argitaletxearen Auspoa sailetik Marcelino Soroa Lasaren “Baratzan” liburuari heldu diogu. “Irugarren jolasa” izeneko istorioaren pasarte bat da segidakoa. Baserritarra nagusiarekin berriketan hasi da eta lehenak sagardotarako sagarrei buruzko lezio ederra eman dio.

“-Ta sagarra nola dijua?

-Nola dator esan beza. Bada, geyena loratu zan kazkarabarra bañan geruago, ta itxura polita dakar. Ezkutuko loriekin, badaki, jantzi ona dauka, jauna.

-¿Zer protxuba jantzi onaekiñ poltzilluban dirurik ezpada!

-Ara ba, berrogei ta amarri galdetzen badiyo, berrogei ta amarrak bakoitzak bere gisa esango diyo.

-¿Zer sagarrekiñ egiten da sagardorik onena?

-¿Sagardua! ¡sagardua! Nastuban egiten da; nola sagar-klase asko dan...

-¿Zer klase dira bada?

-¿Zer klase! ¡zer klase...! ¿Ta kontatzen errez al da? Badu zamora-sagarra, kamuesa, aizpuruba, parada, txalaka (au gaziya da), Andoain-sagarra, panpandoja (ona, sagardo gozua egiteko), aritza (txar antzekua), urtebiya, gezamiña, giel txorrotxa edo mutur luzia (oso ederra da jateko bañan du azal lodiya), udare-sagarra, errege-sagarra, elgieta, libra-sagarra (aundiya, deitzen diote're mandaburua), azirik gabia, ta orla beste asko.

-¿Arraiya! Uste nuben etzendubela bukatzen. Nik baño geiago dakizu.

-¿Bail Beok beste eskola dute ta gauza aundiyaguetan sayatzen dira.

-¿Zer naizu gauza aundiyagorik lu-kontubak baño? Ori da biarrena, eta gu bizi gera nola ta nundik jaten degun jakiñ gabe. Lurrak ematen ez badu, ez da ezer mundu ontan”

Sagarra ez da sagardotarako soilik. Huts-hutsean jateko fruta atsegina da. Sukaldariak berriz, zartagian, labean edota kazolan sartzen dituzte, makina bat osagai goxorekin batera. Juan Mari Arzak, Eva Argiñano eta Felix Sarasolari errezeta bana otu zaie, sukaldea gustuko duenak proposatutako plater hauek egin ditzan eta probatzea gogoko duenak behatzak miazkatzeko.

Sagar erreak hostoreaz

Eva Argiñano

Osagaiak:

- 4 errege sagar
- 8 magurdi
- koilarakada bat azukre
- 250 gr. hostore
- irabiatutako arrautza
- laguntzeko: arrautzesnekia

LEHENENGO SAGARRAK hezugabetu eta azukre pixka batez, magurdi bat eta azukre gehiagoz bete.

Hostorea luzatu ondoren, moztu 8 zirkulu handi eta beste horrenbeste txikiagotan. Sagarra boro-bil handi horien erdian ipini, beraiekin inguratzen dituzularik. Gainean hostore txikiak ezarri eta irabiatutako arrautzaz itsatsi. Labera sartu eta 175 gradutan 25-30 minutuz eduki.

Arrautzesnekiaz estali eta magurdiez ponpoxtutako sagarrak plater edo azpil batean zerbitu.

Tatin tarta

Pelix Sarasola

HAU GUZTIA kaiku batean jarri eta nahastu. Ondoren hozkailuan gorde. Bezperan egitea komeni da, bestela bigunegi gelditzen baita zabaltzeko.

Kazola itxi bat prestatu 250 gr. azukrerekin. Errege sagarrak zuritu eta bihotza kendu. Sagarra erdibitu eta kazolan dagoen azukrearen bira osoan ipini, buelta osoa osatu arte. Ondoren 30-40 gramo gurin jarri sagarren gainean.

Osagaiak:

- 10-12 ale sagar (errege sagarra)
- 400 gr. azukre
- 80 gr. gurin
- hostorea

Pastaren osagaiak:

- 150 gr. brisse pasta pomada eran
- 60 gr. azukre
- 3 arrautz gorringo
- 150 gr. hirin
- gatz pixka bat
- ur pixka bat (baso txiki baten erdia)

Hozkailuan duzun pasta zabaldu eta kazolaren gainean ipini, kanpoaldean gelditzen dena labanaz moztuz. Labean sartu eta bertan eduki 150 gradura sagarra eta pasta egosi arte.

Labetik ateratakoan hozten eduki orduerdi edo ordubetez. Ondoren patata tortila bezalaxe buelta eman eta azpil batean jarri. Epela dagoenean egitea komeni da, bestela, buelta ematean, itsatsita gelditzen da.

Pikantoiak jengibrearekin errea eta urdaiazpikoarekin glasatutako sagarra

Juan Mari Arzak

Lau pertsonentzako osagaiak:

- 500 gramotako 4 pikantoi
- tipula ertain bat
- azenario txiki bat
- apio adar bat
- oliba-olioko lau koilarakada
- 20 gr. foie gras freskoa
- gatza
- piperbeltza

Honako osagaiak dituen belarren beratzea:

- 150 gr. perexil
- 80 gr. jengibre sustrai
- 150 gr. arto-olio
- gatza
- piperbeltza
- 4 koilarakada intxaur-olio pikantoiak erreztako

Urdaiazpikoarekin glasatutako sagararentzat:

- 2 errezil sagar
- 15 gr. gurin
- 1 l. oliba-olio
- urdaiazpiko xerra lodi xamar bat
- 5 gr. tipulin txikitua
- azukre koilara txiki bat
- gatza

Jengibre saltsarentzat:

- 4 pikantoi gibel
- 1/8 litro hegazti hondo edo oilasko salda kontzentratua
- 5 gr. sesamo txuri
- 5 gr. mitxoleta hazi
- 5 gr. perexil txikitua
- 3 gr. jengibre txikitua
- 6 intxaur xerratuak
- 2 koilarakada intxaur-olio
- tipulina bastoietan
- gatza

Patata erreentzat:

- 2 patata ertain
- 50 gr. gurin
- 1 dl. oliba-olioa
- gatza
- txikitutako perexila eta apoperrexila
- hosto batzuk

6 ORDU LEHENAGO prestatu behar da hegaztien marinatua. Horretarako, olio perexila eta jengibrearekin nahastu behar da, ondoren ondo txikitu xehatzeko makina batean. Nahasketa txanotik pasa bahetzeko eta gatza eta piperbeltza gehitu. Bestalde, barazkiak txikitu brunoise erara eta oliba-olioarekin egin poliki-poliki.

Hegaztiak garbitu eta hankak zatitu. Ondoren hezurak kendu barazkien brunoisea eta foie gras zati bana sartzeko zulo bakoitzean. Gatza eta piperra bota kanpotik eta barrutik hegaztien beste guztiari eta prestatutako marinatuarekin igurtzi pinzel batez.

Urdaiazpikoarekin glasatutako sagararentzat: sagarrak zuritu eta xerratu. Ondoren zartagi batean ipini olioarekin, gurinarekin eta azukre pixka batekin. Salteatu xigortu arte. Orduan gatz pixka bat bota eta koipea ondo xukatu. Txikitutako urdaiazpikoarekin eta tipulinarekin nahastu gero.

Jengibre saltsarako:

gibelak salteatu olio pixka batekin. Gibelak baztertu eta gelditzen den zukuan jengibre eta salda bota. Sutan jarri eta sesamoa, mitxola haziak, intxaurrak, perexila eta tipulina gehitu. Utzi saltsa koipetsu bat gelditu arte. Gatza bota.

Patata erreentzat: pataten azala garbitu eta zentimetro bateko xafletan moztu, azala mantenduz. Zartagi batean olio eta gurina jarri eta patatak frijitu hiru minutuz su bizian. Denbora hori igarotakoan, patatak azpil batean jarri eta labera sartu, bertan mantenduz 8 minututan 200 gradutara. Ondoren xukatu eta gozatu.

Amaiera eta aurkezpena: Pikantoiak labeen eduki 200 gradutara 7 minututan zehar intxaur olio pixka batekin. Atera ondoren, jalkitzen utzi 5 minutuz. Izterrak eta bularkiak atera karkasa kenduz. Patata xerra bat jarri plateraren albo batean. Bere gainean jarriko dugu pikantoiak,

lehenengo bularkiak eta gainean izterrak. Jengibre saltsa gainetik bota eta berarekin marra batzuk marraztu beste alboan. Goialdean, urdaiazpikoarekin glasatutako sagar batzuk jarri. Txikitutako perexila patata errean gainean hautsezta-tu. Apoperrexilaren hosto batzuekin apaindu.

E Z P A

PRINTZA

EUSKAL MEDIOEN HIPERTROFIA

Xabier Mendiguren *Eli-zegik* honela zioen «Zabalik» aldizkariaren inguruan «Gara»n:

«(...) Irakurle gehienok badakizue, (...) agerkari euskaldun berri bat daukagula, «Zabalik» izeneko eta Correo taldeak egina. Talde horrek euskal nazioari eta hizkuntzari amodio berezirik erakutsi ez diela eta, errezeloz sumatu dut hainbat lagun, (...) Nire ustez, ordea, pozik egoteko arrazoi gehiago daukagu: geure txikian euskaltzaleok indar pixka bat badugula erakusten du, bizkar emanda egon direnak ere geure plazara erakartzeko lain; bestalde, euskararen normalizaziorako ere aberasgarri da kolore guztietako iritziak azaltzea (...). Euskarazko prentsa arretaz aztertzen jarritz gero, edonor ohar liteke politika eta kulturazko gaien hipertrofia antzeko bat dugula (...). Zintzo izatera aitortu beharra daukagu, hala ere, euskal prentsak interes gutxi sortzen diela euskaldun gehieni (...). Alde horretatik apustu polita izan liteke, dudarik gabe, bestelako edukiak azpimarratzea, eta esan liteke zulo hori estaltzeko asmoa duela «Zabalik»ek; izan ere, gizarteko erreportajeak, kirolak eta aisialdia dira, (...), bertan gehien zaintzen diren arloak, euskara txukunean gainera. Hala ere, zalantza bat daukat: arlo horietatik askoz zabalago eta oparoago landu dituzte inguruko erdal medio guztiek, bai euskaltzaleek, bai espainoliek (...).

ERAIKITZEN HASI DIRA IRUÑEAN

IRUÑEKO Kongresu Jauregia eta Kultur Auditoriuma eraikitzeko lanei hilaren 10ean eman zitzaion hasiera. Auditoriuma, Gotorlekuaren aurrean eraikiko dute, Udal Aurrezki Kutxaren, Gobernu Militarren eta Nafarroako Entzutegiaren egoitza zaharraren artean zegoen aparkalekuan. Lehenengo fasean, indusketa arkeologikoak egingo dituzte orubean bi hilabetetan zehar. Bitarte horretan, obren bigarren fasea adjudikatzeko lehiaketa publikoa antolatuko da. Proiektua Patxi Mangado, Alfonso Alzugarai eta Juan Miguel Otxotorena arkitekto nafarrek prestatu dute. Guztira 11.000 milioi pezeta (440 milioi libera inguru) inbertituko dira bertan. Honen arabera, Kongresu Jauregiak eta Kultur Auditoriumak L itxura izango du.

BERTSO TXAPELKETA BORTZIRIAN

BOST taldek hartzen dute parte hilaren 8an Beran hasi zen Bortzirietako bigarren Bertso Txapelketan. Hamabost bertsolari ari dira guztira, talde bakoitzeko hiru, beraz. Beste batzuren artean, Estitxu Arozena, Xabier Silveira eta Manolo Arozenak hartzen dute parte bertan. Eta Bortzirietako beste hiru bertsolari lehenengo aldiz ari dira: Jose Juan Zubietak «Etxabe», Oskar Goñi eta Saioa Mitxelena. Txapelketa zonaldeko bertsolari

lariei jendaurrean eta txapelketetan kantatzeko aukera emateko helburuarekin sortu zen iaz.

DEBA GARAICO MEDIO BERRIAK

AED, Jardun, Pagedar, Laixan, Axtroki, Lora-mendi eta Idolaz Debagoieneko talde euskaltzaleek Goiena izeneko kooperatiba sortu dute. Kooperatiba honek, Euskaltelek laster ipiniko duen zuntz optikoa erabiliz, eskualde mailako euskara hutsezko telebista bat sortu nahi du. Horrez gain, astekari bat eta zerbitzu telematikotarako sare bat sortzeko asmoa du.

UNIBERTSITATE NAZIONALA

DAGOENENKO Euskal Herriko 300 bat lagunek sinatu dute «Euskal Unibertsitate Nazionalari Buruzko Proposamena» agiria. Idazleak, Bertsolariak, itzultzaileak, filologoak, kazetariak, irakasleak, kultur taldeak eta politikariak daude si-

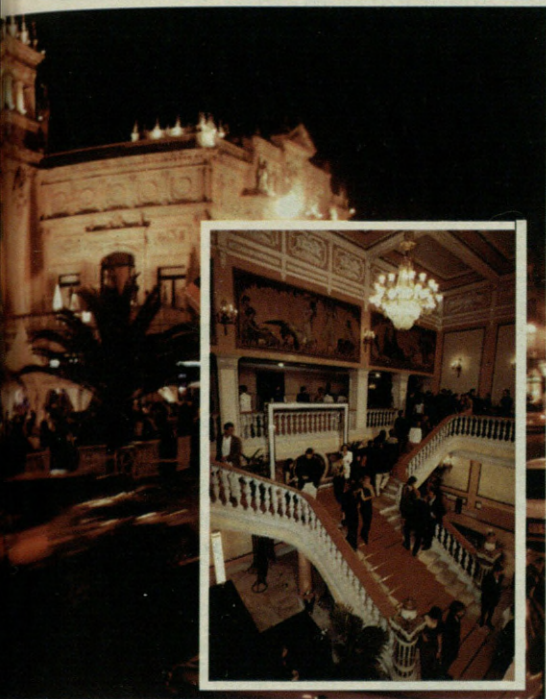
ALBERTO ELOSEGI

■ Bortzirietako Txapelketako finala 28an da.

HITZ BITAN

- Josu Jon Imazek zera esan zuen «Zabalik»en: «(...) Nobelak edo filmak itzul daitezke, ar gehiago, kanpoko literatura itzuli beharra dago euskara arnasberrituko bada eta euskal irakurleak non hautatu izan dezan. Baina ez da inoren buruan sartzen Internet euskaratzeko ekin behar diogunik. Guk geuk sortu behar ditugu geure edukiak (...).
- Pello Irazu honela mintzo zen «Euskaldunon Egunkaria»n Guggenheimi buruz: «(...) Guggenheim ikuskizuna da, eta horregatik joaten da horrenbeste jende. Baina galerietara in-

L A K

natzaileen artean. Agiria kaleratu ondoren, honen bultzatzaileak alderdi politiko eta sindikatuekin jarriko dira harremanetan.

MUSIKA IRAKASLEEN BULETINA

IAZ egin zen musika irakasle euskaldunen lehen topaketa Donostian. Han zehaztutako helburuetako bat bete da dagoeneko: «Musikagintza» buletinaren lehen zenbakia kaleratu berri dute. Itziar Irigoien zuzendaritzapean, bihilabete-kariak musika irakasle euskaldunentzako formazio eta informazio tresna izateko xedea du.

55 URTETIK GORA UNIBERTSITATERA

EHUK eta Kutxak Giza Zientzietako karrera berri bat sortu dute adineko pertsonentzat. Hiru urteko ikasketa hauek Donostiako Campusean egin ahal izango dira. Urtarrilaren 31n hasiko da ikasturtea eta aurrematrikula garaia urtarrilaren 19an

ESKAILERAK GORA ETA BEHERA

Victoria Eugenia Antzokia 1912an jaio zen eta egun kultur ondare gisa dago babestuta. Beraz, ezin da apenas aldaketarik egin bere eraikinean eta gainera Gipuzkoako Diputazioak onartu behar ditu aldaketa horiek. Orain hiru urte jarri zuen martxan Donostiako Udalak Antzokia eraberritzeko egitasmoa. Baina berritze bidea mantso doa. Oraingoan, Gipuzkoako Diputazioak atzera bota du Udalaren proiektua, honek eraikinaren kultur ondareari eraso egiten baitio. Proiektuak eskailera nagusia kendu eta jende guztiarentzako sarrera bakarra eta zabala egitea proposatzen du. Diputazioaren ezetak zehaztu gabeko atzerapena ekarri du.

amaitzen da. Guztira 135 kreditu dituzte ikasketa hauek, 1.350 ordu, alegia. Honen ondorioz, Giza Zientzietako titulu ofiziala eskuratu ahal izango dute 55 urtetik gorako etxekoandre, langabetu eta erretiratuek.

■ Donostian ikasiko dute 55 urtetik gorakoek.

■ Karmen Balentziaga.

IZENAK

Karmen Balentziaga aktore zumaiaarra urtarrilaren 8an zendu zen 77 urte zituela. 65 urte bete ondoren hasi zen antzerki munduan. Bere ibilbidea Zumaiaiko Zahar Etxeko «Itzurungo uhinak» antzerki taldean hasi zuen. Baina azken urteetan egin zen ezaguna, «64», «Jaun ta Jabe» eta «Benta-Berri» bezalako telesailetan parte hartzeagatik.

Joseba Lakarra izango da aurrerantzean Euskal Herriko Unibertsitateko Filologia Fakultateko dekanoa. Dekano berria fakultate horretan doktoratu zen, Koldo Mitxelenak eta Joakin Gorrotxategik zuzendutako tesiarekin.

Juan Carlos Irizarrek «Doinuak denboran» izeneko liburuan hainbat euskal kantu ezagunen eta berak sortutako doinuaren partiturak jaso ditu.

■ Juan Carlos Irizar.

ez da biltzen. Ez da bideratu artea orokorrean interesgune bilakatzeko modurik».

● Miren Azkarate euskaltzainak honela zioen «Euskaldunon Egunkaria»n: «Hizkuntza kontuak garrantzitsuak izanik ere, unibertsitate izaera dela gauza guztien gainetik gorde beharrekoa (...)».

● J. Iñaki Etxezarretaren hitzak dira hauek «Euskaldunon Egunkaria»n esanak: «(...) Euskarak hezkuntza euskalduna behar du, ikastetxe euskaldunak behar ditu eta honek euskaldun gizartearen bilakaera esplikatzen lagundu behar du gaur, bihar eta etzi».

1993an Gasteizko gaztetxean Hala Bedi Irratiak antolatutako jai batean emanalditxo bat eskaintzeko elkartu ziren «Kutxi» kaleko lagun hauek. Harrera ona izan eta jarraitzeko saioa egin zuten. Geroztik Kontrairok maketa bat eta bi disko kaleratu ditu.

“EZ DA MUSIKA ENTZUNERRAZA BAINA HORI DA MAITE DUGUNA”

■ «Saiatzen gara Euskal Herriko ahalik eta musika tresna gehien geureganatzen».

Egun, aldaketa batzuk izan ondoren, Simon, Jabi, Iñigo, Jose, Amaia, Ruben, Ainhoa eta bi Maribelek osatzen dute taldea. Taldearen bilakaera, ekainean argitaratutako azken diskoa eta beste kontu batzuk izan ditugu hizpide musika eta lagun talde honekin).

■ Maketa atera zenutenean Trikitixa Kontrairo taldea and the big band zineten, lehen diskoan Trikitixa Kontrairo taldea eta orain berriz Kontrairo soilik. Hitzak kentzen joan zarete pixkanaka. Zergatik?

Bai, azkenean «Ko» izenarekin bukatuko dugu... Ez, ez dugu egin izena laburragoa edo eragingarriagoa izan zedin, tal-

dearen beraren bilakaeratik baizik. Hasieran Kontrairo Maribel, Nerea eta Trikiti osatzen zuten, gero bildu ginen gaztetxe emanaldirako eta, 11 izaki, izena aldatu genion. Baina jendeak lotzen zuen bakarrik trikitixarekin eta gurea ez zen soilik hori.

■ “Urteen joanean gure lana gehiago menderatzen joan gara, zuzendua izatetik gu geuk zuzentzera”

Pentsa, herri batzuetan bi mikro baino ez zizkiguten jartzen, ustez trikitixako bikote bat ginela, eta gu gero 11 lagun hara azaldu...

■ Azken diskoa ekainean kaleratu zenuten. 12 abestik osatzen dute eta sei

hilabetez egon zineten grabatzen. «Bazen garaia!». Zergatik berandutu zarete hainbeste?

Abesti asko eginak bagenituen ere, taldekideen artean joan-etorri asko egon da. Urte hauetan 3 bateriari, 3 gaitero eta 6 baxujole ezberdin izan ditugu. Nerea kartzelan sartu zuten eta horrek asko eragin zigun, musika taldea izateaz gain, lagun minak garelako. Bestalde, musika tresna ugari elkartzean, bakoitza ondo kokatu nahi izan dugu, dena ondo lotu, zaindu, estiloa finkatu...

■ Gehiago profesionalizatu?

Bai, hasieran gauzak zetozen bezala onartu eta egin egiten genituen, guk bilatu gabe. Zuloakoek berehala esan ziguten maketa grabatzeko,

gero diskoa etorri zen, kontzertuak... Dena berria da eta maiz presaka eta gehiegi landu gabe egiten dira gauzak. Baina gero dena pixka bat gehiago menderatu nahi izaten duzu, zuk zuzentzea kontua, eta ez zuzendua izatea, freskotasan pixka bat galtzen baduzu ere.

■ Abestien hitzetan denetarik aurkitzen ahal da. «Hamaika urte barru» nahiko bitxia iruditzen zait...

Bai, horretan hiltzera doan euskal artista baten istoriotxo kontatzen da. Abestia sortzeko, euskal talde batzuen hitzen izenburuak baliatu ditugu. Gero, gainontzeko hitzak ipuintxoak dira: eguneroko bizitza, politika, mitologia, herri tradizioak... gure modura kontatzen dituzte-

JOSEBA OLALDE

nak. Eta benetako gertaera bat ere bada: «Happening zarzuelan», gure ezagun batzuei gertatutakoa kontatzen dugu.

■ Eta amodioa?

Beno, horixe leporatu digute, amodio abestirik ez egotea, alegia. Gure ustez, agian disko honetan ez dago azalean islatuta, baina bai kanten barrenean: «Neurea zara» edota «Irten ala sar» en, adibidez. Ez dute agian amodioaren gaia zuzenean jorratzen, baina amodio mota asko dago. Saiatuko gara hurrengoan zor hori kitatzen.

■ Erabiltzen dituzuen musika tresna ugariak musika estilo ezberdinekin nahasten dituzue...

Saiatzen gara Euskal Herriko ahalik eta musika tresna gehien geureganatzen, eta gero horiek nahastu egiten ditugu beste kultura batzuetako musikekin (musika tresna horiek batera konbinatuz), rockarekin edo Afrikako influentziekin esaterako. Badakigu gurea ez dela agian oso musika entzunerraza, baina hori da maite duguna. Salmentekin baino norberak egindako lanarekin gustura egotea da garrantzitsuena, gure ustez.

■ Eta bakalaoa?

Zergatik ez? Agian egunen batean horri ere helduko diogu, eta kanta bat egingo dugu. Hala ere zeozer egitekotan, berezia izan beharko luke, gure kutsua utziz. Baina egun ez da gehien erakartzen gaituen musika, inolaz ere...

■ Udan zehar 35 bat kontzertu eman zenituzten. Izango zen tartean bitxikeria edo xelebrekeriaren bat... Nola hartu du jendeak disko berri hau?

Uste dugu jendeari dezente gustatu zaiola. Eta bitxikeriak ere dezente izan ditugu. Esaterako, Kafe Antzokiko kontzertuan Maribel batek besteauri zauria eragin zion bekainean, elkarri panderoak airetik botatzearan. Edota beste behin Elgoibarraren, ordubete berandu iritsi ginen, jendea jadanik nahiko 'moskeatuta' zegoen eta aurreko egunean Elorrioren egonean, «Kaixo Elorrio!» esan genuen konturatu gabe...

■ Diskoan laguntzaile askotxo izan duzue, ezta?

Bai, batzuekin aspaldi genuen lan egiteko gogoia, Niko Etxartekin kasu. Bestalde, taldean egon diren beste batzuekin ere lan egin dugu: Alex, Txubio, Nerea... Oso

■ «Eguneroko bizitza, politika edota mitologiaren inguruko ipuintxoak dira gureak».

harreman polita izan dugu eta, noski, taldearentzat eta abesti bakoitzarentzat ere aberasgarria izan da. Baina ez dugu egin beste emaitza bat lortzearren, hori gero gertatu da. Haiek sartzeko gogoia genuen, besterik gabe.

■ “Taldekide gehienak arabarrak gara eta Arabako folklorea eta bertako kantak erabili eta erabiltzen ditugu”

■ Zer moduzko harrera izan du zuen diskoak Durangoko Azokan? Zer iritzi duzue azokaz?

Diskoak harrera ona izan duela uste dugu. Alde batetik, oso ondo dago azoka-

ekitaldi-jai bezala, eta gainera beharrezkoa ikusten dugu; baina bestalde, bide bat egin duten idazle zein musikari horiek beti izaten dute hedabide eta propaganda gehiago, txikiak arazo gehiago du bere burua eza-gutarazteko. Arrain handiak txikia jaten du, batez ere dirua tarteko bada.

■ Euskal Herriatik kanpo jotzeko eskaintzarik izan duzue? Baduzue asmorik etorkizunean atzerrira ateratzeko?

Behin baino ez gara izan kanpoan, Madrilan. Oso urrutira joateko zailtasunak ditugu, bederatzi lagun garelako eta gehienok langileak. Baina hemendik hurbil badaude bira batzuk egin daitezkeenak, Galizan, Asturiasen, Katalunian eta baita urrutixeago ere. Gure aldetik ez dugu arazorik, baina dena ez dago gure esku, merkatua, diskoetxearen asmoak, promozioak eta abar ez ditugu guk menperatzen.

■ Taldea, berez, arabarra dela esan dezakegu, ezta?

Bai, gehien-gehienek arabarrak eta euskaldunak gara, eta arabarrak ez direnak nahiko arabartuak dauzkagu dagoeneko. Gainera Gasteizen sortu ginen, eta hemen jarraitzen dugu. Horretaz gain, Arabako folklorea eta bere kantak erabili ditugu eta erabiltzen ditugu ●

◆ RUBEN S. BAKAIKOA

■ «Lehen jendeak taldea lotzen zuen trikitixarekin bakarrik, eta gurea ez zen soilik hori».

Gure mendeko umore grafikoa

ZERUKO ARGIAREN UMORE IZPIAK

Ikasi!.. Ikasi!..

I.—Patziko eta Praixka senar-emazteak
Bakafik bizi ziran basefi batean;
Elkar maite zuten bai, bañan alaz ere
Iskanbila maiz aski bazuten etxean.

II.—Olako bizieraz asperturik Praixka,
Negafa dariola etxetik atera,
Ta auzoko Anton zafa bilatzera don,
Zer egin bear duen ari galdetzera.

III.—«Anton, nere senafa gizon prestua da,
Maite det; baña eñaz asafetzen gera;
Egunero badegu etxean bufuka;
Pakean bizitzeko zer egin bear da?»—

IV.—«Tori, Praixka, bonbil au, urez betea da;
Patziko asafetzen zaitzun guzietan,
Ur ontaz bete zazu ongi zure agoa,
Ta ura paketu arte ez agotik bota.»—

V. Biaramon berean Patziko su ta gar
Iskanbila ateratzen badator etxera;
Bañan andrea ixli, ez itzik egiten...
Senafa ere laster paketu ta ixiltzen...

VI.—«Praixka, nere ur ori itufiko ura da,
Eztu mirari ori egin nere urak;
Nai badezu izan beti etxean pakea,
Senara asafetean ez itzik atera.»

Euskarazko umore grafikoaren euskarri izan da mende hasieratik Zeruko ARGIA (eta ARGIA berria ondoren). Olariaga, Zabaleta, Urmeneta, Mattin... komikigintza eta ilustrazioak gurean eman dituen izenik nabarmenenak orriotan arituak dira. Izen hauek topatzeko 70eko hamarkadaraino joan behar dugu eta, hala ere, lehenago hainbatek ipini du bere umorea aldizkarian.

Gerra aurreko komikiak aldizkariaren edukien isla garbia ziren. 20ko hamarkadako zenbait adibideri so egitea besterik ez dago horretaz jabetzeko. «Ikasi! Ikasi!» titulupean, baserri giroko pertsonaiak aurkeztzen zitzaizkien irakurleei, baita hainbat irakaspen ere. Katoliko zintzoak nolako jarrera izan behar zuen, emazteak senarrekiko jokabidea nola zuzendu behar zuen (ikus ezkerreko irudia)... arrazakeria puntturen bat ere topa daiteke bateren batean.

Gerraren etenaren ondoren, 50eko hamarkadako etapa berrian ez zen ahalegin berezirik egin komikiei tarte egiteko eta sarritan gerra aurreko berberak izan ziren argitaratuak. Hurrengo hamarkadan ekin-go zitzaien berriro lanari eta «Lerro» moduan sinatzen zuen marrazkilariak alero botatzen zuen berea. Baserri giroak, bertso munduak... oraindik pisua bazuten ere, gai berriak etorri ziren bultzaka (twist-a, kasu, beheko irudian ikusten denez).

1976an eman zen jauzia, Antton Olariaga Zeruko ARGIAN hasi zenean, hain

—Johnny Pitar ori gustatzen zaiden. Musikarik ez jekia da ere, bere gitarra ogei Pamar milio pezo bollo omen ditzin.

■ Corto Maltese, Little Nemo eta Tintin euskaraz

Zeruko ARGIAko orrialdeak ez dira soilik euskal marrazkilaria-
ren irudientzako euskarri izan.
Hasiera batean hitzik gabeko irudiak
hartzen zituzten atzerriko komunikabi-
deetatik, baina berehala hasi ziren ber-

tako testuak euskaratzen. 60ko hamarka-
dan, besteak beste, «Punch» eta «La vie
Catholique» aldizkarietatik hartu zituz-
ten, tarteka, umore-tirak. Chumy Chu-
mez-en gaztelarazko umore euskaratua
ere topa daiteke 1969ko ale batean. Bai-

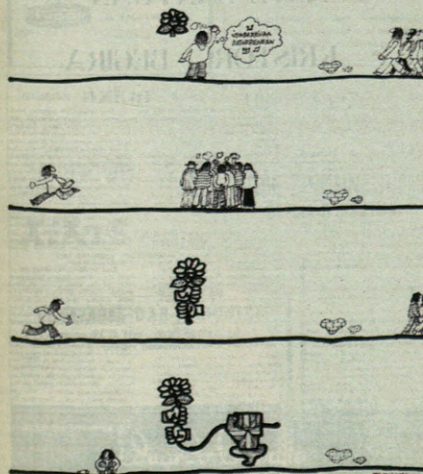
na, komikien klasikoak eskaintzeko be-
netako ahalegina 1986an etorri zen TXT
komiki atalarekin batera. Orduan etorri
ziren Hugo Pratten Corto Maltese, Little
Nemo edota Tintin eta bere lagun eta
etsaiak euskaraz mintzatzen ●

zuzen. Sexua, ekologia, politika... ekarri
zituen komikietara: hasieran txikitoa al-
boan zutela ageri ziren langile bizardune-
kin, geroxeago Hormasprayko izenburuz
hormak spray-z betetzen zituen gazteare-
kin eta Mozorrozko, prekontseilari maska-
ratuarekin aurrerago. Urte horietan hasi
ziren, halaber, Aleman, Artola, Zabaleta...
euren irudiak astekarian argitaratzen.

80ko hamarkadan dagoeneko, eta al-
dizkaria ARGIA bezala birbataiatuak,

hormasprayko

■ Hormasprayko-ren ale bat, Antton Olariagak 1977an egina.

«Koxka» izeneko atala iritsi zen, denbo-
rapasa eta komikiz hornitua. Besteak beste,
«Pelix eta Mixerix» komiki-tira topa zite-
keen orrialde horietan. Baina, 1986a arte ez
zen hurrengo jauzia eman: TXT atala iritsi

■ TXT gehigarriaren 1986ko azala
eta Lopetegiren komikia.

zen, hainbat orrialde, koloretan gainera,
komikiei eskaintzen zien gehigarria. Corto
Maltese edota Tintin klasikoez gain, ber-
taokoek ere bazuten lekurik TXT-n. Lope-

■ ARGIAren koloretako lehen aleko
Asiskoren marrazkia (1997).

tegi hasi zen azala betetzen eta 88tik au-
rrera Mattinek beteko zuen haren tokia.
Xamarrek ere ekin zion urte berean eta hu-
rrangoan Asisko Urmeneta gehitu zitzaien.
Azken biek egun ere astero osatzen dute
ARGIAren euren orrialdea «Gora pro nobis»
izenburuarekin eta Marko Armaspach-en
Errobiko pirañekin batera betetzen dute
umore grafikoaren txokoa ●

◆ NAGORE IRAZUSTABARRENA

X A B I E R M E N D I G U R E N E L I Z E G I

1978tik 1982ra doan aldian kokatu du Xabier Mendiguren Elizegik bere azken narrazioa. Oroitzapen generoan sailkatua den «Nerabearen biluzia» aitorkizun-liburuaren egilea biluztu samar agertu izana iruditzen zaigu. Berak ez du uste berea erabateko "strip-tease" izan denik.

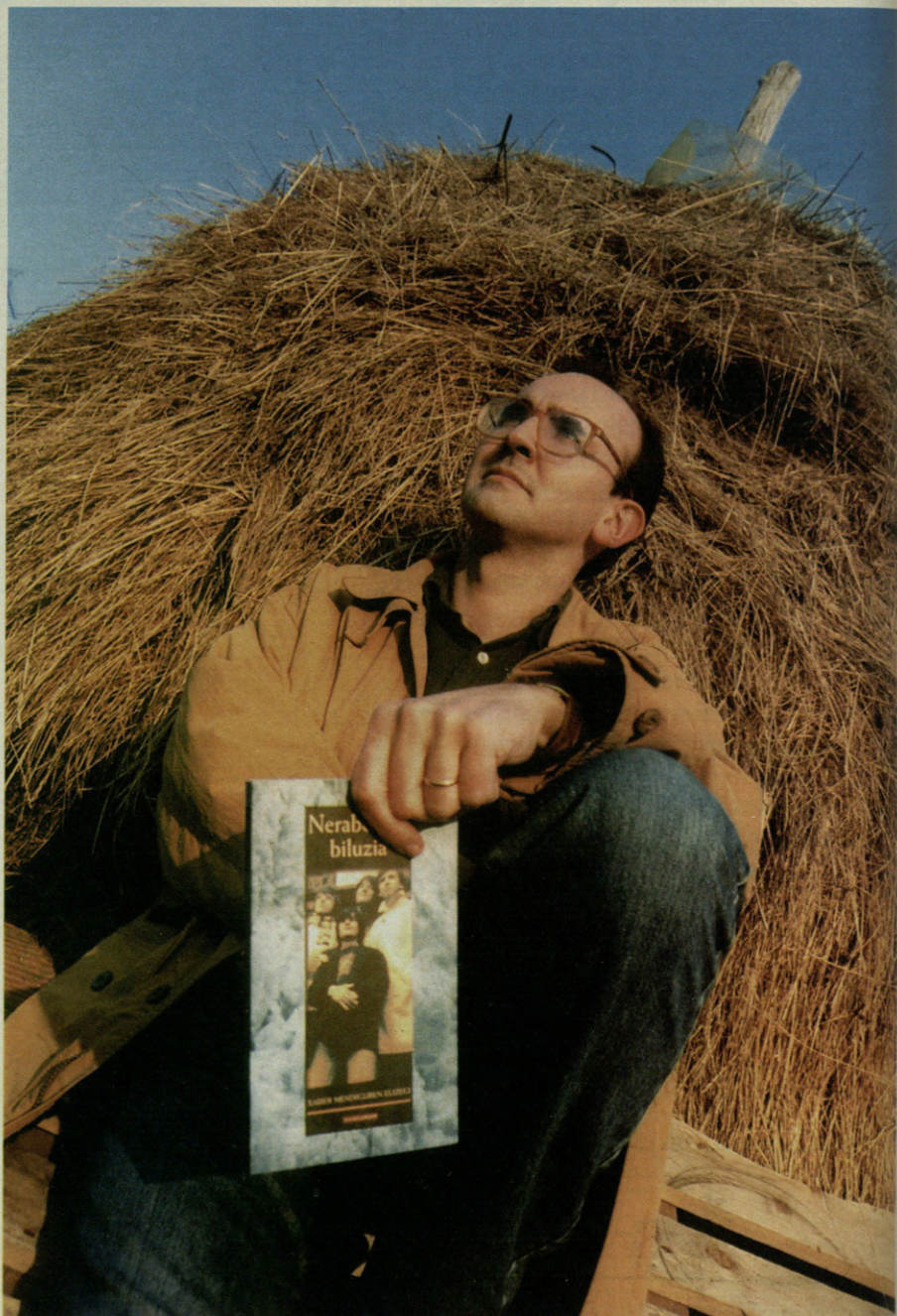
“BILUZIA EZ DA ERABATEKOA, EZ DA STRIPTease IZAN”

Honen aurreko «Gure Barrio 1975» liburua haur-tzaroko kontuak garbitzeko idatzi zenuen. Oraingoan, nerabe garaia azaldu eta zure barrua hustu bide duzu. Irakurle gaztearengana iristeko idatzitako liburuak al dira?

Ez dakit «Gure Barrio 1975» eta «Nerabearen biluzia» liburuekin publiko gaztearengana iristea lortu dudan. Ez dago bereizterik nor den euskal irakurle eta nor ez. Urtean hamar liburu irakurtzen dituen euskal irakurle fina da, dudarik gabe. Inoiz irakurtzen ez duena ez den bezala. Badago ere, noiz edo behin irakurtzen duena, noiz-bait liburu bat erosten duena, irakurtzea inoiz ez, baina norbaiti ematen diona. Orduan, muga lanbrotzua dago beti. Irakurle alfer samarrak ditugu, beraz irakurle alfer horri ez zaio atzetik ibili behar zartagailu batez-edo. Ni irakurle nagi horietako batek nire liburua eskura eta irakurri dezan saiatzen naiz. Gustuz irakurtzen badu oso pozik sentituko naiz, irakurle horrek esango duelako euskal literatura ez dela aspergarria, baizik eta zer ondo pasa dudan liburu hau irakurtzen.

■ Pasioz idatzitako liburua da «Nerabearen biluzia» eta gazteentzako idatzia nolanahi ere.

Beno, ez zait iruditzen nire adin modukotsuentzako liburua denik. Hala ere, uste dut nire adin modutsokoak direnak gauza askotan identifikatuak sentituko direla. Neurri handi batean haurtzaroko eta adoleszentziako esperientziak unibertsalak direlako. Edonon eta edonoz berdintsu gertatzen diren gauzak azaldu ditut. Orduan, konturatu naiz, hainbat toki eta adin ezberdinetako irakurleekin hitz eginez, halako afinidade bat dutela nirekin gauza asko sentitzeko eran; konplizitate bat. Pasioa aipatu duzu, eta bai noski, pasioz idatzia

■ «Adoleszentziak kontraesan asko du, baina edertasun handia ere bai».

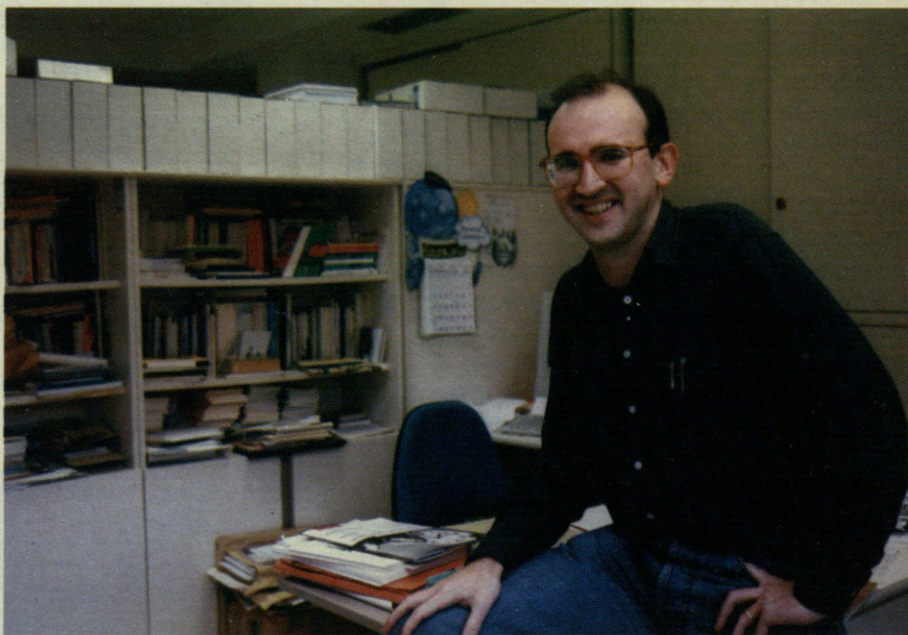
dago. Ez dut pasioz idaztea aukeratzen horregatik. Nola ez naizen idazle profesionala, bada, idazten badut zerozozer gustuz idatzen dut. Irakurleak gustua, zaletasuna, pasioa eta indarra atzemango balitu nire idazkietan ni oso gustura nengoke.

■ **«Gure barria 1975»ren bidez «Obsesio bat likidatu zenuela» adierazi zenuen orriotan. «Nerabearen biluzia»rekin besteak beste?**

«Gure Barria 1975» ez zen zehazki autobiografia bat izan, baizik eta haurtzaroan kokatutako nobela bat. Nire oroitzapenak aprobetxatu nituen lan horretan, ez gauzak ziren bezala kontatuz, baizik haie-tan oinarrituta kontakizun bat asmatu izan nuen. Egia esan, ez nuen buruan haurtzaroaren ondorengoaz liburu bat idaztea, adoleszentzia garaiarekin lotuko zen liburu-a, baina bat-batean ateratu zen. Burua etorri zitzaizkidan ideiak eta oroitzapenak hasi nintzen idazten, gustura, eta segitu nuen. Ez da berez obsesio zahar bat, interes zahar bat baizik. Hau da, adoleszentzia garaia beti iruditu zait oso interesatea. Lehenik ere badituz idatzi nobela batzuk garai horretan kokatuak, gaztetxoek irakurtzekoak: «Irakasle alu bat», «Obsexuen klub-a» edota «Harrika». Gazte jendeari bideratuak eta hauen jendeen kezka agertzen dituztenak. Dena dela, haiek fikziozko kontakizunak dira honen aldean, nik asmatu-riko istorioak dira, azalean gelditzen direnak bestalde, pentsamenduetan gehiegi sakondu gabe. «Nerabearen biluzia» liburu-an, berriz, nire bizitzak ez duenez gorabehera eta pasadizo berezirik, bada, per-sona baten biluzte moduko kontakizuna burutu dut.

■ **Izan ere, biluzten zinez biluzten zara. Zure buruari buruz horren gardenki idazteko beharra al zenuen?**

Behin baino gehiago galdetu didate, eta ez dut galdera horri erantzuten jakin izan. Ez dakit zein izan den zergatia. Egia da biluzte bat dagoela, baina biluzte hori zenbaterakoa den... Ez dakit. Izan ere, irakurle batzuek honela aitortu didate: «Zenbat gauza esan duzun zeure buruari buruz, ni ez nintzen ausartuko». Beste batzuek, ordea: «Bai, esan esango duzu, bai-na azkenean ez duzu ezer esaten, gauza interesgarrienak iristen direnean isildu egiten zara». Biluztea ez da erabatekoa izan. Azken finean, nik neuk kontrolatzen dut biluzte hori. *Striptease* batekin konparatuko bagenu, azkenean halako traputxo

■ **«Irakurleak gustua atzemango balu nire idazkietan oso gustura geldituko nintzateke».**

batekin gelditzen naizela esango nuke.

■ **Nolako ezberdintasunak aurkitu dituzu haurtzaro eta nerabezaroaren artean?**

Nerabe garaia beti iruditu zait interesgarria, nahi eta ezin asko daudelako, zailantza asko, pertsona egin egiten da. Haurtzaroan dena emana dauka pertsonak. Bere sinesmenak, usteak, pentsamenduak edota gogoetaldiak etxean eta eskolan transmititzen zaizkio. Garai batetik aurrera —bartzuek lehenxeago bestetuek geroxeago— norbera bere bidea egiten hasten da, bere pentsamenduak, bere sinismenak, bere lagunak eta abar. Adoleszentzia garaia zailantza eta kontraesan asko ditu, baina abe-

Bai. Garai horretan esponja bat bezala izaten gara. Hau da, inguruaz blaitzeko eta ikasteko prest egoten garela. Liburu hori aipatzean kontatzen dut liburu hura iritsi zela nire eskuetara eta halako eragina izan zuela. Baina beste liburu bat izan balitz, beste eragina jasoko nuen agian. Ni hezkuntza erlijioso eta hertsian hezia izan nintzen. Inguru ideologiko indartsuena frankismoarena zen. Aldi berean baina, nire baitan hura dena gezurra zela sentitua nuen. Gu beste herri bat ginela, eta hortaz denaren kontra egon beharra. Eliza, estatu, eta kapitalaren kontra. Zentzu horretan, une batez, liburu batek zure pentsaera lanbrotsu horri oinarri bat ematen dio; neurri handi

batean ere anekdotikoa dena. Nolanahi dela ere, oso prest zaude zerbait jasotzeko, jadanik zuk zeuk aukeratu duzun bide baten barnean betiere. Inportantea da adin horretan jasotzeko prest zaudela.

■ **Liburuan benetako pertsonen izenak agertzen dira antza; baten kasuan salbu. Oso ausarki jokatzan duzu alde horretatik, ezta?**

Errealak dira denak, bai. Baten kasuan ezizena erabili nuen, irakurle batek esan zidalako pertsona horri buruz diodana ez zitzaiola gehiegi gustatuko beharbada. Orduan aldatu nion izena. Bestelakoan, egiazko sentimenduez ari naizenez, bai tokiak nola datak hala zirkunstanziaz egiazkoak direnez gero, barne koheren-tziaz idatzi behar izan dut pertsonak ere egiazkoak ager daitezen. Bestelako izenak

“Lotsagabe eta lotsagabekeriaren arteko joko batdago liburuan, oso kontziente naiz horretaz”

rastasun eta edertasuna handia ere bai. Nik azaldu nahi nuen garai hori, eta azaltzeko modu zinezkoena neure esperientziak kontatzea iruditu zait. Ezer berezirik eta apartekorik gertatu ez arren, gauzak gertatu zitzaizkidan bezala kontatzea alegia. Biluztasunean eta gordintasun osoan agertzen direnez gero jendearengana iritsi direla us-te dut. Hainbat jende «niri ere antzeko zerbait gertatu zitzaidan» esan dit.

■ **Kontakizunean zure bizitzako une giltarriak agertzen dira. Esaterako, «Las ideologías anarquistas» liburu-a aurkitu zenueneko.**

jarri izan banitu, oso artifizialak egingo zitzaizkidan pertsonaiak. Uste dut gainera, jende gehiena ondo samar jartzen dudala.

■ **Nolanahi ere, ausarki jokatu duzu, lotsagabeki ere bai...**

Bai. Joku bat dago. Lotsagabe eta lotsagabekeriaren arteko jokua. Oso kontziente naiz horretaz.

■ **Darabilzun hizkuntza ez da jaso-jasoa. Erraz idatzia ematen du, eta azkar irakurtzen da. Liburu honek zenbat du literaturatik?**

Niretzat erabat da literatura. Liburua hau goitik behera literatura dela uste dut, esaldi bakoitza ondo pentsatua, aztertua, pisatua dago, eta graziaz idazten saiatu naiz. Erraz irakurtzen da, baina, ekuazio faltsurik baldin badago literaturan hau xe da: «*literatur berdin zaila*». Hau da, ez zait iruditzen niri hala izan behar duenik, nik: «*literatur berdin ederra*» esango nuke, eta saiatu naiz parrafo bakoitza idazki on bat izan dadin.

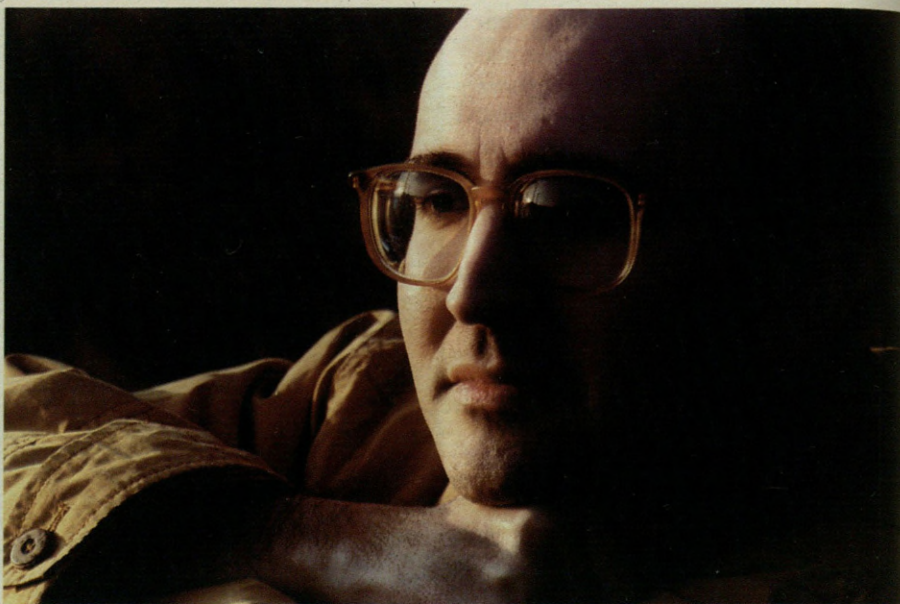
Ez da erreskadan idatzia, ohartzen bazara, batetik bada segida kronologiko bat; 14-18 urtera bitartean, bestetik, atalak nahiko tematikoak dira: eskola, erlijioa, ideologia, maitasunari buruzko gogoetak. Orduan, atal bakoitza tematiko izatea eta gai horri buruz aritzea, eta kronologikoki haria ez galtzea, nik dakit kosta zaidan edo ez. Oso natural irakurtzen da, baina naturaltasun horren atzean badago artifizio bat, lanketa bat.

■ **Idazteak berebiziko lekua bete izan du zure bizitzan, baina ez da zure espresio modu bakarra izan, agidanek.**

Literaturak edo hizkuntza idatziak nire bizitzan hartu duen garrantzia ezaguna da. Hala ere, liburuan kontatzen dudanez, txikitatik marrazteko zaletasun eta erraztasun handi samarra nekarren. Justu idazten hastearekin batera galdu egin nuen marrazketarako joera. Beharbada, beste espresio bat aurkitu nuelako, idaztea alegia, neure barruko gauzak ateratzeko utzi nuen marrazketa.

■ **Liburuaren pasarte batean agertzen denez, garai hartan idazten zenuen poesia bota egiten zenuen. Zure obran ez da poesia gehiegi nabarmendu, egia esan.**

Idatzia agertzen dudan bezala bota ere, komunetik behera hain justu. Ni idazten hasi nintzenean denetarik idazten nuen. Barruko espresio bat bilatu nahian nolabait; barruko adierazte behar bat nuen. Poemak idazten hasi nintzen, eta lehenbi-

■ «Nitaz asko kontatzen dudala esan didate; interesgarriena gordetzen dudala ere bai».

ziko poema haiek erderaz idatzi ere. Izan ere, giro erdal batean hazi nintzen; eskolan erderaz hezi ere. 18 urterekin kontzientzia hartze bat izan nuen eta erabaki nuen euskara landu eta hobeto behar nuela. Parentesi bat bizi izan nuen: lehen hizkuntza ez zitzaidan balio baztertu nuelako, eta idazteko aukeratu nuen hizkuntza ez zitzaidan balio, gauzak behar bezala esateko gai ez nintzelako. Parentesi horren ondoren, bai kontakizunak bai poesiak idazten hasi nintzen. Betidanik izan dut ahalmen autokritiko handi samarra, eta azkar samar konturatu nintzen ez nintzela poeta ona. Poemak errazkeriak zirela, nire irudimena ez zela izugarri aberatsa, topikoetara jotzeko

teko desilusio bat sentitu nuen ordea, desengainua. Agian epelkeriak ez nauela sobera kilikatzen...

■ **Lasalletarren garaia lehenik, eskolapioena gero. Filiak eta fobiak. Egur dezentente banatzen duzu...**

Ez da hainbeste, beno edozein ikasle hasten denean bere ikasle garaiak gogoratzen «*batek hau egin zigun eta beste hark hura*» kontatzeko joera du. Kontakizuna gazi-goza da; gauza onak ere badira.

■ **Orduan eraikitako nortasunaren isla zara, garai hartako ondorena alegia, edo asko eboluzionaturiko pertsona?**

Beti izaten gara izan ginenaren ondorena eta isla. Baina nortasun konplexu eta nahasi bat dakar horrek, nire kasuan behintzat. Orduko mutiko kristau txintxoak naiz batetik; geroxeagoko errebelde akrata ere bai, nolabait; ondorengo filomarxista ere bai, dudarik gabe. Neure

oraingo definizio politikoa ez dut uste interesekoa denik, literarioki behintzat. Dena dela, jarrera ideologiko zehatzik ezan ere, errealitateari begiratzen eta neure kasa pentsatzen saiatzen naiz, modu kritikoan, askatasunaren eta justizian oinarrituriko Euskal Herri baten alde.

■ **«Zuri, Montse, hamazpi urteko oroi-garri» diozu liburuaren eskaintzan. Harerikikoan apal-apal jarri duzu zure burua, eta berea berriz, goraiatu. Zer iruditu zaio zure neskalagunari?**

Berak ez dit deus esan. Dena merezia du-eta ●

◆ MIKEL ASURMENDI

“Liburua natural irakurtzen da, baina naturaltasun horren atzean badago artifizio bat, lanketa bat”

joera nuela. Beraz, kontakizunerako esku hobia nuela konturatuta, halako batean poeta txarra izatea gustatu ez, eta erabaki nuen poesia ez idaztea. Nolanahi ere, 18 urtetik 22 urtera bitartean poesia aski idatzi nuen. Liburuetan ez, baina aldizkarietan nire poesia mordoxka argitaratu zen.

■ **Frankismoaren ondoko salta ideologikoa agertzen duzu, sozialdemokratik tarteko; Euskadiko Ezkerra-ren (EE) aukera...**

Beno, nahiz anarkismoarekin liluratu gelditu nintzen aipatu liburu horren bidez, garai hartan EEn zale ere sentitzen nintzen neurri batean. Halako batean nolabai-

William Douglas, "Mr. Basque"

Horixe dut nik William Douglass izendatzeko modurik zuzenena: «Mr. Basque». Hogeita hamahiru urte inguru egin ditu Renoko Basque Studies Program-en koordinatzaile lanetan, eta egun, euskaldun asko baino euskaldunago eta, are, abertzaleago dugu Mr. Basque. Koldo Mitxelena zenak Hollywoodeko aktore baten trazak eman ohi zizkion Douglassi. James Coburn ekartzen ziola gogora esaten zion errenteriar zinezaleak. Douglasssek, berriz, ez zuen Coburnen ezagupenik. Antropologo renottarrak aldi bateko zurieltzeko filmak ditu maite eta alferrik da aktoreen gainean jardutea. Gertatu zen William Hurt Renoko Euskal Mintegira azaltzea, euskal gaiko pelikularen baten asmoa tarteko, eta jendea aztoratzea: «William Hurt! William Hurt!». Denak aztoratu, gure William propioa, Douglass, izan ezik: «Eta nor dugu hori?».

WILLIAM A. Douglasssek ongi merezia du Mr. Basque titulua. Berez, gaitzizena ez du goitizentzara joera makurra duten euskaldunek ezarria, antropologo estatubatuarrek baizik. Usteke zuten gure Billek euskaldunak baizik ez dituela erabili buruan bere bizi guztian. Egia da 60ko hamarkadaren hasieraz gero euskaldunez zopa-zopa eginda jardun izan duela lanean Renoko antropologoak. Etxalarren eginiko ikerketak eta, ondoren, Aulestin burututakoak, zinez markatu zuten Douglassen ibilia. Eta, hala ere, estudio antropologikoei hainbeste erakutsi zioten herrian herriko jendearekin izan zituen harremanek. Etxalarreko egonaldia bitarte, orduak eta orduak eman zituen Julio Caro Barojarekin, iritzi truke etengabe. Aulestin, berriz, Goitiandiatarrak eta Don Emilio izan zituen berriemaile. Eta Don Emilioren bidez, Xabier Amuriza eta Alberto Gabikagojeaskoa. Bizkaian ernaltzen ari zen apaiz gazteen mugimendua hurretik bizi izan zuen Douglasssek eta Don Emilioren —edo Valentinarren— sukaldean izan ziren berbeta handien lekuko izan zen. Guardia zibilak segitzen zituen ETako zenbait kideren bizipenak ere bertan ezagutu zituen, adibidez. Aldi hartan abertzaletu zen Bill Douglass. Diotenez, euskarara ere jarri zen, Etxalarko eta Aulestiko egonetan ikasitakoaren ondorioz.

Gogo intelektualetik batere urrundu gabe abiarazi zuen Basque Studies Program, artean proiektuaren arduradunek «Basque» definitzeko hitzen bila entziklopedietara jo behar izan zuten garaian.

Berak fitxarazi zuen Jon Bilbao, Mintegia inkili-mankala eta ito beharrean izan zenean. Jon Bilbaorekin burutu zuen «Amerikanuak, Basques in the New World», euskal amerikarren historiaren «biblia» benetakoa, urte askoan Ameriketa denean ikerketan jardun ondoren gauzaturiko lana. Liburu horrek, eta Mintegiaren Euskal Bilduma sailean argitaratu diren gainerakoek, eta euskaldunen gaineko artikulua pilak ekarri zuen Douglassen antropologia lagunek Mr. Basque gaitzizena asmatzea. Mr. Basque, betiko. Nahiz eta Italiako zenbait zonaldeetako bizilagunen Australiarako emigrazioa ere aztertu. Baina, gauzak nola diren!, italiarren peskizan hasi Australian —azukre kainaberaren ebakitzin jardun zuten lanean—, eta Aulestiko zenbait familiaren arrastoa ere ateratu zuen Renoko antropologoak. Hortaz, dudarik gabe: «Mr. Basque».

Miel Anjel Elustondo
Editorea

"Bai, euskaldunez beste ere izan da Mr. Basque. Orogen gainetik, ordea, Mr. Basque izan da, da eta, uste dudanez, izango da William Douglass. 33 urteren buruan, Mr. Basque erretiratu egin zen 99ko Gabon Zahar egunean. 'Bukatu da nire diktadura, kitto Franco', berak esatea gustu zuenez"

girotua, kasino jabe izan baita bera ere duela bi urte arte eta barru-barrutik ezagutu du mundu hori.

Bai, euskaldunez beste ere izan da Mr. Basque. Orogen gainetik, ordea, Mr. Basque izan da, da eta, uste dudanez, izango da William Douglass. Hogeita hamahiru urteren buruan, Mr. Basque erretiratu egin zen 99ko Gabon Zahar egunean. «Bukatu da nire diktadura, kitto Franco», berak esatea gustu zuenez. Hemendik atzera Joseba Zulaika izango da Renoko Basque Studies Program-eko zuzendari hurrengo hiru urteetan. Mr. Basque joan, Mr. Basque etorri. Orain eta beti, agur eta ohore William Anthony Douglass, bihotzeko «Mr. Basque» ●

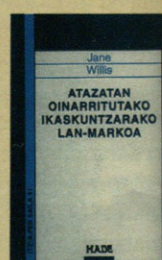
Astia Hartuta

L I B U R U A K

**JOXEMIGEL
BARANDIARAN***Jon Aizpurua eta
Jexux Aizpurua*Elkarlanean
150 orrialde
1.300 pta.**POTTOKO
TRIPONTZIA***Pello Añorga*Elkarlanean
68 orrialde
735 pta.

Apaltasuna zen, Pilar Barandiaranen esanetan, bere osabaren ezaugarri nagusia. Hala dio Joxemigel Barandiaranen bizia jasotzen duen liburu honen sarrerako testuan. Ataunen jaio zen apaiz eta antropologo hau 1889an. Ordutik hasten da liburuaren kontakizuna eta bere heriotzarekin, 101 urte zituela, amaitu. 6 ataletan dago banatua liburua: lehenengoan, Ataunen bizitako haurtzaroa biltzen da. Bigarrenean, Gasteizko Apaiztegia eginiko ikasketak eta maisu-karrera jasotzen dira. Hirugarrenak Euskal Etnologia ikasten ari zenekoa eta Aranzadirekin izandako hartuemana aipatzen ditu. Laugarrenak gerra hasi eta ihesi joan zenekoa. Eta azken bietan Iparraldean bizitako urteak eta 1953an Atauna itzuli zenekoa ●

Ipuin kontalari oiartzuarrak idatzi du istorioa, graziaz beteriko idazkera ximple bezain landuan. Lehendik ere ezagunak dira Pottokoren abenturak, eta umeen artean pertsonaia ezaguna bihurtu da. Jokin Mitxelenak berriaz marrazki xebez ornatzen ditu orrialde denak. Pottoko potokoa da, eta beti ari da kantatzen: «ni nizi naiz baserrian, animalien erdian». Goiz batean egundoko zoritxarra gertatu zaio: amak «zerriek baino tripa handiagoa duzu eta flakutzen hasi beharko duzu» esan dio. Gainera Pottokok badu letxuga baino freskoagoa den izeba Juanita bat. Izeba Juanita kalean bizi da eta autosuperrean joaten da Pottokoren baserrira. Autosuperrean kabituko bada, Pottokok bere 218 kiloak jaitsi beharko ditu ●

**EUSKAL HERRIA
KRISIAN***Joxe Azurmendi*Elkarlanean
280 orrialde
2.300 pta.**ATAZATAN
OINARRITUTAKO
IKASKUNTZA-
RAKO
LAN-MARKOA***Jane Willis*HABE
329 orrialde
1.425 pta.

Filosofo katedradun zegamarrarentzat ez dago zalantzarik krisi batean gaudela. Historiaren arabera eraikitzen ditugu gure uste eta sinistek, baina Jainko baten beharra du gaur egungo gizakiak ere, Jainko horri beste izen batzuk ematen dizkiogun arren: Ilustrazioa, demokrazia... Hala ere krisialdietatik beti sortzen ei da zerbait berria. Azurmendik gure errealtateaz egiten duen gogoeta da, gizarte honetako arazo eta kontraesanak agerian jartzen dituen. Ez du irtenbide majikorik eskaintzeko asmorik, bai ordea ohituren poderioz egiazat dauzkagun hainbat topiko zalantzan jartzekoa. Zirikatu eta ideia berriak eraginez, irakurlea bere kasa berpentsatzera bultzatuko al du! ●

Euskara irakasleei zuzendutako liburu honek, ataza edo zereginak ditu hizkuntzak ikasteko oinarri. Ataza hauen xedea da hizkuntza erabiltzeko benetako beharra sortzea eta hizkuntza ikasteko testuinguru naturala eskaintzea. Ikasleek ataza prestatzen dute, ondoren azalpenak ematen dituzte eta gero atazaren ziklotik kanpo eta material lagungarriei esker sortzen den hizkuntza ikasten dute. Lan-markoak edo testuinguru metodologikoak hizkuntza hobetu eta sortzea ahalbidetzen dio ikasleari, entzuketa eta irakurketen bidez. Nahiz eta ingelesezko materialek izan, Xabier Yurramendik euskaratu du, eta ariketak hemengo hizkuntza zein egoeretara egokitu ditu ●

**OINARRIZKO
GIZARTE-
ZERBITZUEN
EGOERA EAE-N**

 Arateko
176 orrialde

Txosten honek Euskal Autonomia Erkidegoko gizarte-zerbitzuen egungo egoera deskribatzen du. Bildutako datuak 1998.urte bukaera eta 1999.aren hasieran jasotakoak dira eta, azterketa egiteko metodologiari dagokionez, bertako langileek zerbitzuari buruz duten ikuspegia hartu da informazio iturri gisa. Zortzi kapitulutan banaturik, txostenak aztertzen ditu zerbitzu hauen

helburu eta funtzioak, zerbitzu hauek mantentzeko dauden baliabideak (langileen plantila, profesionalen heziketa maila, eta baliabide materialak, besteak beste) eta zerbitzu hauek burututako jarduerak. Txostena bukatzeko, egoeraren diagnostiko orokor bat egiten da, arazo larrienak planteatzen dira eta arazo hauek konpontzeko aholkuak proposatu ere bai ●

■ **Goio Garaialde**
«Goio Garaialde eta bere armonika» diskoaren egilea.

«Belarriz ikasi nuen eta hala jotzen dut»

Bitxia da armonikaz bakarrik disko bat kaleratzea. Nondik etorri zitzaizun ideia?

Beti izan dut hori egiteko kapritxoa, baina beti kezka izan dut ondo joko ote dudan, edo merezi al duen armonikaz bakarrik disko bat grabatzea... Behin Euskadi Irratian grabatu nituen kantu batzuk, eta bere iritzia eskatu nion Pello Zabalarri, musika ezagutza handia duela-eta, kritika bat egiteko. Eta hark esan zidan bitxikeria polita zela, eta merezi zuela.

■ **Noiz eta nola hasi zinen jotzen?**

Nik zazpi edo zortzi urte nituela, gorpil aulkian egoten zen agure bat soinu jotzen aritzen zen gure auzoan. Eta hura ikusita piztu zitzaidan zaletasuna. Gero erregetan izebak oparitu zidan armonika, eta nire kasa ikasi nuen. Belarriz ikasi nuen, eta gaur ere hala jotzen dut. Solfeoa irakurtzen badakit, baina ez dut idazten.

■ **Zein dira zure plazak?**

Ume garaian jotzen ikasi ondoren, urte askoan gelditu eduki dut, armarioan gordeta. Orain dela 10 urte sagardotegi batean hasi nintzen jotzen, eta bertan entzuten ari zen batek deitu zidan ondoren Oiartzungo Madalensoro pilotalekuan kontzertu bat emateko. Handik aurrera Donostiako Victoria Eugenia antzokian jo dut,

eta baita Irungo Amaia aretoan ere, baina beti taldeen kontzertuetako etenaldietan. Atsedendiko 10 minutuetan jotzen ditut 5 edo 6 pieza, baina ez dut taldean jotzeko aukerarik izan. Polita litzateke kitarra eta ahots gozoren batekin nahastea...

■ **Nola egin duzu hain erreperitorio zabalaren aukeraketa?**

Nik soldadu joan aurretik armonika eta trikitixa ere jotzen nituen familian eta lagunartean. Eta orduan bazkalondotan eta abar kantatzen genituen abestiak dira, garai hartan gure gustukoak zirenak. Oroitzapen asko ekartzen dizkirate gogora, eta hain zuzen horregatik aukeratu ditut.

■ **Zer leku du armonikak egungo euskal musikan?**

Geroz eta gutxiago entzuten da armonika eta galtzen ari da. Orain dela 40 urte trikitixa gutxiago entzuten zen, eta orain noiznahi eta edozein lekutan aurki dezakegu. Horrek agian izango zuen eraginik, ez dakit. Ez dut ulertzen oraingo gazteek zergatik ez duten armonika jotzen, niretzat behintzat oso relajantea da, eta asko inspiratzen nauena. Gainera dena da hasia, zeren belarri ona izanez gero, berehala ikasten da ●

LENTE PROGRESIBOAK
3 punturen arteko distantziarik erosoena

urruti

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziara ongi ikus dezazun, MULTIOPTICASen intzenbiderik onena dugu. INDO betaurreko progresiboak. Erosoak eta eraginkorrak. Ikusmen nekatuz ahalguz dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAS txartelarekin ordainketa hiru hilebete erosotan egin ahal izango duzu inolako gailurik gabe. Eta Travel Club puntuak lortu ahal izango dituzu. Dei ezazu 900 34 35 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu.

INDO

DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

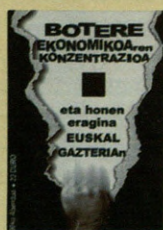

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN

Hernani, 4 - DONOSTIA

BOTERE EKONOMIKOAREN KONZENTRAZIOA

Jarrai
43 orrialde
100 ptaz

Gazte erakundeak argitaratutako liburuxkak, botere ekonomikoaren kontzentrazioak euskal gazterian duen eragina aztertzen du. Sei ataletan banaturik, lehenengoan gazteen errealitatea du aztergai: lan merkatua, eta etxebizitzaren espekulazioari buruzko informazioa emanez. Kapitalismoak bere burua justifikatu eta bere horretan mantentzeko dituen mekanismoak deskribatzen ditu ondoren, eta honen atzean noren interesa izkututzen den agertzen du. Egoeraren erantzuleen izen konkretuak argitaratzen ditu, eta azken kapituluak gizarte eredu berri bat planteatzen du alternatiba gisa ●

GOIO GARAIALDE ETA BERE ARMONIKA

Goio Garaialde

1.750 pta.

Hogeita bat kantu bildu ditu disko honetan armonikajole irundarrak. Rantxerak, baltsak, kalejirak, bertso doinuak eta salsa erritmoak, estilo aberatsak nahasten ditu lan bakarrean. Armonika hotsak berak bakarrik betetzen du leku osoa. Ez du ez ahots eta ez beste musika tresnen laguntzarik. Hain instrumentu sinplea izanik ere, armonia jantziak osatzen ditu. Horrela, doinu nagusi eta garbiaren azpitik, akordeek laguntza lana egiten diote. Kantu ezagunak dira denak, eta Goio

Garaialdek gehien entzun izan diren bertsoak mantendu ditu. Euskal kantutegi zaharreko doinuak (hala nola, «Triste bizi naiz eta», «Begiak parrez parre», «Maite-txu itsasoan dago», «Egun da Santi Mamiña», «Itsas mutila», «Katalintxu» edo «Aitorren hizkuntz zaharra») aurki ditza-kegu diskoan, erdarazko beste kantu klasi-ko batzuen artean («Cuando salí de Cuba», «Los niños del Pireo», «Marina», «Cuando sale el comboy de Santa Fé» eta «Adiós en el corazón», besteak beste). Hau da Goio Garaialderen lehen diskoa, eta orain artean ez du kantu propiorik asmatu, beti jo izan baititu lagunartean eskatu izan dizkioten kantuak. Eta hori da disko bitxi honek ekartzen diguna, kanturako eta festarako giroa. Oroitzapen askoren iturri diren herri musikako abesti mitikoen bilketa egiten du. Eta bide batez, orain gutxi arte, herri askotan, belaunaldiz belaunaldi transmititu den musika instrumentuari omenalditxo bat eskaintzen dio ●

Herri Irratia
RADIO POPULAR
www.herri-irratia.com

GASTEIZ FM 98

LOIOLA FM 99.8

DONOSTIA OM 1224

URTEETAN EUSKAL HERRIA GURE UHINETAN

GETXO urtarrilak 21

Antzerkia
ADOS Teatroak
"Manolito Laubegi"
antzezlanaren
euskarazko bertsioa
taularatuko du. Sarrerak
1.000 pezeta balio du,
800 pezeta Gazte
Txarteldun edo jubilatuz
izanaz gero.
Getxo Antzokia
20:00

BEASAIN urtarrilak 27

Zine Kluba
Zhou Wiaowen "La
sombra del Emperador"
film txinatarra emango
dute Goieniz zineklubaren
baitan. Film honek 96ko
Donostiako Zinemaldian
FIPRESCI kritikaren saria
jaso zuen.
Usurbe Antzokia
21:00

DONOSTIA urtarrilak 22

Antzerkia
Trokolo antzerki taldeak
"Ali Baba eta berrogei
lapurrak" haur antzezlan
eskainiko du. Sarrerak 500
pezeta balio du.
Lugaritz Kultur Etxea
18:00

MIARRITZE urtarrilaren 23a arte

*Ikusentzunezko Lanen
Nazioarteko Jaialdia*
Urtean zehar pantaila
txikian ikusi ahal izan
diren mota guztietako
lanak pantaila handian
eskainiko dira.

IRUN otsailaren 6a arte

Erakusketa
Antton Olariagaren lanak izango
dira ikusgai asteartetik igandera.
Euskadiko Kutxa

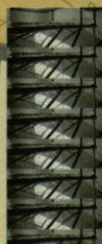
BILBO otsailaren 29a arte

Logotipo lehiaketa
Udaberrian euskaltegi berria
inauguratuko du Zorrotzako
AEK-k. Hori dela etan
euskaltegi berrirako logotipo
lehiaketa antolatuko du.
Argibide gehiago: 94 485 04
36.

GASTEIZ urtarrilak 23

Mendi irteera
1999-2000ko ibilaldien
egitarauaren baitan, Xoxote-Erlo
irteera egiteko aukera izango da.
Telefonoa: 945 22 21 53.
Prado kaleko Txapela
tabernaren aurrean
9:30

GASTEIZ otsailaren 19a arte

Erakusketa
Joxerra Melguizoren
lanak daude ikusgai
"(des)medidas. entre
volar y medir"
izenburuko
erakusketan.
Trayecto Galería

TOLOSA urtarrilak 21

Kontzertua
Joseba Tapiak "Quebec:
Hamalau kantu
independentziarako" azken
laneko doinuak eskainiko ditu.
Leidor zinema
22:30

IRUÑEA urtarrilak 26

Kontzertua
Euskadiko Orkestra
Sinfonikoaren emanaldia ikusi
eta entzuteko aukera izango
da.
Gaiarre Antzokia
20:00

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

 kutxa

fundazioa
fundación

Guagua ibilitaria abiarazi dute Txirri, Mirri eta Txiribitonek, astero herriz herri ibiltzen dena. Ume nahiz gurasoei zuzendua, umorea, magia eta «Gurasodromo»a biltzen ditu. Aurkezle lanetan Ixiar Oreja, pailazoez lagunduta, eta kameren atzean, Kike Amonarriz zuzendari.

UME ALGARA, ERREGAI BAKARRA

■ Pailazoen betiko moldetik ateratzen da «Barrebusa», umeek ez ezik, gurasoek ere parte hartze zuzena baitute.

Telebistarik ez balego, askoz dibortzio gehiago egongo liratekeela diote. Ez behintzat, «Barrebusa» bezalako saio gehiago izango balira, familia osoak ikus eta eztabaida dezan pentsatua baitago. Gisa honetan, telebistari leporatu ohi zaion inkomunikazio efektua lausotua geratzen da, bikoteen arteko iritzi trukaketari ere bide emanez. Ikuskizun hutsetik baino haratago joan nahi du beraz «Barrebusa»k, nahiz eta pailazokeriak, esketx eta abestiak oinarri izango diren. Gonbidatu nagusia familia ezagun bateko haurra izaten da, zeinak bere senideak aurkezten dituen. «*Neurri batean gurasoek ere parte hartze zuzena izan de-*

zatela nahi dugu. Ordutegi berezi samar hori ere horregatik da. Normalean, gurasoak seme-alabei aginduak ematen ibiltzen dira, etxeko lanak egiteko, zintzo portatzeko, ez haserretzeko... Guk ordea, helduek guraso txartela merezi ote duten jakin nahi dugu» diosku Kike Amonarriz zuzendariak. Horretarako sortu dute «Gurasodromo» izeneko atala, non aita eta ama supurgurasoak diren eta hipergurasoen txartela eskuratu behar duten, haurren munduarekin zerikusia duten galderak ongi erantzunez. Halaber, haurrek magia eta amarru miresgarriez gozatzeko parada dute Txan magoaren eskutik. Horrez gain, musikariak eta bestelako gonbidatuak ere

ageri dira. Saioak ordea, ez du plato barruko emankizun baten itxura hartzen, zuzenean balitz bezala mozketarik gabe egiten baita. Zailtasun teknikoak gainditu eta astero Euskal Herriko antzoki ezberdin batean aritzen dira. «*Ikuskizun ibiltaria da, alde batetik, lotura sinbolikoa dauka herriz herri ibiltzeak. Eta bestetik, telebistari ondo datorkion sistema da, Miramongo platoak erabat hartuta daudelako*» azaltzen digu Xabier Otaegi «Txirri»k.

ENTSEGUEN BEHARRA. Seriotasunez lan egiteko ospea du Ikuskin ekoizteak. Oraingo honetan ere entsegatzen harrapatu ditugula esan behar. Telebistan,

antzerkian eta musikan bezalaxe, gauzak ez baitira kasualitatez ondo ateratzen. «Hemen ere gidoi bati jarraituz makina bat entsegu egiten dugu; hor dago koska dena ondo atera dadin. Bat-batekotasuna, egoitekotan, entseguetan lantzen da. Gero, antzokian gaudela, gidoiari lotzen gatzazkio» mintzo zaigu Ixiar Oreja. Aurretik, «Euskaraokea»n aritutakoa, musika munduan bide berria jorratzeko erabakia hartu duela, gogo biziz heldu dio lan honi. «Guztiz ezberdina izaten ari da «Euskaraokea»n umeak helduagoak izaten zirelako; «Barrebusa» aldiz, bost urte inguruko umeentzat dago zuzendua. Taldekideak oso ohituta daude umeekin tratatzen. Niretzat zailena beraz, txoko bat egin ahal izatea da, ez baitakit haiek hain erraz ohituko diren lankide berri bat izatera. Baina tira, gustura nago». Umeen prestutasunak harritu du gehien. «Asko gustatzen zait umeen jarrera, edozertan oso erraz inplikatzin direlako, eszenatokira bakarrik igozteak gehiago kostatzen zaien arren. Bitxia da nola zahartzen garen neurrian, konplexuak sortzen zaizkigun, edo elkarri sortzen dizkiogun, umetan geneukan naturalitate hori alferrrik-galduz». Kike bat dator horrekin, «haurrak oso gardenak dira, ez dute disimulatzen. Zerbait ez bazaie gustatzen berehala hasten dira aho zabalka edo ondokoari zirika. Beraz, berehala ikus daiteke asmatu dugun ala ez».

ORAINGO GURASOAK. Hasiera hasieratik, Txirri, Mirri eta Txiribiton pailazoak, umeen alaigarri izateaz gain, artista hezitzaileak izateagatik ere nabarmendu dira; Xabier Otaegiren esanetan «beti saiatu izan gara umei gauzak etxeko ipuinen haritik kontatzen, hau da ona eta zintzoa eta birtute eta akatsen artean bereizten

■ «Barrebusa» larunbat bazkal ostean ematen da ETB-1ean, 15:40etatik 16:55ak arte.

ikas dezaten. Kanten arloa ere bereziki zaintzen dugu, bai letra bai musika, doi-nuak ez daitezela pop hutsean geratu»

25 urtetik gorako eskarmentua edukita, garai bateko eta oraingo umeen artean alderik somatu ote duen galdetuta, Xabier ezezkoan dago, «guk beti diogu umeak ez direla aldatzen. Baina egia da lehen baino informazio gehiago dutela erabilgarri. Egin kontu ikus-entzunezkoen aroan gaudela, telebistan kate mordoa, ordenadoreak eta bideo jokuak eskura dituzte, nonahi eta noiznahi. Informazio gehiago erabili ahal izateak ematen die noski, aukera gehiago. Aldaketak aldaketa, ez dira lehen baino zozo edo maltzurragoak. Kaleko lagunarteko giro hori akaso galdu egin dute, beste tankera bateko pikardia baten mesedetan».

Alabaina, denbora honetan, Xabierren ustetan bada zerbait aldatu egin dena: gurasoak. «Hori da argi eta garbi nabaritu duguna. Azken biran, somatu dugu gurasoak gero eta gehiago datozela emanaldiak ikustera; bikoiztu edo hirukoiztu egin da kopurua. Baina, salbuespenak salbuespen, lehen baino askoz ere handizaleagoak dira, gizartearen lehiakortasunak eraginda-edo, denek nahi dute beren seme-alabak onenak, bizkorrenak, trebeenak eta super jakitunak izatea; solfeoa, ingelesa... Hiru hilabete baizik ez dituztela haurrak pailazoak ikustera daramatzate, eta urte t' erdi dituztenetik helduentzako kontzertuetara. Kontxo! adin bakoitzari dagokiona, haurrek jarrai dezatela haur izaten, klean jolasten...» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ TELEBISTA ZALE PORROKATUAK GU ERE

Iaz, espainiar Estatuan herritar bakoitzak 213 minutu igaro zituen batez beste kutxa ergelari so egunero. Aurreko urtetan baino hiru minutu gehiago. Hegoaldeko euskaldunok ez atzera ez aurrera gabilta 207 minutuetan. Katalunian berriz, 208 minututik 216ra pasa dira. Gutxien ikusten den tokia Galizia dugu, 198 minututik 196ra pasa baitira ●

■ PLATOEN HANDITZEA BIDEAN

2.007an burutu beharko du digitalizazioa ETBk. Aurreikusi egitasmoen artean Miramongo Programen Produktiorako Zentroa handitzea dago, fikziozko saioak ekoizteko azpiegitura arina duen 1.000 metro karratuko plato berria eraikiz. Erraz igarri daiteke beraz, telesail berrien aldeko apustua egingo dutela ●

■ K2000K ZINE SAILA ABIARAZI DU

Industriarik ez badugu ere, zinema profesionalik onenak omen dauzkagu Euskal Herrian. Beraz, onena opa diogu Galdakaoko ekoiztetxeari, zinema munduan zirrikitu bat atzemateko egin duen ahaleginean. Olentzaro ardatz duen marrazki film bat prestatzeari ekin diote, dena ongi badoa datozen gabonetarako prest egon dadin ●

Musika etnikotik komikietara, gai eta joera guztiak jorratzen dira «Kultura.com» saioan, Joseba Martin barakaldoarrak zuzendu eta aurkeztua, moduari mamiari adinako garrantzia emanez.

KULTURAREN MILAKA AURPEGI

Betegarri modura eman izan dira beti kultur gaiak; pre-saka eta korrika, garrantzi-rik ez balute bezala. Hori konpon-tzeko, irtenbide originala proposa-tzen digute «Kultura.com» saioan. «Goitik etorritako ekimena izan da. Kultura arloak hutsune bat zuela nabarituta, zerbait zehatza egiteko ardura eman zidaten» azaltzen digu Joseba Martinek. Bere ibilbidea «La jungla sonora» musika saioari atxikia egon den arren, jakin baze-kiten kultura oso begikoa duela. Joseba albistegietan hasi zen Bil-boko Herri Irratian, Barakaldoko Radio 7n gero «musutruk, gaine-ra», EITBko oposaketa gairiditu eta geroztik Radio Euskadin dabil.

«Nortasun propioa duen kultura saioa egiten ahalegintzen gara, nahiz eta albis-tegi ordutegi baten barruan kokatua egon». Hogei minutuko iraupena duen duelarik, aurkezpenak laburrak izaten dira oso. Bi-

■ Joseba eta bere lantaldeak egunero uhineratzen dute «Kultura.com», 13:40etatik 14ak arte, hain zuzen.

tarte horretan erritmo bizia ezartzen da, 10 bat berri, ikuskizun bati buruzko kritika, antzezlan, kontzertu, film, erakusketa, li-buru edo komiki bat dela, ikusi eta gero beti ere. Amaitzeko efemeride gisako bat egiten da, eta horren aitzakian kanta bat jarri, ai-

puarekin lotura duena. «Gure kultura zaleen jakinmina ase-tzen dugulakoan gaude». Saioa entzunda, formularekin asmatu dutela iduri du, irudimena lan-duz ukitu bitxia ematen baitiote saioari. «Esaterako: gure tal-deko kazetaria erakusketa ba-tean ibili da zelatari, eta hona-ko hau jakin du...». Oinarrizko lantaldea ere lagungarri da horretan: hiru kazetari, bekadun bat, Mari Jose Villaverde Do-nostian, Anabel Cabrero Gas-teizen, Frank Dolosor Baionan eta Satur Leoz Iruñean.

Halaber, lehiaketa txiki bat dago, «pertsona baten inguruko pistak ematen ditut, non jendeak ez duen parte hartzen, erantzuna berehala ematen dut-eta. Euskal Herriko zein kanpoko den norbait izaten da, azken batean, kultura unibertsala dela erakusteko» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

A u r p e g i a

■ Unai Muñoz

«Mikroa itxi barik utzi izan dut»

Informatiboetan eta «Jirabira»n aritzen da Bizkaia Irratian.

Kazetaritza amaitu eta berahala hasi zen bermeotarra irrastian. Hiru urteren buruan, informatiboetan dihardu, baita zapatuetako «Jirabira» saioan ere. «Gurea irrati txikia izanik, denok apur bat denetik egin behar izaten dugu». Tarteka bere herriko «Akatz» aldizkarian kolaboratu ohi du. Entzuleekin ezartzen den harreman hori egiten zaio zailena eta politena aldi be-rean, «alde batetik, errespetua ematen

dizulako zuzenean aritzeak; bestetik, hartu eman horrek xarma berezia sor-tzen duelako». Mikro aurrean natural-tasuna ere ikasi egiten delakoan dago Unai «asko landu dezakezu, ni berez nahiko lotsatia bainaz». Noiz edo noiz gertatu izan zaio «mikroa itxi barik uz-tea musika ipintzeko, hemen auto kon-trola egiten baitugu. Eskerrak abesten ari nintzen eta ez juramenduka» ●

B a g a k

■ EUSKARA PRESENT OPUSEN IRRATIAN

Kalapita ederra sortu zen Nafarroako Gobernu kabernikolak lizentziak Canal 21 eta Opuseko irratiari eman zizkienean, Euskalerrria irratiari ze-gokion lizentzia ukatuz. Orain, Opu-sekoen emisioak FMko 98.3an fin-katu direlarik (liberatu eta ikasleek egina) Sanz presidentea eta bere ko-bazulo kideak harrotzeko moduko mezu hiper-nafarra agerian geratu da. Bada ordea, zerbait irudipen kon-trajarriak pizten dituen: euskarazko eskaintza. Titularrak euskaraz ema-teaz gain, euskarazko albistegia bai-tute. Harrigarria Tuteratik beherako informazioa goitik behera euskara neutroan entzutea; egizue proba ●

L A N D A R E A K

Pinu eta izei ugari landatzen da Euskal Herriko lursailetan gero Gabonetan etxeen apaingarri bihur daitezzen. Arazoa, ordea, Eguberrien ondoren eurekin zer egin jakitea da.

ZURIKERIATAN

Eguberrietan etxeko gozoan Eguberriak igarotako izeia edo pinuarekin zer egin galdetu zidan entzule batek aurreko batean irratan. Lorategian edo mendian landatu, zabor pilaren aldamenean utzi bateren bat berataz ardura dadin... Eguberriak dezente gozatzen lagundua izango zion eta izeiaz beste egiteak bihotzeko hari mehea teinkatzen zion nonbait eta ez zekien zer egin. Azken hamazazpi urte hauetan garaitsu honetan hamaikak emandako erantzun bera eman nion nik. Inongo lotsa izpirik gabe zabor pilan utz zezala, alegia.

Urteroko kontua dugu izeiona. Gabonetako beroaldian edozer gauza etxeratzen dugu eta urtarileko hotzarekin estrapoza egitean, txoroaldiak hutsegiten duenean,

izeiarekin zer egin ez dakienaren mozolo muturraz harrapatzen gaitu urte berriak. 2.000.a sona handikoa izango da baina ez da desberdina izan.

Eguberrikakoari zuhaitza beharrean arbola deituko diogu, frutuak oparo banatzen baititu. Bada, arbola hau honetarakoxe, zoko betegarri izan dadin, hazten da Euskal Herriko lursail hotzenak dituzten baserrietan. Gero beretzako izan daitekeen tortura gela okerrenean edukitzen dugu egun horietan: etxe barru beroa, aire lehorra, ureztatzeaz ahaztuta, zintzilikario eta argiz jantzia... Egunerokotasun arrunterako buelta patxadaz hartu eta izeia dela eta kopetik ez ilundu. Tira, tira, okerragoa litzateke lorategian edo basoan, nonahi landatzea, urte gutxi barru Eguberri kondarrak kolonizatu luke gure lurra ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Baliteke tomateak etorkizunean elikatze baina zerbaite gehiagorako balio izatea. Likopenoa izeneko substantzia bat dauka eta badirudi minbiziari aurre egiteko ezaugarriak dituela.

TOMATEA MINBIZIAREN AURKA

Kanarietako Ikerketa Biologiko Aplikatu Zentroak (CIBA izenekoak) martxan dauka ikerketa bat likopenoa aztertzeko. Eta zer da likopenoa? Barazkiek, esaterako piperrek, azenarioek eta batik bat tomateek duten substantzia bat. Likopenoa zelula karotinoide bat da, kolore gorria duen konposatu kimiko bat, karotenoaren antzekoa, tomatearen pigmentu edo klorofilaren barruan dago eta kolore berezia ematen dio.

Ikerketa-proiektu horren helburu zehatza likopeno kopuru handia produzitzea da, soberan dauden tomateak edota uzta desberdinetan hondatzen direnak aprobe-

txatuz, eta Kanarietako faktoria edo tomate-plantazioetako hondakin guztiak erabiliz. Etorkizunean likopeno hori Kanarie-

tatik komertzializatu ahal izango dela uste du Miguel Jimenez, CIBAk arduradunak. Industria farmazeutikoak interesa duela dirudi likopenoarekin zerikusia duten ikerketetan. Gainera, Jimenezen ustez Kanariar Irlak oso egoera onean daude horrelako proiektuak aurrera eramateko, tomateen produkzioa garrantzitsuenetakoa baita bertako nekazaritza sektorean.

Likopenoak eragin antiktzeringeno posibleaz gain, baditu beste aukera batzuk ere: janarietako koloratzaile natural bezala komertzializa daiteke, koloratzaile artifizialek dituzten eragozpenak ezabatu egiten direlako, likopenoa naturala baita ●

◆ JABIER AGIRRE

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Ori

Irunberri, Irati ibaiaren ibarretako historia arakatzuz

Erromatarrak Irunberrin finkatu ziren eta ingurunean euren egoitzak eraikitzeak ez liguke batere harritu beharko, ezagutuko ditugun lurraldeak ikusi eta gero. Baina iraganeke egunak oparoagoak izan zirela ere ikusgai da. Erdi Aroko eta ondorengo ondare arkitektonikoen lekuko diren eraikuntzen eta aurrien bitartez sumatuko dugu. Paisajeak berak gogora ekarriko digu bertako biztanleriaren bizimodua nolakoa izan den eta ingurunearekiko izan duten harreman estua. Bideskek, ibai ibarrek, zuhaizti galduek eta landaturiko lur sailek beste garai batean murgilduko gaituzte. Gutxi ezaguturiko herri, paisaje eta ondareen bisitaldiak txangoa arras interesgarria bilakatuko du.

■ Ripodas herria, Irati ibaiko terrazatik.

Ondareaz hitz egitean Irunberri herriaz aritzea derrigorrezkoa da. Udalerrian bertan historiaurreko hainbat aztarna aurkitu izan dira. Aipagarrien artean bat: behe paleolitikoko aurpegi biko aizkora, Nafarroa osoan aurkitu den material zaharrenetakoa. Baina, akaso, I. mendean Pliniok aipatu bezala, bertako biztanleak, hots, irunberritarak, jada inguruan bizi ziren. Idatzizko iturri hau zehatza dela, agertu diren aztarnek egiaztatu digute. Ez da indusketa handirik egin alde zaharrean, baina burutu direnean txanponak eta monetaak azaldu dira. Azkeneko aurkikuntza abenduan bertan izan da: egoitzetako ba-

tean garaiko mosaiko bat aurkitu dute. Egia erran, erromatar garaiaz geroztik ez dugu datu asko, Abd Al-Rahman III.ak herria menderatu arte. Erdi Aroan zehar, ordea, garrantzi handiko hiribildu batean bilakatu zen, eta XIII. mendean forua eskaini zioten. XIV. mendeko krisiaren ondorioz, hiribilduan bizi zen pertsona orok kaparetasun unibertsala jaso zuen, eta harresiak konpondu zituzten, hurrengo urteetan gotorleku garrantzitsu batetan bilakatu. Pare bat urteko feria ospatzeko aukera eman zioten, ondorioz bailarako gune nagusia bihurtuz; eta ordutik, aldameneko herrietako biztanleria erakarri izan du.

Irunberriko plazan dago gure gaurko

■ Irati ibaiaren lasaitasunaz gozatzeko aukera izan genuen.

■ Irati ibarreko lur emankorrak, izen bereko trenaren ibilbidearen lekuko.

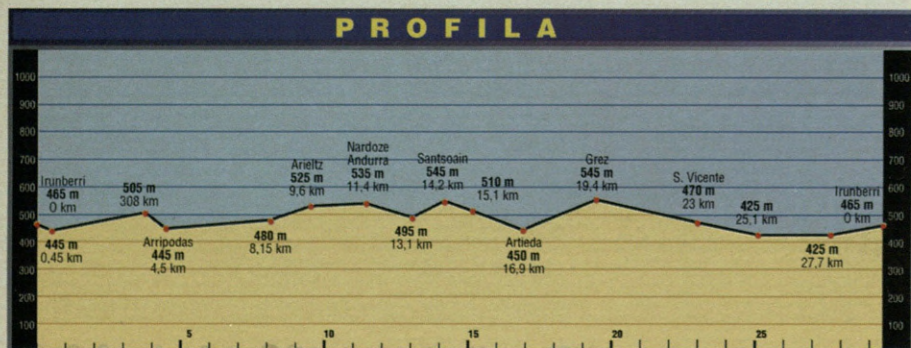
■ Irunberriko arkitekturaren adierazgarri dugu honako jauregia.

ibilbidearen abiapuntua, hots, elizaren atariaren aurrean hain zuzen. Bertatik, ezkerrera joz, kale nagusiari heldu behar zaio herriaren beheko partera iristeko. Errepidearekin topo egitean, zeharkatu eta pareko kaletik segi, gurutze bat dagoen puntuan ezkerrera desbideratzeko. Hemendik eskuinera abiatzen den pista bateara pasako gara. Hilerria eskuinean dugula, aurrera egingo dugu, hegazkin txikienezako pista batekin topo egin arte. Han bidegurutze bat dago, baina guk zuzen jarraitu behar dugu (2 km). Bide hau, aurrerago, lurrezko pista batean bihurtzen da, baina ez digu eragozpen gehiegirik sortuko, ez baita aldaparik. Irati ibaiko terraza baten mendoitz

gain batean pausatuko gara. Hemendik errepidera bitartean harri kozkorrez jositako aldapa izango dugu. Ezkerretik Areta ibaira hurbilduko gara, eta hargainditu eta gero Ripodas herrira (4,5 km). Elizan ikusgai dago baitaiarri dotore bat, hiru aldetan apainduta. Aurreko aldean eszena pare bat kontatzen da (Deikundea eta Bizitzaren zuhaitza); beste bi aldeak, ordea, elementu geometriko mudejarrez apainduak daude. Jauregia bisitatu ondoren, errepidea zeharkatu eta zuzen jarraitu behar da pistan zehar.

Ugarron arroilatik Urraul haraneko lurretara bitarteko belardia baliteke antzian ardidide gisa erabilia izana. Gorago borda bat igaroko dugu Arielz herrira iristeko (9,6 km). Bertan jauregi ederra dago. Ezkerretik abiatzen den mendi bideari helduz, Nardues Andurra herrira iritsiko gara (11,4 km). Eskuintetik Tourseko Martinen eliza erromanikora hurbilduko gara, gure ondarearen egoeraren salatari izan daitekena. Oraindik tente dirau, inork ez du ulertzen nola, baina benetan tamalgarria da halako ondasunak aurri bilakatzen uztea. Tristura honekin, lehengo kalera irtengo gara eta, oraingoan errepidez, gure ondorengo herrira abiatuko gara.

Bide gurutzetik eskuinera Urraulera doan bidea jarraitu behar dugu apur batez. Sansoain herrira iritsi arte. Bertan (14,2 km) eliza topatuko dugu; barnean Erdi Aroko hilarri batzuk dauzka. Oraingoan ere gure ondarearen zainzaile nor den ezin jakin, bertako eredu hauek, eliz liburu batzuekin batera, erdi ahanziak edo botata daudelako. Aldapa beheara egitean, kontuz, eskuinera jo behar delako. Mendebaldetik beherantz abiatzen den pistari jarraitu behar zaio, eskuinean latsarri berri bat erreferentziazat dugula. Pista honek harri solte aunitz dauzka; beraz, kontuz ibili abiadurarekin. (15,1 km) Bidegurutze batekin topo egingo dugu, eta ezkerretik jo beharko da hurrengo herrira iristeko, Artiedara (16,9 km). Errepidera irtetean, jo ezazue ezkerrera, herriaren bukaera aldera arte, eta

bertan jauregi dotorea ikustera zuzendu. Jauregi erraldoi honek bailarako beste batzuen egitura antzekoa dauka. Egun berri-tzen ari dira eta hemendik gutxira bere edertasun osoaz gozatzetik izango da. Handik elizara jo, gero frontoira eta ondo-ren, ipar-iparrekialdeko norabidea jarraituz, errekatxo baten aldamenen den komentu batetara abiatu. Han zaudetelarik, ezkerrera jo Irati ibairantz eta gero aldapa gora Grez herrirantz (19,4 km). Ez dago etxe asko, baina jauregi eta eliza interesgarriak daude. Herriko azken etxera iristean, ezkerretik abiatzen den pistatik jarraitu behar dugu. Oraingoan Irati ibaiaren bertze aldeko terrazatik joanen gara, paisajea so egiteko parada ederra izango dugularik.

Aurrerago mendi tontortxo bat ikusiko dugu ezkerrealdetik, Puyoko soilduarena hain zuzen ere. Errekatxo bat zeharkatu eta San Vicente herrira iritsiko gara (23 km). Bertan sartuko gara, beste bideak Indurain eta Tabarrera eramaten baitute. San Andresen elizaren ataria dotorea da oso, XIII. mendeko gotiko goiztiar ereduakoa dugu; arkiboltak pertsonen buruekin osatutako kapitelen gainean amaitzen dira. Elizaren atzetik jarraitu behar dugu, ekialderantz. Amaieran zutoin bat ikusiko dugu: SL NA 140. Segi behar dugun pistak ibaiaren ertze-ramango gaitu, eta hara ailegatuz, uren korrantea jarraitu besterik ez dugu, freskotasun eta animalia nahiz landaretzaz gozatzeko. (27,9 km) Errekatxo bat gain-

MIKEL OZKOIDI

■ **Areata ibaiko arroilatik barna, ardibidetik gora.**

ditu bezain pronto, errepidera irtengo gara, eta han ezkerretik jarraitu behar da errepide nagusira iristeko (28,5 km). Ezkerrera jo Irati ibaira iristeko, eta Irunberri ikusiko

dugu. Azkenengo aldapari aurre egin behar harko diogu, berriz kale nagusira ailegatu eta alde zaharrean murgiltzeko ●

◆ MIKEL OZKOIDI

MIKEL OZKOIDI

■ **Gure ondarearen ezagutzak bakarrik lagun gaitzake hauen kontserbazioan.**

Gurutzegrama

GOITIK BEHERA

URTE BERRI EGUNA

TONIKA

Letra Zopa

Letra Zopa

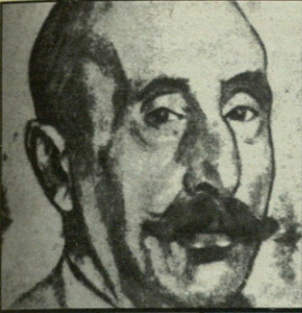
Aurki itzazu
letra zopa
honetan
munduko 8
sumendi
ezagun.
Hitzak
ezker-
eskuin,
goitik-
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

			✪	A	✪	E	✪	Z	✪	S	✪
			E	R	I	Z	A	I	N	A	K
			✪	A	Z	A	✪	L	O	R	E
✪	K	✪	O	N	A	✪	B	A	R	E	A
B	A	S	T	A	R	T	A	K	✪	A	✪
✪	L	A	U	✪	A	✪	R	✪	A	✪	B
N	E	B	A	K	✪	K	R	I	S	I	A
✪	T	I	✪	O	B	O	E	✪	T	R	I
G	A	N	O	R	A	B	A	K	O	A	K
✪	R	O	B	O	T	A	K	✪	A	K	I

Gurutzegrama

G	E	T	A	U	B	M	A	E	T	E	I	L	B	D	O
D	A	H	I	Z	E	S	T	G	N	A	Y	O	H	L	A
E	M	N	L	E	A	Z	E	K	L	H	A	Z	I	B	I
A	A	E	O	B	S	A	A	G	U	D	T	N	S	A	A
T	Z	E	R	A	K	I	N	E	N	E	S	T	A	N	K
N	O	A	B	K	R	I	N	I	G	A	B	E	P	A	A
L	N	A	S	O	A	A	T	E	T	M	U	O	T	R	O
P	A	P	H	B	J	D	I	A	I	I	A	I	R	A	I
P	S	I	A	Z	A	D	O	Z	L	R	E	Z	P	N	
I	P	M	I	S	S	I	S	S	I	P	P	I	U	R	

Hitz Gezidunak

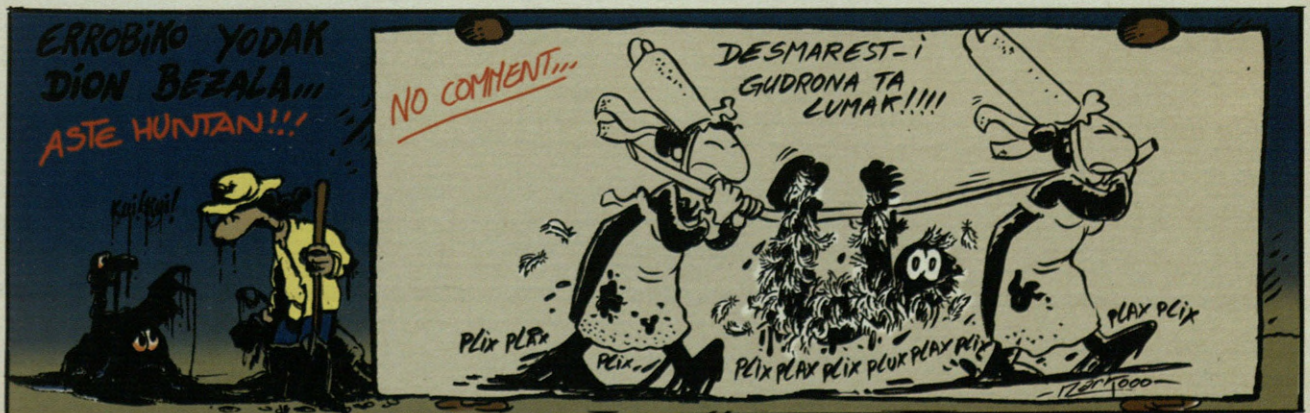
	Abizena	▼	25. hizkia- ren izena	▼	Ahostuna	▼	Musika nota	▼	Jardun
	Jasoaldia		Interjek- zioa		Xumea		Dago		
	▶		▼		▼		▼		▼
	Janari ongailua	▶						Röntgen	▶
	Izena							Zeinuak	
Goi- ganbara	▼	Jatorri atzikia	▶	▼	Aurrizki latinoa	▶	2	▶	▼
Berotzeko gailuak		Automata			Gizon izena		Kanpo		
▶		▼			▼		▼		Gabarrak
Zein lektura	▶				Abestia	▶			▼
Gizon izena					50				
▶					Egile atzikia	▶	Bokala	▶	19. eta 12. kontso.
					Izen arabiarra		Ostatu		Junta- gailua
Harri biguna	▶				Rubidioa	▶	Modua	▶	▼
Mutikoa					Aluminioa		Iridioa		
▶					▼	Guraso arrak	▶	▼	
						Bokala			
Bokala	▶	Pl., hegazti mota	▶		▼				●

Pertsonaia: Euskal antzerkigilea (1861-1941)

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

JOXEMARI ITURRALDE

TRIBUAREN ALDE

Badaude hitzak betidanik zentzu peioratiboa izan dutenak. Eta hitz horien artean badaude hainbat, denborak aurrera egin ahala, gero eta esanahi

itsusiagoz kutsatzen direnak. Hitz horietatik batzuek gora-beherak ezagutzen dituzte eta inoiz itxuraldatzen hasten dira eta zentzu garbi eta aldekoagoa ezagutzen. «Tribu» da hitz horietako bat. Egia esan, niri ez zait gehiegi gustatzen nahiz eta onartzen dudan argi aski adierazten duela esan nahi duen kontzeptua. Hau guztia eta «tribu» hitza lotu behar dut gizon euskaldun baten izenarekin. Izan ere, gizon horrek borroka egin baitu —eta nola gainera!— bere bizitza guztian tribuaren alde. Bere izena Mario Salegi da eta joantxe zaigun urtean argitaratu dute bere bizitzari buruzko liburu apartekoa: «Mario Salegi: La pasión del siglo XX» (Txalaparta argitaletxea).

BIZITZA osoa eskaini du Salegik tribuaren alde, hots, Euskal Herria eta euskaldunen alde. Hainbat urtetan —bizirik eta osasuntsu darrai bere 82 urterekin— bizi eta nozitu dituen abenturek, ezustekoek, etsipenek eta desgaziek oro ez dute batere kikildu eta azkenaldi honetan egindako adierazpen batzuetan inoiz baino baikorrago zegoela adierazi zigun Euskal Herriaren egoerari buruzko galdera bati erantzunez, nahiz eta ikusitakoak eta ikasitakoak ziniko samar bilakatu omen duten bere burua. Liburua aho zabalik irakurtzen den horietakoa da, erabat harrituta uzten baitu lehen orrietatik, ikusirik zer nolako bizimodu barojianoa eraman behar izan duen patuak hala nahita noski. Izatez errebeldea eta outsider bat izan da: Donostian jaiotako honek txikitatik erakutsi baitzuen bere nortasuna edonoren aurrean eta ondorioak alde batera baztertuz. Ume zelarik Zurriolako eskolan maistra kastilanoa suertatu eta Salegi euskaraz mintzatzen zen eta gazteleraz oso gaizki hitz egiten zuela hasi omen zitzaizen maistra hura esanez basatiak zirela ez zekitelako Cervantesen hizkuntzan hitz egiten... eta Salegi umeak orduan pupitreko tintontzia hartu eta

bota egin zion. Maistrak Aldamar kaleko burdinesietan lotu egin zuen eta Jesukristo bezala gurutzatuta utzi zigor gisan.

18 urte zituelarik gerra zibila hasi eta Euzko Indarra bataloian egin zuen borroka: aurrena Donostialdean eta Bizkaia, Asturias eta Araba aldean ondoren, Urkiolako inguru haietan zauritu zuten arte. —«Morir en Irún» (Elkar argitaletxea) liburua dauka idatzita gerra zibila zer izan zen kontatuz—. Frankismoaren menpe erori eta kalbarioak ez zuten amaierarik izan: zigor bataloietan eta urte batzuetan geroago Francoren aurkako erresistentzian Bigarren Gerrate Mundialak erdi-erdian harrapatu zuen arte. Eta tartean hainbat joan-etorri Estatu Batuetara, Paris eta Londresera, Ozeaniako itsasoetan gerra eginez... soldadu yanki gisa! Hau amaitu zenean Mexikon eta Estatu Batuetan bizi izan zen baina beti ere Europara askotan etortzen zelarik eta Euskal Herriko egoerari buruz aski kezkatuta zegoela... Franco bizirik baitzegoen. —Hau hobeto ulertzearren berak idatzitako beste liburu bat irakurtzea ezinbestekoa da: «Operación Carabomagn. Novela de la Resistencia Vasca, 1940» —Ediciones Libertarias—. Gauza latzak esaten ditu komunista eta sozialisten kontra —bereziki sozialista frantsesen aurka: «demokrazia» europar batzuen aurka esandakoak ere ez dira goxoak, bereziki ingelesek gerra zibilean harturiko jokaera jakin ondoren, eta abar.

GIZON kritikoa izaki euskaldun askok ere ez dute gehiegi maite izan, ikusi bestela EAJ-ko batzuen portaera berarekiko, bereziki, Estatu Batuetan «gerra hotza»ren garaian, «macartismo»a bere erpinean zegoenean. Oso interesgarria da jakitea euskaldunek hartu zuten jarrera erbestealdian eta baita egiaztatzea ere politika munduan denek bi karta joko diferenterekin mugitzen direla batera eta bestera itxurazko baino ez den errealitate nahiko gezurrezko batean. Ez da harritzekoa, beraz, azkenerako etsita amaitzea nahiz eta, lehen esan bezala, Mario Salegi baikor samar azaltzen zen hemengo egoeraren aurrean; orain ez dakit zer esan dezakeen, izan ere, hori su-etena eten baino lehen izan baitzen. Agian bere eszeptizismo sakonera murgildu bide da ostera ere! ●

“Bizitza osoa eskaini du Salegik tribuaren alde, hots, Euskal Herria eta euskaldunen alde. Hainbat urtetan bizi eta nozitu dituen abenturek, ezustekoek, etsipenek eta desgaziek oro ez dute batere kikildu eta azkenaldi honetan egindako adierazpen batzuetan inoiz baino baikorrago zegoela adierazi zigun Euskal Herriaren egoerari buruzko galdera bati erantzunez”

Txisteekin gozatzeko

TXORAKIKERIAK 2

Kike Amonarrizen
eskutik, bigarren
bilduma

Berria!

Txorakikeriak I, lehenengo bilduma arrakastatsuen ondoren, tolosarrak txisteen munduan euskarak duen tradizio luze eta aberatsari segida emanez, irribarrea eta algara ezinbestean eragingo dizun bigarren bilduma zital hau eskaintzen dizu.

Eskura ezazu!

~~Kaleko Prezioa
2.000 pta~~

**ARGIAko Prezioa
1.500 pta.**

Bidalketa gasturik gabe etxean jasoko duzu

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15, 20160 LASARTE-ORIA Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 / 37 34 03
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

ESKAERA: IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____ ZBKIA _____ SOLAIRUA _____

HERRIA _____ TFNOA _____ POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____ HARPIDETZA ZENBAKIA _____

PRODUKTUA

KOPURUA

PREZIOA (ALEKO)

GUZTIRA

Txorakikeriak 2

☐ TRANSFERENTZIA: Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 14 - 0360048647 • Eskaera datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ KONTUA: TITULARRAREN IZEN ABIZENAK _____

N.A.F. / I.F.K. _____

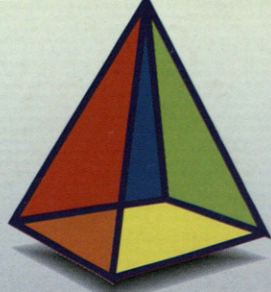
KONTU KORRONTEA/LIBRETA

Entitatea

Sukurtsala

K.D

Kontu zenbakia

GURE MENDEA

XX. MENDEKO EUSKAL HERRIA LIBURU+CD-ROM ETA MAHAI JOKOAN

FAMILIA ETA LAGUNARTERAKO EUSKAL "TRIVIAL" A

SEI GAIEI DAGOZKIEN KOLOREAK ESKURATU BEHAR DITUZU!

- 1.500 galdera-erantzun
- 14 urtetik gorakoentzat
- 2-8 jokalaria
- Geografia, kirola, historia, artea, hizkuntza...

ERNE GALDERA GAIZTOEKIN,
ZIRIEKIN ETA TRANPEKIN!

Inbertsio
eder bat!

XX.MENDEKO EUSKAL KULTURA Liburu+CD-ROMean

LIBURUA

- Ehun kronika
- Urtez urteko kronologia erreferentziala
- Ehun argazki.

CD-ROMa

- Ehun kronika
- Urtez urteko kronologia osatua
- Hemeroteka: iritzi artikuluak, elkarrizketak, publizitate-iragarkiak
- Pertsonaia esanguratsuak
- Argazki ugari

ARGIAren
eskutik

ARGIA salgai • Tel.: 943 37 15 45 • denda@argia.com